

25. VÝROČÍ PONTIFIKÁTU PAPEŽE JANA PAVLA II.

VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE

PRAHA 2004

(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

Předmluva

Publikace, kterou berete do ruky, je malá pocta velkému papeži Janu Pavlu II. O něm a o jeho pontifikátu jsou napsané obsáhlé knihy. Nejlepším úvodem snad bude hrstka osobních vzpomínek ze setkání s jedním z největších papežů.

Při četných setkáních, zejména těch bez oficiální atmosféry a přítomnosti médií, se vždy zřetelně ukazovalo jeho milující srdce. Papež je mariánsky pokorný, pokaždé s přátelským gestem či slovem naznačujícím otevřenost, přijímající každého takového, jaký je. Výborná papežova paměť a znalost každé situace tyto chvíle zdůvěrnily, a nebylo možné si nevšimnout, že nejde jen o roli naučenou pro jeden okamžik, ale že papež skutečně nosí místní církve ve svém srdci. Tato jeho otevřenost a láska je nadto ještě nádherně zvýrazněna mariánským pozadím mlčení a naslouchání. Tím vším se každý cítí být přijat.

Jakého papeže jsem potkal na obrovských setkáních církve při jeho pastoračních misijních cestách po světě, zvláště při světových dnech mládeže? Papeže otevřeného a vstřícného, milujícího zástupy lidí. Snad ho při takových příležitostech naplňuje vědomí, že je otcem univerzální církve, a proto jako by mu před velkými zástupy přibývalo síly, aniž by se nechal nadšením davů zmást a domníval se, že jen to je pravá tvář církve. Jásající zástupy – zvláště mládeže – však mají na papeže zvláštní vliv – přitahují ho! V takových chvílích jsem viděl papeže „sestupovat“ doprostřed shromážděných. Vzpomínám na Manilu: na velkém pódiu uprostřed kardinálů a biskupů ho v určité chvíli – ke zděšení bezmocných strážců – obklopila zpívající a jásající mládež, vzala ho mezi sebe, držela za ruce a papež – k ohromení přítomných biskupů a kardinálů – se pohyboval v rytmu hudby (pozoroval jsem to zblízka na vlastní oči). Neviděl jsem snad nikdy papeže sestupujícího z výše důstojnosti svého úřadu tak „hluboko“. Mládež jásala a volala, že papež je její. Cítili, že jim rozumí.

A přece lze sestupovat ještě níž: papež, vědom si své zodpovědnosti, citlivý pro pravdivost učení i života, těžce nese chyby a hříchy křesťanů minulých dob. Následuje svého Pána a v pokoře „sestupuje“, aby se omlouval za chyby a hříchy předků, jako by je chtěl odčinit, a prosí se odušnění. To není slabost! Chce tak odstraňovat překážky sjednocení

všech křesťanů. V této souvislosti jde tak daleko, jak je to jen možné: nabízí k diskusi i způsob naplňování svého úřadu! Nelze totiž přehlédnout největší bolest papežova srdce – pohoršení plynoucí z rozdělení křesťanů. Za jednotou jde se vší rozhodností.

Když se lidé dívají na papeže ponořeného do modlitby, v ústraní i uprostřed davů, chápou bez komentáře, odkud pramení jeho síla unést dnes tu obrovskou tíhu úřadu, nepředstavitelný tlak zástupů, které k němu volají a vztahují své ruce, kdy se „pohlčován“ davem nejednou vystavuje nebezpečí.

Papež jde s velkým vnitřním světlem Ducha Svatého, které září na jeho tváři, v jeho učení i celém životě. Ví o jeho působení v církvi a chce, abychom se je naučili vidět i my. To také mimořádně zdůraznil o letnicích v r. 1998, když do Říma pozval padesátku nových církevních hnutí.

Na otázku, kdy jsem viděl papeže nejsilnějšího a největšího, bych odpověděl bez váhání: když jsem ho poprvé spatřil o hůlce! Papež nemocný, nesoucí kříž je nejsilnější papež, živé znamení pro církev, život na svícnu pro celý svět.

A Matka Boží, kterou on tolik ctí? Jan Pavel II. zná dobře Janovu zkušenost na Kalvárii a slova evangelia – „ten učedník ji přijal“ do celého svého života – Marii, Matku církve, stojící pod křížem. Tak i Petr dnešních dnů. On nechybí na Kalvárii. Spojuje nazaretské i kalvarské fiat Mariina života.

Mnoho síly a darů Ducha Svatého tomuto silnému papeži!

kardinál Miloslav Vlk
arcibiskup pražský a primas český

Svěřte se jeho lásce!

Homilie Jana Pavla II. při mši svaté k 25. výročí jeho pontifikátu

(16. října 2003)

1. „*Misericordias Domini in aeternum cantabo* – O Hospodinově milosrdenství chci zpívat věčně.“ (srov. Ž 88,2) Před dvaceti pěti lety jsem zvláštním způsobem zakusil Boží milosrdenství. V konkláve řekl Kristus prostřednictvím kardinálského sboru také mně, jako kdysi Petrovi u Genezaretského jezera: „*Pas moje ovce!*“ (Jan 21,16)

Slyšel jsem ve své duši ozvěnu otázky položené tehdy Petrovi: „*Miluješ mě? Miluješ mě více než tito...?*“ (srov. Jan 21,15–16) Jak jsem se mohl, lidsky řečeno, nechvět? Jak na mne mohla nedoléhat tak velká odpovědnost? Bylo nezbytné uchýlit se k Božímu milosrdenství, abych na otázku „*Přijímáš?*“ mohl s důvěrou odpovědět: „*V poslušnosti víry, před Kristem, mým Pánem, svěřuje se Matce Krista a církve, vědom si velkých obtíží, přijímám.*“

Dnes, drazí bratři a sestry, s vámi rád sdílím zkušenost, která roste už čtvrt století. Každý den se v mém srdci odehrává týž rozhovor mezi Ježíšem a Petrem. V duchu zachycuji laskavý pohled vzkříšeného Krista. On, i když si je vědom mé lidské křehkosti, mě povzbuzuje, abych odpověděl s důvěrou jako Petr: „*Pane, ty víš všechno, ty víš, že tě miluji.*“ (Jan 21,17) A pak mě vybízí, abych vzal na sebe odpovědnost, kterou mi On sám svěřil.

2. „*Dobrý pastýř dává za ovce svůj život.*“ (Jan 10,11) Když Ježíš pronášel tato slova, apoštolové nevěděli, že mluví o sobě. Nevěděl to ani Jan, milovaný učedník. Pochopil to na Kalvárii pod křížem, když viděl, jak mlčky obětuje život „za své ovce“.

Když pro něho a pro ostatní apoštoly nadešel čas, aby převzali totéž poslání, tehdy si vzpomněli na jeho slova. Uvědomili si, že budou moci splnit své poslání pouze proto, že je On sám ujistil, že bude působit skrze ně. Zvláště si to uvědomoval Petr, „*svědek Kristových utrpení*“ (1 Petr 5,1), který napomínal starší církev: „*Paste Boží stáde vám svěřené.*“ (1 Petr 5,2) Během staletí nástupci apoštolů vedeni Duchem Svatým i nadále shromažďovali Kristovo stáde a vedli je do nebeského

království, vědomi si toho, že mohou převzít tak velkou odpovědnost pouze „skrže Krista, s Kristem a v Kristu“.

Totéž povědomí jsem měl, když mě Pán povolal, abych vykonával Petrovo poslání v tomto milovaném městě Římě a ve službě celému světu. Od počátku pontifikátu byly mé myšlenky, modlitby a činy prochnuty jedinou touhou: vydávat svědectví, že Kristus, Dobrý pastýř, je přítomen a působí ve své církvi. Stále hledá každou zbloudilou ovci, přivádí ji do ovčince, zavazuje její rány, pečuje o slabou a nemocnou ovci a chrání tu silnou. Proto jsem již od prvního dne nepřestával vybízet: „Nemějte strach přijmout Krista a uvítat jeho moc!“ Opakuji dnes s důrazem: „Otevřete, dokořán otevřete dveře Kristu!“ Dejte se jím vést! Svěřte se jeho lásce!

3. Začínaje svůj pontifikát jsem žádal: „Pomáhejte papeži a těm, kdo chtějí sloužit Kristu a s Kristovou mocí sloužit člověku a celému lidstvu!“ Zatímco s vámi vzdávám díky Bohu za těchto dvacet pět let poznamenaných Božím milosrdenstvím, cítím, že potřebuji vyjádřit svou vděčnost zvláštním způsobem také vám, bratři a sestry z Říma a celého světa, kteří jste odpověděli a odpovídáte různými způsoby na tuto moji prosbu. Jen Bůh ví, kolik obětí, modliteb a utrpení bylo obětováno za to, aby mi pomáhalo v mé službě církvi. Kolik dobrodiní, starostlivosti a kolik znamení společenství mě každý den obklopovalo. Kéž dobrý Bůh štědře odplatí všem. Prosím vás, milovaní bratři a sestry, nepřerušujte toto velké dílo lásky k Petrovu nástupci. Ještě jednou vás o to prosím: pomáhejte papeži a těm, kdo chtějí sloužit Kristu, sloužit člověku a celému lidstvu!

4. Tobě, Pane Ježíši Kriste,
jediný Pastýři církve,
obětují plody těchto dvaceti pěti let úřadu
ve službě lidu, který jsi mi světil.

Odpusť spáchané zlo a rozmnož dobro:
všechno je tvým dílem a jen tobě patří sláva.
S plnou důvěrou ve tvé milosrdenství
Ti představuji ještě dnes ty, které jsi před léty
svěřil mé pastorační péči.

Uchovej je v lásce, shromáždí je ve svém ovčinci,
vezmi na svá ramena slabé,
obvazuj zraněné a pečuj o silné.
Buď jejich Pastýřem, aby se neztratili.

Ochraňuj milovanou církev, která žije v Římě,
a církve po celém světě.

Zalej světlem a mocí svého Ducha ty,
které jsi postavil do čela svého stáde:
kéž plní s nadšením své poslání
vůdců, učitelů a posvěcovatelů
v očekávání Tvého slavného návratu.

Znovu Ti dávám skrže ruce Marie, milované Matky,
sám sebe, přítomnost i budoucnost:
ať se vše naplní podle Tvé vůle.

Nejvyšší Pastýři, zůstaň mezi námi,
abychom s Tebou mohli bezpečně jít
do Otcova domu. Amen.

Poselství kardinálského sboru Svatému otci

Svatý otče!

Kardinálský sbor se sešel, aby právě v těchto dnech poděkoval Pánu a Vám za dvacet pět let plodné práce jako nástupce svatého Petra. V průběhu této doby byla loďka církve řízena často proti větru a na rozbouřeném moři. Toto moře dějin je rozbouřené protiklady mezi bohatými a chudými, mezi národy a kulturami, mezi otevřenými možnostmi lidských schopností a nebezpečím sebezničení se jimi. Tu a tam se na nebi objeví tmavé mraky, které lidem zakrývají Boha a zpochybňují víru. Víc než kdy jindy prožíváme, že dějiny světa – podle Augustinova pojetí – jsou bojem mezi dvěma formami lásky: láskou k sobě samým, vedoucí až k pohrdání Bohem, a láskou k Bohu, vedoucí až k ochotě obětovat se pro Boha a pro bližního. Ačkoliv znaky lidské domýšlivosti a vzdálení se od Boha jsou vnímány víc než svědectví lásky, vidíme, díky Bohu, právě dnes, že Boží světlo v dějinách nezhaslo: velký počet svatých a blahoslavených, které jste Vy, Svatý otče, vyzvedl k uctívání na oltáře, je výmluvným znamením. S radostí tak můžeme rozpoznat Boží přítomnost v dějinách, odraz Jeho lásky ve tvářích lidí požehnaných Bohem.

V průběhu této doby nás Vaše Svatost, neustále posilována milující přítomností Ježíšovy Matky, vedla s radostí víry, se zmužilou odvahou naděje a s nadšením lásky. Zasloužil jste se, abychom mohli vidět Boží světlo i přes všechny mraky a aby nepřevládla slabost naší víry, která nás vede příliš snadno ke zvolání: „*Pane, zachraň nás! Hyneme!*“ (Mt 8,25) Za tuto službu Vám dnes z celého srdce děkujeme. Jako poutník evangelia, stejně tak jako apoštolové, jste se vydal na cestu a prošel jste kontinenty, abyste přinesl zvěst o Kristu, poselství Božího království, zvěstování odpuštění, lásky a pokoje. Neúnavně, *vhodně a neodbytně*, jste hlásal evangelium a v jeho světle jste povolával všechny k základním lidským hodnotám: k respektování lidské důstojnosti, k ochraně života, k podpoře spravedlnosti a pokoje. Především jste šel vstříc mladým a nakazil jste je ohněm Vaší víry, Vaší lásky pro Krista a Vaší pohotovosti zasvětit Pánu duši i tělo. Věnoval jste se nemocným a trpícím a vášnivě jste vyzýval svět, aby dobra země byla stejnoměrně rozdělena a aby chudým byla dána spravedlnost a láska. Chápal jste přikázání jed-

noty, které Pán dal svým učedníkům, jako přikázání obrácené na Vás osobně, abyste udělal vše, co je jen možné, aby věřící v Krista byli jedno, a to způsobem, kterým by se v zázraku jednoty, jíž lidé sami nemožnou dosáhnou, poznala dobrotivá moc samotného Boha. Šel jste vstříc lidem jiných vyznání, abyste ve všech znovu vzbudil touhu po míru a ochotu být jeho nástrojem. Tak jste se stal pro celé lidstvo, přes všechny překážky a všechna rozdělení, velkým poslem míru. Nikdy jste nepřestal mluvit do svědomí mocných a povzbuzovat ty, kdo trpí nedostatkem míru na tomto světě. Poslouchal jste Pána, který nám zanechal slib: „*Pokoj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám.*“ (Jan 14,27) Právě ve svém vyjití vstříc druhým jste nikdy nedal podnět k pochybám o tom, že Kristus je Boží láska, která se stala tělem, jediný Syn a Spasitel všech. Pro Vás zvěstovat Krista neznamena diktovat někomu něco cizího, ale sdělujete všem to, po čem všichni hluboce toužíme: věčnou lásku, kterou srdce každého člověka skrytě očekává.

„Vykupitel člověka je středem vesmíru a dějin.“ Tato slova, kterými začíná Vaše první encyklika, se stala jakoby zvukem trubky, který zve k náboženské obnově a k znovuzaměření všeho na Krista.

Svatý otče, kardinálský sbor si na konci tohoto sympozia, v kterém si připomněl pouze některé aspekty právě uplynulých dvaceti pěti let Vašeho pontifikátu, jednomyslně přeje znovu potvrdit synovskou náklonnost k Vaší osobě a věrně a úplně přilnutí k Vašemu vysokému učitelskému úřadu pastýře univerzální církve.

„*Pánova radost ať je vaší silou,*“ říká kněz Ezdráš izraelskému lidu v jedné těžké chvíli (Ne 8,10). Vy, Svatý otče, jste v nás znovu zapálil tuto Pánovu radost. Za to jsme Vám vděční. Ať Vám Pán stále dává svou radost.

Řeč Svatého otce Jana Pavla II. ke kardinálům, patriarchům, předsedům biskupských konferencí a účastníkům sympozia uspořádaného kardinál- ským sborem

(18. října 2003)

*Pane kardinále děkane,
páni kardinálové a patriarchové,
ctihodní bratři v biskupské službě!*

1. Poslouchal jsem s velkou pozorností vašemu prohlášení, čtenému děkanem kardinálského sboru, panem kardinálem Josephem Ratzingerem. S vděčností přijímám úslužný pozdrav a srdečné přání, kterým se na mě chtěl obrátit jménem všech přítomných.

Zdravím pány kardinály, ctihodné patriarchy, předsedy biskupských konferencí a ty, kteří se zúčastnili vámi uspořádaného sympozia, během kterého byly probrány některé doktrinální a pastorální linie, které inspirovaly v uplynulých dvaceti pěti letech Petrova nástupce.

K vám především, milovaní bratři kardinálského sboru, se obrací mé upřímné poděkování za laskavou blízkost, kterou mi nejen při této příležitosti, ale stále dáváte pociťovat. Také toto setkání je toho výmluvným důkazem. Dnes se určitým způsobem ještě více zviditelňuje smysl jednoty a kolegiality, který má povzbuzovat pastýře ve společné službě Božímu lidu. Děkuji za toto vaše svědectví!

2. Procházím-li v mysli uplynulých dvacet pět let, vzpomínám, jak často jste mi pomáhali svou radou lépe pochopit závažné otázky ohledně církve a lidstva. Jak bych mohl nerozpoznat, že Pán jednal prostřednictvím vás v podpoře služby, kterou byl Petr povolán poskytnout věřícím a všem lidem?

Člověk dneška – jak jste Vy, pane kardinále děkane, chtěl zdůraznit – se zmítá v namáhavém hledání hodnot. Také on – podle intuice, která byla již Augustinova – nebude moci najít pokoj jinak, než v lásce k Bohu, vedoucí až k ochotě obětování se.

Hluboké změny nastalé v posledních pětadvaceti letech interpelují na náš úřad pastýřů, ustanovených Bohem jako neohrožené svědky pravdy a naděje. Odvaha v hlásání evangelia se nesmí nikdy zmenšit; naopak, až do posledního dechu musí být naším hlavním úsilím, kterému se budeme stále věnovat.

3. Jediné evangelium hlásané jedním srdcem a jednou duší: to je Kristovo přikázání; to po nás, jako jednotlivcích i jako sboru, žádá církev dnes i vždycky; to od nás očekává současný člověk.

Je proto nezbytné pěstovat mezi sebou hlubokou jednotu, která by se neomezovala na citovou kolegialitu, ale která by se zakládala na plném doktrinálním sdílení a která by se měnila v harmonickou spolupráci na poli praxe.

Jak bychom mohli být autentickými učiteli pro lidstvo a věrohodnými apoštoly nové evangelizace, kdybychom nechali vstoupit do našich srdcí plevel rozdělení? Dnešní člověk potřebuje Krista a jeho slovo spásy. Pouze Pán totiž umí dát odpovědi na úzkosti a otázky našich současníků. On nás pozval do světa jako jediný a nerozdělený sbor, který má dát svědectví hlasem shodným se svou osobou, se svým slovem, se svým úřadem. Tady jde o naši věrohodnost!

Natolik bude ryzí naše dílo, nakolik dokážeme rozzářit tvář církve, která *miluje chudé*, která je *prostá* a která *se staví na stranu slabých*. Jediný příklad tohoto evangelního postoje je nám nabídnut Matkou Terezou z Kalkaty, kterou zítra s radostí zapíši do seznamu blahoslavených.

4. Přišli jste ze všech světadílů, vy, otcové kardinálové, kteří zvláštním titulem přináležíte ctihodné církvi římské, a tak můžete být platnou oporou Petrova nástupce v naplnění jeho poslání. Vaším úřadem, moudrostí shromážděnou z vašich kultur, ke kterým patříte, a opravdovostí vašeho zasvěcení tvoříte slavnou korunu, která zkrášluje tvář Kristovy nevěsty. Také proto je po vás žádáno neustálé úsilí o dokonalejší věrnost Bohu a jeho církvi. Svatost, to je tajemství evangelizace a každé autentické pastorační obnovy.

Ujišťuji vás svou modlitbou za každého z vás a prosím vás, abyste se neustávali modlit za mě, abych mohl věrně zastávat svou službu církvi dokud Pán bude chtít. Ať nás provází a ochraňuje Maria, Matka církve, a přimlouvá se za nás evangelista Lukáš, jehož svátek dnes slavíme.

S tímto přáním uděluji vám všem zvláštní apoštolské požehnání.

Úvod sympozia kardinálského sboru

**Jeho Eminence kardinál Joseph Ratzinger,
děkan kardinálského sboru**

(15. října 2003)

Drazí spolubratři!

Shromáždili jsme se, abychom poděkovali za dvacet pět let pontifikátu našeho váženého a milovaného Svatého otce Jana Pavla II. Děkujeme Pánu, že nám dal tohoto pastýře, který, v době zmatků a nebezpečí, upevňuje nás, své bratry, ve víře (srov. Lk 22,32). V době, kdy mnozí už nechťejí následovat Pána, protože se jim Jeho slova zdají být příliš tvrdá, on, Petrovými slovy, promlouvá k nám všem: „Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova věčného života, a my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi ten Svatý Boží.“ (Jan 6,68n) Celý pontifikát našeho Svatého otce se zdá být jednou velkou snahou směřující k tomu, aby tato slova a toto rozhodnutí byly přítomné a účinné mezi námi. Naše poděkování nemůže být tedy obráceno jenom do minulosti. Stejně jako ostatních jedenáct apoštolů rozpoznalo v Petrových slovech vyjádření své víry a spolu s ním následovali Krista, tak také slova Svatého otce nám mohou ukázat cestu, abychom našli, s obnovenou radostí v Kristu, slova věčného života a cestu, která vede ke spáse.

První způsob našeho poděkování je modlitba, díky vzdávané Bohu ve svaté oběti. Musí být ale doprovázeno nasloucháním tohoto poselství a vydáním se na cestu ve společenství Krista. Proto jsme mysleli, že opětovně naslouchání některým základním prvkům prozíravého poselství Svatého otce by mohlo být odpovídající formou poděkování. Jistě, bohatost poselství, které nám Svatý otec nabídl v tomto čtvrtstoletí, neumožňuje vyčerpat ve dvou dnech, i když jen náznakem, všechno to, co nám dal v termínech doktríny a platných nařízení. Stačí pomyslet na čtrnáct encyklik, které začínají trinitárním triptychem a pak rozvíjejí velká témata církve, misie, mariologie, sociálního poselství víry, dialogu mezi církví a světem, mezi vírou a rozumem. Stačí pomyslet na posynodální exhortace vyšlé z biskupských synodů jako svědectví jednoty biskupského sboru s papežem. Stačí vzpomenout dva obdivuhodné doktri-

nální dokumenty napsané o přechodu z jednoho tisíciletí do druhého, *Tertio millennio adveniente* a *Novo millennio ineunte*. Mohli bychom pokračovat v tomto výčtu homiliemi pronesenými při příležitosti apoštolských cest atd. Ve výběru témat se muselo opomenout mnoho velmi významných věcí. Na druhé straně mohou být tyto dny pouze pozváním znovu si přečíst velké texty tohoto pontifikátu a proměnit je s novým elánem v pastorační činnost.

Nezbývá mi než poděkovat ctihodným spolubratřům kardinálského sboru, kteří k nám promluví v šesti přednáškách o základních tématech tohoto pontifikátu, a vám všem, kteří jste přišli, často z daleka, abyste se účastnili tohoto našeho společného poděkování a této naší společné úvahy.

At' Pán požehná těmto dnům!

Služba Petrova nástupce a jednota společenství biskupů

**Jeho Eminence kardinál Bernardin Gantin,
emeritní člen sboru kardinálů**

(15. října 2003)

1. Největší africký biskup všech dob svatý Augustin rád říkal: „Každá moje vzpomínka je malé díkůvzdání.“

Jinde než v této myšlence a hlavně u jiného autora bych nemohl najít lepší světlo, ani lepší vůdčí princip, který by mohl dodat jistoty mému pokornému svědectví synovské oddanosti a hluboké vděčnosti našemu velkému papeži Janu Pavlu II., jež bych zde před vámi a spolu s vámi rád vyjádřil.

Od doby, kdy se mi spolu s doyenem kardinálů¹ a některými dalšími významnými členy kardinálského sboru, kteří jsou zde mezi námi přítomni, dostalo výsady účastnit se druhého konkláve v říjnu roku 1978, nepřestala vzrůstat moje úcta a můj obdiv k tomuto „papeži, který přišel z daleka“, jehož dal Pán církvi a světu po krátkém, ale nezapomenutelném působení Petrova nástupce, papeže Jana Pavla I., Albina Lucianiho. Jan Pavel I. byl totiž spíše ukázán než dán. A tak Bůh připravil cestu pro polského papeže.

Cesty Boží jsou obdivuhodné, byť často překvapivé.

Když chtěli staří Římané oslavit nejlepší ze svých synů, generály, vojevůdce, vladaře a krále, velikány kultury a moudrosti, horlivě se pustili do psaní knih nebo básní *de Viris illustribus*. Dnešní křesťané mají stejné množství důvodů k hrdosti na své papeže. Spisy mnohých z vás o Janu Pavlu II. obohacují knihovny biskupů i kněží. Na nunciaturách a biskupstvích najdeme fotografie a busty Jana Pavla II., které návštěvníkům svým způsobem sdělují historii výjimečné postavy, která poctila jejich zemi a jejich lid. Například pro Maroko, muslimskou zemi, zůstala nezapomenutelnou papežova cesta v roce 1985. Tato země neustále

¹ Kardinál Josef Ratzinger

vyslovuje svou vděčnost za velké gesto jeho přátelství, jímž se tato cesta stala. „Jak se daří, našemu‘ papeži,“ ptají se mě často v Casablance.

Ostatně je snadné najít v našem papeži, který není jen Polák, ale také Říman, tedy univerzální, duchovní sílu a geniální misijní intuici Pia XI., nevšední noblesu a inteligenci Pia XII., legendární dobrotu a otevřenost blahoslaveného Jana XXIII., jemnost a mimořádný smysl pro výmluvná gesta Pavla VI. a konečně prostotu a katechetického génia Jana Pavla I.

Jak úžasná syntéza kvalit a talentů v jedné osobě! Je to šance pro nás, kteří ji můžeme přijímat a být jejími svědky!

Ano, „velevážení“ ve velkém a krásném smyslu slova, takoví jsou všichni naši otcové ve víře a lásce.

2. Dnešní 25. výročí pontifikátu papeže Karola Wojtyly je nádhernou příležitostí pro každého z nás, aby oživil své osobní vzpomínky, které se stanou poctou plnou úcty a citu, naplněnou nesmírnou vděčností Pánu. Již v dětství, v rodině, ve škole nebo ve farním kostele, jsme se naučili modlitbě „za našeho papeže“. A dnes více než kdy jindy je čas k jednomyslné modlitbě církve, věrné svému pastýři.

Biskup, který k vám mluví, přišel do Říma z velké dálky, tak trochu jako královna ze Sáby, která přišla do Jeruzaléma navštívit krále Šalomouna, aby na vlastní oči spatřila a svými rukama se dotkla něčeho neslychaného. Jak je svět šťasten, že může již po čtvrt století – což je velmi vzácné – spatřovat a obdivovat v nejvyšším pontifikovi jeden z největších majáků v dějinách, který ukazuje směr.

Pravá historie lidí a národů se nepíše válkami a konflikty, ale naopak konstruktivními příklady těch nejlepších z nás, mužů a žen pokoje, dialogu a lásky, kteří vyznačují cestu příštím generacím.

Matka Tereza z Kalkaty byla již před 19. říjnem 2003 dvakrát přivítána mezi hvězdy naší doby a našeho nebe. Srdce Jana Pavla II. i mnoha dalších se brzy zachvějí svatou radostí. Blížící se blahověčení Matky Terezy se připojí k velkému množství těch, z nichž se již radovalo srdce i duše celé církve, matky světů.

Včerejší kanonizace velkého a svatého italského misionáře Mon-signora Daniela Comboniho osvětlila všem působivou tvář jednoho z nástupců apoštolů, na něhož Afrika ve svém srdci nikdy nezapomene, neboť ji spolu s jejími syny a dcerami miloval až do krajnosti života. Stejně je tomu s německým zakladatelem Společnosti Božího Slova, jímž byl P. Janssen, a jeho věrným druhem P. Freinademetzem. Tito

velikáni evangelizace a misie církve působili ve všech světadílech, od počátku také v Číně.

3. Jakmile jsem od kardinála Ratzingera obdržel dopis, jímž mne vyzval, abych se ujal této přednášky, okamžitě mi přišla na mysl vzpomínka na spontánní slova jednoho starého tradičního vůdce z Afriky.² Ten totiž před obrovským zástupem vítajícím papeže, který právě vystoupil z letadla, zvolal: „Jak úctyhodný a fascinující člověk je váš velký bílý vůdce z Říma!“

Toto zvolání, doprovázené nadšeným potleskem, zaznívalo dlouho v srdcích všech. Bylo tím výmluvnější a překvapivější, že vytrysklo z úst muže, který byl pohan a analfabet, tedy někoho, kdo byl velmi vzdálen křesťanství a neuměl číst ani psát. Tato jeho věta tudíž nemohla být inspirována ani katechismem ani četbou novin nakloněných Římu.

Říká se, že pravda vychází z úst dětí. Myslím si však, že může vycházet i z úst starců, kteří mají srdce dítěte, beze lsti a předsudků.

4. Tím bych rád přistoupil k připomenutí několika – jenom několika! – z tisíců vzpomínek, které se hluboce vryly do mého nitra a nepochybně i do nitra mnoha dalších.

Nejprve je to krásná a překvapující postava mladého osmapadesátiletého papeže, který před miliony diváků a posluchačů na celém světě prohlásil, že „přichází ze vzdálené církve“, aby se stal římským pastýřem a tedy pastýřem celé katolické církve a je odhodlán pozvat všechny k dialogu a sdílení. Velkým jeho darem bylo, že se na celou lidskou rodinu dokázal obrátit srozumitelnými slovy. Pokora a naprostá otevřenost ducha a srdce otce a přítele poslaného Bohem si získaly srdce všech lidí.

Šťastní jsou ti, kteří si dnes mohou s nadějí a hrdostí svědků připomenout onu velkou událost: „Toho večera, 16. října 1978, v okamžiku, kdy světu vzešla nová jitřenka, byl jsem u toho, na náměstí svatého Petra, nebo u radiového či televizního přijímače!“

V mé mysli se objevuje radostně a jednomyslně přijímaný obraz papeže, který procházel celou planetu ve všech směrech. Viděli jsme ho na všech světadílech a souostrovích naší planety, nejen v Itálii a v Římě, městě, jehož se stal čestným občanem.

Všichni biskupové na světě poznali z jeho zářného příkladu, jak je

² Benin

důležité navštěvovat každé křesťanské společenství ve své diecézi, farní i občanské. Není snad hlavním rysem dobrého pastýře „znát své ovce“ jménem a znát jejich příběh?

„Urbi et Orbi“, to se více než kdy dříve stalo dvojitým názvem a univerzálním určením papežových slov nejen o Velikonocích a o Vánocích, ale každodenně. A mimořádný dar jazyků, který je pro Jana Pavla II. charakteristický, připomíná mnohé úžasné dary prvních Letnic.

Dříve se říkalo: „Kdo chce vidět papeže, musí jít do Říma!“ Dnes platí: „Kdo chce vidět papeže, může se s ním setkat na všech cestách světa.“ A kdo se chce dovědět, co si papež myslí nebo co říká, má na výběr nespočet obsáhlých biografii, které o něm byly napsány, nebo množství stránek ve všech velkých světových periodikách, počínaje jeho vlastním deníkem „L'Osservatore Romano“, který vychází v několika jazycích.

Někdy má člověk pocit, že znovu čte *Skutky apoštolů*, slavnou knihu, která se neuzavřela perem evangelisty svatého Lukáše. Dnes znovu vidíme téměř na každé stránce apoštola Petra, jak navštěvuje první malá společenství věřících všude tam, kde vznikají, nebo jak evangelizuje menší skupinky, jak přichází i do soukromých domů lidí, kteří byli nadšeni, že v jeho osobě mohou přijmout Pána Ježíše, protože „jim přinášel radost, pokoj, uzdravení a naději.“

Během své cesty po západní Africe³ dal Jan Pavel II. jednoho dne nenadále zastavit své auto i celý svůj doprovod, aby vstoupil do ubohé chatrče a pozdravil se s přítomnými rodinami. Všichni tím byli překvapeni a hluboce je to zasáhlo. Všichni obyvatelé oné šťastné vesnice uchovávají ve svém nitru vděčnou a nehynoucí vzpomínku po celý zbytek svého života.

Podobná věc se stala v Mexiku.⁴ Když jsme se ubírali na stadion, míjeli jsme katedrálu, jejíž návštěva v programu nebyla. Papež zastavil průvod, vstoupil dovnitř a dlouho setrval v usebrané modlitbě.

Nikdo nezapomene na pohřeb jednoho biskupa, který zahynul při leteckém neštěstí, když chtěl přivítat papeže ve své zemi. Jan Pavel II. byl při jeho pohřbu hlavním celebrantem; jeho hlubokou bolest sdíleli všichni účastníci, především příbuzní a přátelé zemřelého biskupa a byli jí dojeti až k slzám, slzám útechy a vděčnosti.

5. „Ve jménu Ježíše Krista vstaň!“ Tak zněla výzva, s níž se apoštol Petr

³ Togo

⁴ Zacatecas

v prvních dobách křesťanství často obracel k nemocným a churavým, kterým se hned vrátilo zdraví, aktivita, dokonce i život; znamenalo to neko- nečně víc než zlato a stříbro: „Zpráva o tom – totiž o vzkříšení Tabity – se roznesla po celém Joppe a mnoho lidí přijalo víru v Pána.“ (Sk 9,42)

Duch Svátý i dnes, jako již po dvacet staletí, neúnavně vede kroky apoštolů a jejich následovníků po všech cestách světa. A je to, jako by- chom znovu viděli apoštola Petra, který „procházel všechna ta místa a přišel také k bratřím, kteří žili v Lyddě.“

Jan Pavel II. řekl již několikrát, v čem spočívá Petrova služba: „Utvrzovat ve víře bratry všude, kde jen se nacházejí.“ Bratři, to jsou biskupové, kněží, laici a také kandidáti křtu. Dál usiluje o to, aby věrně plnil poslání papeže v trvalém společenství srdce a víry se všemi, ať přináležejí k jakémukoli náboženství nebo vyznání.

Povolání a pozvání: myslím na dvě významná historická setkání ve znamení svatého Františka v Assisi, kde získalo úsilí o mír celosvětový rozměr. Představitel anglikánské církve řekl: „Only You.“ Ano, „pouze on“ se mohl odvážit uspořádat takové setkání, shromáždit tolik různého z oblasti náboženské a duchovní!

Při oslavě papežových posledních narozenin zdůraznil kardinál Ratzinger před ohromným zástupem shromážděným na náměstí Svatého Petra: „Věřit a milovat, to je syntéza zcela darovaného života univerzálního pastýře.“ A kdyby mohlo mluvit celé Svatopetrské náměstí, jaká ohromu- jící svědectví by svět uslyšel! Bez nejmenší pochyby by svědectví a obra- zy tohoto všeobecně známého místa zvýraznily hluboký historický rozměr utrpení a kalvárie Jana Pavla II. – tragický 13. květen 1981 je stále pří- tomný v paměti všech, stejně jako ve slavném martyrologiu církve.

Ne. Petr nebyl sám. Ani Jan Pavel II.! Celá církev se za něj vroucně modlila, stejně jako kdysi za časů Heroda, který uvrhl Petra do vězení, aby nepřátelskému lidu poskytl podívanou na smrt prvního z apoštolů. Ale Bůh dokáže najít způsob, jak zmást plány bezbožných! Panna Maria z Fatimy, jíž jsou zasvěcené svatyně na celém světě, se projevila jako matka a ochránkyně k radosti všech. „Síly zla nikdy nic nezmohou proti církvi zmrtvýchvstalého Krista.“ *Non prevalebunt!*

Následovat Ježíše a jeho církev až do konce, až do prolití krve, to odpovídá vůli a novému jménu, které apoštolové přijali od zmrtvých- vstalého Krista: „Budete mi svědky.“

V den konzistoře skládá každý nový kardinál před Bohem i před

lidmi veřejnou přísahu. Bývalý krakovský arcibiskup Mons. Wojtyla spolu s ostatními radostně a rozhodně prohlásil: „Budu věrný Bohu, Kristu, církvi až do konce, až do prolití krve, bude-li třeba.“

13. května 1981 jsme mohli s velkým pohnutím vidět, že existuje hluboká kontinuita mezi všemi Kristovými svědky. Jejím znamením se stala krev univerzálního pastýře Jana Pavla II. na dlažbě náměstí Svaté- ho Petra.

6. Věrnost a citlivost v přátelství: to napsali všichni žurnalisté v Římě a na celém světě, když se s překvapením a pohnutím dověděli, že první cesta Jana Pavla II. z Vatikánu, hned následujícího dne po konkláve, vedla do římské nemocnice, aby navštívil velmi drahého bratra a příte- le⁵, kterého skolila dlouhotrvající nemoc téměř přesně v okamžiku, kdy se stal papežem první Polák.

V neproniknutelných Božích záměrech dojde někdy k takovému ta- jemnému předání milostí a utrpení, které vedou k přemýšlení tím, jak se vzájemně oplodňují. Hned nato odjel papež na pouť, aby poděkoval Panně Marii z Mentorelly, jejíž svatyně stojí na kopci nedaleko Říma.

První skutečně daleká cesta, kterou papež oprávněně nazval „pas- torační poutí“, vedla do Mexika, aby přinesl svůj dar slova a modlitby plenárnímu shromáždění latinsko-amerických biskupů (CELAM) v Pueble. Uskutečnila se v únoru roku 1979.

Toto velmi významné historické fórum, bohaté na bratrská setkání, studium i dialogy, se odehrávalo ve značně napjaté atmosféře kvůli slavné „teologii osvobození“, která se tehdy chapadlovitě rozrůstala a měla své nebezpečné metastáze. Taková situace naléhavě vyžadovala upokojující a projasňující přítomnost prvního z apoštolů, který od Krista osobně přijal pověření utvrzovat své bratry. „Zde je cesta,“ říkal již bib- lický prorok těm, kdo ztratili orientační body.

I dnes, kdy nás od této cesty dělí dvacet pět let, můžeme konstatovat, že touto první velkou pastorační službou, kterou prokázal velmi důleži- tému setkání národních episkopátů ve snad nejpočetnější a neaktivnější části katolické církve jakou je Latinská Amerika, jíž se dostalo všeobec- ného uznání, udal nový papež správný prozřetelnostní tón celému svému pontifikátu již od prvních kroků.

Když víme, jak neotřesitelně věrný Svatému stolci zůstal během celé

⁵ Mons. André Deskur

dlouhé doby své pastorační služby, provázené ideologickými provokacemi, jež se šířily v jeho lidu, jako krakovský pomocný biskup, arcibiskup i kardinál, a jak příkladný byl jeho apoštolský dynamismus, uvědomujeme si, že to pro mladého papeže Wojtylu byla výtečná příprava k tomu, aby vedl své bratry a syny, na které doléhají nesčetné obtíže a kteří se musí vyrovnávat s mnohým tápáním při svém hledání.

Plně přijal za své apoštolské pověření se všemi úkoly, dáváje důrazné směrnice plné evangelní moudrosti a síly, jaké z jeho úst zazněly již v Pueble: především Kristus, evangelium, církve, potom člověk jako cesta obou skutečností k oživení služby nové evangelizace konkrétním a viditelným svědectvím celého křesťanského společenství na světě.

Papež, jehož myšlení bylo prorocké již v jeho první encyklice *Redemptor hominis*, byl sám plně platným účastníkem II. vatikánského koncilu, který pod vlivem Ducha Svatého mistrovsky vytyčil správné cesty pro církve budoucnosti, když potvrdil, že biskup má ve velmi těsném spojení s římským pontifikem, jež je spojením srdce i myšlení, podle Boží vůle věrně a věrohodně vykonávat trojí službu, k níž byl pověřen při své ordinaci: učit, posvěcovat a vést. Jedině tak bude Boží lid kráčet po bezpečných cestách víry a lásky ke světlu, jímž je Bůh.

Tento papež svolal o několik let později ke 20. výročí ukončení koncilu, v roce 1985, mimořádné shromáždění biskupského synodu. Ten v současné situaci uznal pastorační užitečnost, ba nezbytnost biskupských konferencí. Zároveň upozornil, že biskupské konference mají mít na zřeteli dobro církve, totiž službu jednoty a neměnitelné zodpovědnosti každého biskupa vůči univerzální církvi i své místní církvi.

Synod tak doporučil, aby byl šířeji prostudován teologický a právní *status* biskupských konferencí; především otázka jejich doktrinální autority, s přihlédnutím k článku 38 koncilního dekretu *Christus Dominus*, dále kánony 447 a 763 kanonického práva.

Tato obsáhlá a velmi hluboká studie byla zveřejněna 28. května 1998 pod názvem *Apostolos suos*, motu proprio papeže Jana Pavla II. s cílem osvětlit nové cesty hledání v církvi.

Vydáním tohoto dokumentu se pro celou církve, jejíž bdělost je svěřena Kongregaci pro biskupy, staly nezpochybnitelným ziskem hodnoty jako jednota biskupského sboru, teologická podstata jejich existence, kanonický život jejich aktivit a další normy v tomto směru.

Mezi konkrétní a pozitivní výsledky, které přišly z několika částí světa, patří revize statut a obohacení vnitřních norem. Papež je o nich

pravidelně informován: právě on byl od počátku podněcovatelem a duší této činnosti.

Kromě jiného z toho nyní jasněji vyplývá, že „Petrův nástupce uchovává sílu primátu, která přechází na všechny: ať jsou to pastýři nebo věřící. Papež má totiž na základě toho, že je náměstkem Kristovým a pastýřem celé církve, plnou, nejvyšší a univerzální moc, jíž může zcela svobodně užívat.“

Ježíšovo gesto spolu s jeho slavnostním prohlášením adresovaným prvním z dvanácti, „ty jsi Petr, na tobě zbuduji svou církve,“ bylo odpovědí na Petrovo trojí vyznání lásky. A na tomto podloží lásky spočívá naše církve. Petr se stal skálou. Naše víra je nyní jako žulový základ. Z tohoto neodvolatelného zakladatelského gesta vychází povolání a poslání apoštolů uvádět do úřadu, a to nejprve Petra jako vůdce.

Není bez důvodu, že tato slova, která si řekli Ježíš a Petr, byla vyryta zlatými písmeny ve Vatikánu v kupoli chrámu sv. Petra, která jako koruna završuje tuto největší baziliku světa. Po těchto slavnostních vyhlášeních budou apoštolové vysláni ve skupině nebo po dvou, aby hlásali evangelium a shromáždili rozptýlené křesťany, z nichž se stane jediná rodina, společenství Kristových učedníků (křesťanů) nebo alespoň věřících, ve společenství víry a lásky, z nichž se stane jedno srdce a jedna duše.

K takovému poslání byl před pětadvaceti lety uveden do úřadu i Jan Pavel II. „S milostí Boží a s pomocí Panny Marie,“ zněla jeho první slova bezprostředně po zvolení papežem. Kdo byl přítom, nikdy nezapomene na tyto intenzivní okamžiky v životě naší církve.

Stejně důležitou službu evangelia, jakou papež poskytl Latinské Americe, mohl o něco později předat i své vlasti, která byla tehdy v zajetí tvrdé a dusící komunistické ideologie.

Je pravda, že nikdo není prorokem ve své zemi? Skutečnost pádu a zhroucení všech zdí nenávisi, potupy a rozdělení dokazuje opak. Papežovy cesty do Polska a dalších zemí východní Evropy umožnily celému našemu světadílu, aby mohl – Východ spolu se Západem – dýchat oběma plícemi a vydat se společně na cestu plného lidského i křesťanského vývoje. Skandální zeď rozdělení, která Evropu dělila, se zhroutila k radosti všech lidí dobré vůle, vždyť nenávist nikdy nic nepostavila! Jan Pavel II. byl tehdy pozdraven jako papež vysvobození, obnovy a naděje!

V Galileji svého dětství a třicetileté přípravy na své božské poslání

neměl Ježíš příliš mnoho úspěchů se svými zázraky. A přesto právě zde, počínaje svatbou v Káně, dochází k jeho prvnímu zázraku v přítomnosti jeho Matky a jeho prvních učedníků.

Polsko, papežova rodná země, může být hrdé na svého syna, který se stal papežem, a my můžeme děkovat Matce Boží Čenstochovské, že nám dala nejvroucnějšího a nejuniverzálnějšího mariánského ctitele.

7. Biskupské heslo polského papeže „*Totus tuus*“ nemá v sobě nic výlučného. Právě naopak. Je znamením srdce, které je doma všude tam, kde lidé uctívají a milují Ježíše a jeho Matku, odkud se ozývají naléhavé výzvy k mariánskému papeži, poutníkovi a obhájci všech těch, kteří jsou chudí, uboží a utiskovaní. Milosrdenství je v samém středu služby Petrova nástupce, aby každému, kdo neuzavírá své srdce a svého ducha, ukázal Ježíše tichého a pokorného srdcem.

Primát Petra žijícího mezi námi je nejprve milost, teprve na druhém místě je to pravomoc. Podstatná je podle mého názoru pokora a láska, které ji provázejí. Jan Pavel II. má jasné vědomí tohoto daru, který přijal pro službu druhým.

V naší zemi máme úsloví: „Králům a vůdcům je vlastní, že se ovládají, že se nikdy nerozhněvají.“ A právě v osobě tohoto velkého papeže, který musel často čelit provokacím, ať už nevhodným, nezdvorným, urážlivým slovům nebo neobratným žertům, jsem několikrát viděl, jak se toto úsloví naplnilo. Je to odraz biblické myšlenky, která říká, že moudrý člověk nemluví nebo mluví málo: „Mluvití stříbro, mlčení zlato.“ Tak velcí potvrzují svou mimořádnou velikost, která dává růst druhým. Tento pravý, vznešený rozměr evangelního odpuštění se projevuje právě v takových případech zranění nebo nedostatku úcty.

Ve škole Jana Pavla II. se člověk den po dni učí, prostřednictvím lidských kontaktů, byť i prchavých, dlouhé trpělivosti a mlčení silných, kteří jsou dobrými protagonisty dialogu, legendární moudrosti starců, pokorné ochotě dobrých pastýřů a věrných služebníků, jedním slovem hluboké lásce otce s mateřským srdcem k dětem a mladým, kteří jsou budoucností světa a církve. Když se tato láska obrací k chudým, nemocným a dětem, stává se něžnou láskou z evangelia, láskou Ježíše k těm, kteří naprosto vše očekávají od nevyčerpatelné Boží štědrosti.

Proto se nechová panovačně. Právě naopak, vztahuje ruce ke všem svým bratřím v episkopátu katolické církve i církve pravoslavné. Vůči zdrženlivým duchům a zemím znásobuje znamení smíření svými gesty

přátelství a prosbami za odpuštění. A to jako věrný učedník toho, který umýval nohy svým apoštolům krátce před ustanovením eucharistie a svátosti kněžství a který řekl: „Jdi se napřed smířit se svým bratrem, teprve potom přijď a obětuj svůj dar.“ (Mt 5,24)

Petrova služba je ve své hloubce službou celé církvi, počínaje biskupy, s nimiž jsou spojena diecézní a farní společenství. Obojí jsou svázána s Petrem, ať přímo či nepřímo, ale hluboce, a to křtem, který se udílí ve jménu Otce, Syna i Ducha Svatého, celé Nejsvětější Trojice.

Důležitou roli zde hraje kolegiálníta. Je naprosto zřejmé, že každý biskup má osobní zodpovědnost za svou vlastní diecézi. Není to tíha autority a závislosti (podle motu proprio *Apostolos suos*) nebo nějaký těžký plášť, který by drtil, spoutával a překážel v chůzi a omezoval svobodu. Kolegiálníta nabízí uvnitř společenství církve pomoc a záruku. Církev není čistě lidskou a demokratickou organizací, jak se domnívají občanské společnosti, ale „realitou mystickou, sociální, univerzální a hierarchickou.“ Je to velmi cenná pomoc, jež je nabízena každému zodpovědnému pastýři, který stojí tvář v tvář společným problémům, poskytuje mu bratrskou radu a možnost zaujmout stanovisko v kontextu země nebo regionu.

Poznamenejme ještě, že všechny papežské dokumenty, které mají univerzální určení, jako například encykliky, se vždy obracejí na prvním místě k biskupům. Ti totiž mají spolu s Petrem odpovědnost za evangelizaci světa. Co říká o poselstvích, jež papež předává biskupům během cest do jednotlivých zemí nebo těm, kteří přijíždějí na návštěvu *ad limina*? Podobně jako jeho předchůdci, v tomto hluboce evangelním duchu, je papež sřásten, když o sobě může říci a když může jednat podle papežské tradice jako „služebník služebníků Božích“. Příkladem je nespočet.

„Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu!“ (Mk 16,15)

Nemůžeme mlčet. „A oni odcházeli z velerady s radostí, že směli pro to jméno trpět příkoří.“ (Sk 5,41)

Petr stále v čele. Apoštolové jsou nezaměnitelní, ale bratrství nevylučuje solidaritu a sdílení. Právě naopak. V Písmu jsme nikdy neviděli, že by někdo upíral místo Petrovi. Petr je jediný. Jestliže Ondřej je první, který byl povolán, Petr vede, je to „dirigent“! K tomu jej určil Ježíš a nehleděl na lidská kritéria, jako je kultura, sociální či rodinné podmínky, věk nebo původ. Petr jako první obrácený je pověřen konverzí druhých.

Povinnost respektovat identitu každého je v samém srdci kolegiality.

Právě kolegialita je jedním z velkých zisků koncilu. Koncil chtěl, aby byla afektivní a efektivní.

8. „Nebojte se! Otevřete dokořán brány Kristu!“ Taková byla první slova Jana Pavla II., tryskající přímo ze srdce v den, kdy se slavnostně a oficiálně ujal služby církvi a světu. Bylo to v neděli 22. října 1978.

Slyšeli ho na celém světě. Slyšeli ho muži a ženy dobré vůle, kteří přiznávají, že hladověli a žíznilo po slovu pravdy, odpuštění, světla a smíření. I ti, kteří nevěřili, že v maně, kterou nabízí papež, naleznou potravu osamělých duší zkoušených pouští života, nebo ti, které trýznila tichá a osamocená nevíra, přece vzdali poctu bratrské a pomáhající ruce, která se k nim přiblížila. K čemu by jinak byly ty početné, velmi početné dokumenty Jana Pavla II., které tvoří ohromnou knihovnu encyklik, posynodálních exhortací, přednášek, homilií, nedělních „Anděl Páně“, všech těch poselství soucítění a společenství, kdyby tato bohatá a nevyčerpatelná studnice spirituality, křesťanství a vyučování neměla nejprve k nasycení našeho ubohého moderního světa, krmeného umělou nebo povrchní potravou?

Když Jan Pavel II. udílí svátosti jako prostý farář nebo když se modlí, je jako „ryba ve vodě“, jak říkával svatý farář arský Jean-Marie Vianney.

Utvrzovat bratry také znamená toto: neúnavě a vytrvale, vhod i nevhod, silným hlasem zvěstovat evangelní poselství pokoje, spravedlnosti, odpuštění a bratrství, které je tak potřebné pro tento svět, v němž se hluk násilí a střel snaží umlčet výzvy otce rodiny k dialogu a odpuštění. „Je nutno složit zbraně: je to nezbytná podmínka odpuštění a smíření,“ volal Jan Pavel II. k africkým zemím, jako je Libérie, Kongo a mnohé další, kde se bojuje.

Utvrzovat bratry ze všech koutů země ve víře a naději, takový je prvořadý význam papežových cest po celé naší planetě.

Všichni Afričané znají papeže Jana Pavla II. jako muže víry, pravdy a světla, jako člověka, který se nebojí ničeho a nikoho. Pastýř a otec, který bez paternalismu brání a ochraňuje slabé, malé prosté lidi, ale je nekompromisní všude tam, kde jde o dodržování lidských práv. V jejich očích je to „šampion“ odvahy a neohroženosti, vždy na straně chudých, na straně obětí nespravedlnosti nebo násilí.

Nejzraněnějším a nejvytrvalejším zápasem jeho pontifikátu je ochrana života. K tomuto tématu jej slyšeli mluvit v zemích Evropy i Afriky, kde pranýřoval zkaženost i její původce, diktátory, obchodníky

s drogami či s dětmi, ty, kdo prodávají a nakupují zbraně.

I nejmenší a nejbližší ostrovy slyšely „jasné Boží slovo“, podle proroctví žalmisty, neboť univerzální pastýř je nepovažuje za zanedbatelný prach, ale naopak jsou pro něj živými a velmi milovanými společenstvími. „V srdci církve je láska,“ řekla svatá Terezie z Lisieux, která se stala velkou jako učitelka církve. A církev je církví jediné tehdy, je-li misijní.

Jan Pavel II. navštívil několik historických center, která nesou smutná zranění minulosti. Odpuštění bylo uděleno, to jistě. Ale zapomenout nelze, neboť jizvy zůstávají. Osvětim v Evropě, Památník holocaustu v Jeruzalémě, Gorée v Dakaru, brány, z nichž nebylo návratu pro tolik mužů a žen, s nimiž nakládali jako s otroky nebo zvířaty. Karol Wojtyła, první polský papež, který poznal podobný osud, těžko nacházel slova dostatečně silná a jímavá, jimiž by pranýřoval čest zemí, které si říkají křesťanské, ačkoli se odvážily zneuctít a hanobit slovo křesťan.

Papežovo srdce je bez hranic. Přitom je tiché a pokorné jako srdce Ježíšovo, který přišel, aby osvobodil z hříchu lidi, společnosti a struktury, všechny, kteří se provinili jako Kain, jenž se odvážil říci, že je mu cizí osud jeho bratra Ábela.

Myslím na některé další papežské návštěvy, pamětné a velmi oceňované, jichž jsem měl tu čest se účastnit jako člen doprovodu: ostrov Mauricius, Rodrigues, Seychely, Réunion v Indickém oceánu. Myslím také na Kubu, Haiti v Karibské oblasti, na Kapverdské ostrovy i na Island v Atlantiku. Uchovávám si na ně trvalou vzpomínku: radost, kterou jsem pociťoval, když jsem je již dříve navštívil sám jako přítel, se zdvojnásobila ještě větší poctou, kterou pro mě byla možnost znovu je pozdravit po boku Svatého otce. Opět vidím před očima barevné a nadšené zástupy jejich obyvatel.

Vlastní způsoby vyjádření evangelia, jimiž všichni vítali papeže, který tolik udělal a tolik řekl ve prospěch místní kultury a pro povzbuzení domorodých způsobů nové evangelizace, přinášely autentickou příchut' koncilu. Kdo jiný než současný papež, syn a otec koncilu, vstoupil plněji do ducha proročských výhledů těchto církevních Assisi?

9. Člověk má dojem, že znovu čte krásné stránky Skutků apoštolů, kde je řeč o Petrovi: „Jsou tu tři muži a hledají tě.“ (Sk 10,19)

Také tím se dá vysvětlit přitažlivost, jakou má Jan Pavel II. pro mla-

dé lidi, i tajemství Světových dnů mládeže, které uvádějí do pohybu duše a svědomí, zvědavost a hledání Podstatného. Jejich úspěch stále roste se zvyšujícím se počtem tisíců a milionů šťastných, odvážných a neúnavných účastníků. Je to vždy příležitost k velkým poselstvím, k jejich předání i přijetí.

Biskupové, kteří přijíždějí na návštěvu *ad limina* to dobře vědí. Mnozí z nich měli možnost s radostí přivítat Svatého otce ve své zemi nebo ve své diecézi. V Římě se setkávají

s otcem, který jim rozumí,
s pastýřem, který je zná,
s přítelem, který je posílí,
se Šimonem z Kyrény, který nese spolu s nimi tíhu kříže.

A někteří biskupové, kteří přijíždějí z chudých zemí, se vracejí s malou, ale těžkou obálkou v kapse, která představuje ekonomickou pomoc od univerzálního pastýře, který myslí na ty nejmenší a nejpotřebnější. Prostřednictvím těchto osobních kontaktů všichni zblízka poznali muže modlitby, blízkosti a sdílení, který dovede naslouchat, při mši svaté, u stolu nebo při setkání mezi čtyřma očima.

S mladými z celého světa, s těmito „ranními hlídkami“ obnovuje církev prostřednictvím Jana Pavla II. též charisma své vlastní mladosti.

Jednou jsem slyšel, jak se někdo ptal: „Když Svatý otec tak často a tak dlouho pobývá mimo Řím a časté dlouhé sloužení mše svaté mu zabírá tolik času, jak může sledovat činnost římské kurie?“

To by znamenalo zapomenout na to, že pastýřská a otcovská přítomnost mezi mladými lidmi z celého světa, ať už ve Vatikánu, nebo ve vzdálených církvích, nejen nepředstavuje umenšení jeho starostlivé péče „ad intra“, ale dává jí naopak rozměr plnosti a univerzality. Vždyť krev, která oživuje celé tělo, obohacuje také srdce novou vitalitou, když se ve svém koloběhu pravidelně vrací ke zdroji.

Navic mohu naprosto jasně dosvědčit, že pokud je v Římě někdo, kdo zná dokonale kurii, její služebníky, její aktivity, její studie, tak je to Svatý otec. Již od svého zvolení trvá Jan Pavel II. na tom, aby osobně navštívil všechny její členy, každou jednotlivou kancelář. Ta moje se nacházela u sv. Kalixta; měl jsem tehdy na starosti „Iustitia et pax“ a „Cor Unum“. Návštěva Svatého otce pro mne byla nezapomenutelným povzbuzením. Jan Pavel II. však neměl v úmyslu pouze být správcem minulosti a upevnit to, co již bylo získáno. Umožnil blahodárné přizpů-

sobení době v duchu koncilu vytvořením nových dikasterií: pro rodinu, kulturu, zdraví, komunikaci atd.

Na druhé straně nelze opomenout audience, udílené ve Vatikánu nejen na žádost představitelů jednotlivých států, diplomatů nebo vědců, ale také ty, jejichž program určuje pro každé dikasterium sám Svatý otec pro prvního zodpovědného a jeho nejbližší spolupracovníky. Jeho rukama procházejí všechny významné dokumenty; doprovází je jeho kritické zhodnocení, které nese pečeť jeho osobní orientace: jeho vlastnoruční podpis obletěl svět.

Církev má hlásat evangelium, nikoli myšlenky, hypotézy, nápady, i kdyby byly sebegeniálnější. Připomíná to jedna z nejkrásnějších modliteb v liturgii hodin: „Pane, žádáš, aby tvá církev byla místem, kde se evangelium hlásá proti duchu světa. Dej svým dětem dostatek víry, aby nezběhly, ale svědčily o tobě před lidmi, opírajíce se o tvé slovo.“

Zdá se, že v tomto programu je zachycen celý duch, který vždy oživoval nesmírné úsilí papeže Jana Pavla II, nejen posledního čtvrt století, ale od samého počátku jeho kněžského života, jako kaplana, profesora, vychovatele mládeže a arcibiskupa.

10. Jan Pavel II. pokračoval v úsilí Pavla VI. o internacionalizaci kurie a v úsilí o svolání biskupského synodu v roce 1965. Dál povolával do Říma církevní představitele, kteří měli velmi zodpovědné postavení ve svých zemích, aby zaujali klíčové posty ve vedení církve. Zcela zvláštní důraz kladl na konání synodních shromáždění v Římě.

Lze říci, že tyto činy mají univerzální dosah a tvoří jakoby páteř pontifikátu Jana Pavla II. Nezapomeňme na zcela první církevní koncil, který se konal v Jeruzalémě za předsednictví svatého Petra. Skutky apoštolů tak pokračují až do našich dnů.

Je to pravidelné zasedání římských synodů, vždy v trvání asi jednoho měsíce, jimž předchází několik pečlivě připravených zasedání. V těchto stopách se ubíraly mnohé diecézní synody v celé církvi jako pastorační odpověď na to, co se děje v Římě.

Pro papeže totiž není lepší a plodnější způsob, jak být osobně ve službě celé církve a jak jí naslouchat v samém srdci své petrovské služby prostřednictvím účasti biskupů. Je to rovněž nejúčinnější způsob, jak dnes obnovovat a oživovat velkou a nezapomenutelnou událost, již byl II. vaticánský koncil, jeho ducha, jeho směrnice, orientaci a jeho dobrodiní.

Bylo by zapotřebí mít velikou knihovnu na všechny posynodální ex-

hortace Jana Pavla II. a na přípravné práce, jejichž obsahem jsou velká životní témata církve. Významně k nim přispěly i úvahy biskupů. Z jejich zkušeností i ze zkušeností vlastních vycházel papež při tvorbě směrnic určených Božímu lidu, které musejí přejít na biskupy, regionální, národní a kontinentální konference, aby přinesly očekávané plody.

Všechny světadily bez výjimky z nich postupně těžily. Stejně je tomu s tématy, jakými jsou například laici, povolání, řeholní život, kněžství, misie, episkopát. Každý má na nich svůj podíl. Tak je tomu s univerzální starostlivou péčí společného otce.

Jan Pavel II. takto v průběhu dvaceti pěti let významně obohatil a prohloubil staleté magisterium církve synody, které pokaždé osobně svolal, každý den je vedl a posléze nabídl k reflexi a činnosti dnešních křesťanských společenství, ponořených do „radostí a nadějí, smutků a úzkostí lidí naší doby, především těm, kteří jsou chudí a kteří trpí.“

Zůstane to pevným svědectvím víry a hlubokého přesvědčení pastýře pověřeného utvrzováním svých bratří. Sám se obohatil mnoha mimořádnými zkušenostmi, lidskou, křesťanskou, sociální a pastorační, jako občan trpící země, jako dělník v kontrolované továrně, jako kněz a biskup polské církve, jako filosof, teolog, uznávaný básník ve společnosti, v níž byly všechny tužby zadušeny.

Synody slouží bez nejmenší pochyby k vedení všech, kdo na své cestě hledají světlo a oporu pro své váhavé kroky.

Nežijeme snad ve světě opojeném výtoby vědy a techniky? Ve světě, kde rozum nechce mít nic společného s vírou, kde se morálním úchylnám dostává jakéhosi mlčenlivého souhlasu ve jménu bezuzdné svobody? Církev nemůže mlčet.

Ze synodu si Afrika uchovává především hluboké uznání k Janu Pavlu II., zvláště v souvislosti se zasedáními v roce 1994, která byla intenzivně prožívána a jimž předcházely dlouhé přípravy konané po celém kontinentě. Všechna setkání afrických biskupů (například SCEAM konané v Dakaru) se jimi bohatě inspirovala, a touto mizou se tak napojila na hluboké a blahodárné žily II. vatikánského koncilu.

11. Teď přichází chvíle, abych pověděl o tom, jaké jsou mé hluboké vzpomínky a osobní zkušenosti. Mohu vydat svědectví o pozorné a modlitbou prosycené „petrovské“ starostlivosti papeže ve spojení s episkopátem, neboť po celých čtrnáct let byl prefekt kongregace pro biskupy pravidelně přijímán každou sobotu večer, což věrně pokračuje

ve stejném rytmu, včera jako dnes.

Současný prefekt kongregace⁶ definoval Jana Pavla II. jako „kněze modlitby a proroka naděje“. Jeho služba mu též dává možnost být Svátému otci velmi blízko.

Jednou z velmi důležitých povinností papeže je vyzývat kněze, aby byli nástupci apoštolů. Řekl bych, že je vlastně na prvním místě. Právě papež sám jmenuje každého biskupa; jmenování není nikdy uspěchané, předchází mu hluboké zkoumání.

Všichni v Římě vědí, že všechno spěchá, stále více všechno spěchá. Ale pokud jde o biskupské jmenování, mohu dosvědčit, že věci se dějí v rytmu moudrosti, nepodléhají diktátu horečné rychlosti moderního světa, až si někdy lidé stěžují, že některé diecéze prožívají bolestně dlouhý čas opuštěnosti. Příprava je zde však nezbytná, musí se uskutečnit náležité kroky; na místní úrovni, kde všechno začíná, není žádnou výjimkou, že odpovědi na sebe nechají dlouho čekat, že výběr kandidátů je obtížný: to vše je ke cti svědomí lidí, kteří berou věci vážně. Některé papežské kanceláře – naprosto nezbytné dopravní pásy – jsou občas zahlceny nebo nespokojeny se spisy, které přicházejí z diecézí. Na druhé straně by pouze přibližné zprávy nebyly přijatelné. Každý spis týkající se kandidáta je přísně a pečlivě chráněn papežským tajemstvím, a to vzhledem k vážnosti a významu kroků, které nakonec vedou k osobnímu rozhodnutí papeže.

Proto je nutné, aby se skoncovalo s nesprávnými představami, že biskupy jmenuje kardinál, prefekt kongregace nebo apoštolský nuncius, případně nějaká jiná vlivná osobnost. Je jisté, že mají své místo v dlouhém řetězci vzájemně propojených odpovědností. Dnes je subsidiarita hodnotou, kterou vyžadují i občanské administrativy. Je třeba si uvědomit, že je uznávána a respektována rovněž v právnických strukturách. Mějme však stále na mysli, že hierarchická církev je především společenstvím. Právě v příkladné a neúnavné službě jednoty tohoto společenství se nasazují spolupracovníci Svátého otce. Nedělají jen to, co chtějí. Nepovažují se za nadřazené ostatním, neboť dobře vědí, že sami pocházejí z křesťanských a misijních společenství, jež mají své hranice a nedostatky, stejně tak jako své zásluhy a charismata. Všichni usilujeme o dokonalost a máme touhu pracovat stále lépe. Proto je nutné přestat říkat nebo se domnívat, že kurie není v dokonalé jednotě s papežem

⁶ Kardinál G. B. RE

a jeho směrnicemi.

Další nepravdou je myslet si nebo nechat kolovat zvěst, která hlásá: „Papež ano, kurie ne.“ Jak podivný způsob představovat si naši církev rozdělenou na vrcholu do dvou částí: jakási „vysoká církev“ a církev druhé kategorie. Jedna, která by sloužila a byla otevřená, a pak druhá, která by byla pouze kariéristická a nikdy nebyla spokojená. Už v dobách II. vatikánského koncilu se našly knihy a periodika, které šířily takové myšlenky. Dnes takové řeči slyším znovu, nikoli bez překvapení: dezinformace má tuhou kořínku. Ale po třiceti čtyřech letech ve službě tří dikasterií papežské kurie nemám důvod změnit názor.

Nic nemá takovou váhu jako osobní zkušenost, prožívaná objektivně a bez předsudků uprostřed faktů a reality. Uvedu příklad. Na počátku svého působení v Římě, bylo to roku 1971, jsem působil v Papežské radě pro mezináboženský dialog. Tehdy jsem přijal dva polské biskupy, krakovského arcibiskupa Mons. Wojtylu a sufragánního biskupa z Tarnowa Mons. Ablewicze, kteří přijeli na návštěvu misijního dikasteria, což nebylo obvyklé u biskupů podřízených svému vlastnímu dikasteriu. Hovořili jsme o životě misijní církve v Africe a o evangelizaci. Přišli také proto, aby získali zprávy o kněžích a řeholnicích, které – věrní encyklice *Fidei donum* (1957) – poslali do Konga. Měl jsem tak příležitost vyjádřit jim vděčnost jménem Afriky. Budoucí papež byl šťasten, že v mé přítomnosti v Římě mohl spatřit prorocké působení II. vatikánského koncilu, který otevřel brány kurie celosvětové službě Svatého otce.

Poslechněme si nyní slova Jana Pavla II., která řekl před čtyřmi měsíci indickým biskupům při návštěvě *ad limina* v Římě: „Buďte osobně čistým pramenem a základem jednoty svých místních církví. Biskupové reprezentují spolu s papežem celou církev, sjednocenou v pokoji, lásce a jednotě. Biskup tedy nemůže být pouhým delegátem určité sociální nebo jazykové skupiny. Musí být vždy vnímán jako nástupce apoštolů, jejichž poslání pochází od Pána. Jestliže nějaká skupina biskupa odmítne, je to vždy porušení církevní jednoty, a v důsledku pohoršení pro věřící a špatný příklad pro stoupence jiných náboženství.“

Přesně to řekl svatý Petr před dvěma tisíci roky ve své první epištole, i když jinými slovy: „Vaše duchovní představené vybízím – já sám duchovní představený jako oni, svědek Kristových utrpení a účastník slávy, která se má v budoucnu zjevit: paste Boží stádece vám svěřené a vykonávejte nad ním dohled, ne proto, že musíte, ale dobrovolně, jak to

chce Bůh, ne pro špinavý zisk, ale ochotně; ne jako dědiční páni ve svém úřadu, ale buďte svému stádcí vzorem.“ (1 Petr 5,1–3)

12. Týká se to v celém světovém episkopátu každého z nástupců apoštolů, diecézních i titulárních, starších i mladých, kteří jsou ustanoveni v čele početných a rozličných společenství mužů a žen, křesťanů i nepokřtěných, věřících i nevěřících, bratří a sester dobré vůle, povoláných k víře v Krista a v jediného Boha, byť o tom třeba nevědí.

Mezi tyto biskupy církev s radostí počítá velkou většinu služebníků již osvědčených, znalých, rozumných, kteří mají zkušenosti z terénu, jsou ostražití, plní elánu, osvědčili se ve zkouškách, neznají strach, jsou bez komplexů, ochotni dát i svůj život, svoji krev, bude-li to zapotřebí.

Jsou i mladší biskupové, kteří se mají ještě hodně co učit, hodně co dát. Sami to vědí a snaží se s oddaností a horlivostí dostat svému úchvatnému, ale ne vždy snadnému poslání.

Jsou také ctihodní emeritní biskupové, jejichž nový titul vypovídá o jejich moudrosti, jež je ovocem jejich práce, o příkladné zbožnosti, jež je výsledkem jejich boje o pravdu, víru a mravnost ve světě, jehož civilizace je navenek plná oslňujících úspěchů, ale ocitá se ve volném pádu vzhledem k spásanosným hodnotám svědomí a Boží vůle.

Mezi nimi všemi je několik velkých postav Šimonů z Kyrény Kristova kříže: nemocní, zkoušení, fyzicky velmi zubožení, ale velcí v naprostém darování se v mnoha oblastech. Jiní se ocitají v tvrdé konfrontaci, tváří v tvář těžkým situacím politickým, ekonomickým či sociálním.

Bratrská jednota biskupů se osvědčila v praxi nepřemožitelnou silou, neboť nástupci apoštolů drží společně jedno kormidlo a jeden kompas. Není možné, aby některý ztratil směr, jestliže jsou jejich oči i jejich srdce upřeny na stejnou hvězdu, jíž je Ježíš Kristus, na též horizont, jímž je spása duší.

Papež potřebuje tuto nezbytnou a nesmírně cennou jednotu se svými bratry v biskupské službě. Motu proprio *Apostolos suos* dodává: každá biskupská konference má zahrnovat všechny diecézní biskupy té které země a dále biskupy koadjutory, pomocné biskupy a další titulární biskupy, kteří na daném území vykonávají zvláštní službu, kterou jim svěřil Apoštolský stolec nebo sama biskupská konference.

Při plenárních zasedáních biskupské konference mají diecézní biskupové rozhodující hlas, a to stejným právem; statuta biskupské konference se v tomto ohledu nemohou řídit jinými směrnicemi. Předseda bis-

kupské konference a jeho zástupce mají být vybráni z těch členů, kteří jsou diecézními biskupy. Pokud jde o pomocné biskupy a jiné titulární biskupy, členy biskupské konference, rozhodnutí o tom, zda je jejich hlas rozhodující nebo poradní, se řídí statuty konference. V tomto směru je nutné přihlídnout k poměru mezi diecézními biskupy, pomocnými biskupy a dalšími titulárními biskupy, aby eventuální většina posledně jmenovaných nepodmiňovala pastorační vedení diecézních biskupů. Je vhodné, aby emeritní biskupové měli poradní hlas. Jejich přítomnost v některých studijních komisích, pro které má emeritní biskup zvláštní předpoklady a kompetence, je rovněž třeba zvážit. Uznání statutu (*recognitio*) Svatým stolcem zde není gestem podřízenosti, ale jednoty. Vytváří vztahy vzájemné důvěry.

Jiným velmi chválným znakem vzájemné důvěry a konstruktivní jednoty je pravidelná návštěva předsedy biskupské konference a jeho zástupce v Římě, jakmile je jejich spolubratři postavili do svého čela.

Být dnes biskupem, jak těžká, velmi těžká zodpovědnost před Bohem i před lidmi! Není výjimkou, že kněží ustanovení k tomuto úkolu váhají, někteří dokonce couvají před Božím hlasem, který je volá skrze hlas papeže. Je to vyšší služba, která má čím lékat. „Je to obávaná služba,“ říkali už někteří velcí starozákonní proroci.

Pětadvacet let pontifikátu pod hvězdou odvahy a vytrvalosti. Kolik díky a blahopřání zasluhuje papež Jan Pavel II.! Jednou mu mladí s velkým obdivem a nesmírnou úctou, naprosto spontánně řekli: „Kardinálové v Sixtinské kapli vás zvolili papežem, otcem všech. Dnes vás i my veřejně znovu volíme do stejné služby, vždyť ji děláte tak dobře!“

13. Stejný dojem jsem měl, když jsem byl zde v Římě jednou přítomen skvělé přednášce vynikajícího znalce Písma svatého, který je navíc rektorem jedné z nejprestižnějších římských univerzit. Když mluvil o Janu Pavlu II., připomněl některé velké biblické postavy, jako byli Mojžíš a Eliáš, Jozue a Elizeus nebo Jan Křtitel. Svědectví profesora tak vysoké úrovně⁷, který byl později povolán do čela jedné z největších diecézí na světě, mi tedy dává za pravdu.

Ten, kterého jsme se pokusili připomenout jako „věhlasného vůdce lidu“ v těžkých dobách, jakými jsou ty naše; muže, který se náhle objevil jako oheň“ a který dokázal elitám stejně jako prostým lidem ukázat

Boží velikost a dobrotu; který nás uvedl do zaslíbené země Velkého jubilea Svatého roku 2 000 – podle doporučení velkého kardinála Wyszinského z roku 1978 –, který ve jménech Jan a Pavel, jež přijal ihned po svém zvolení, dovršil velmi účinně poslání být pro nové generace světlem a prorokem. Tohoto muže chceme pozdravit s velkou radostí a nekonečnou vděčností.

14. Papeži neodcházejí do důchodu; byli vyvoleni jako služebníci života. V každém případě je dnes vhodné se znovu zaposlouchat do slov svatého Lva Velikého při jeho biskupském výročí: „Nalézám svou radost, důstojnost a svatost v Božích příkazech. Jestliže mnohé pastýře ustanovil k péči o své ovce, sám nikdy neopustil své milované stáde. (...) Svatý Petr si vždy uchoval pevnost skály, jež mu byla dána, nikdy neopustil vedení církve, která mu byla svěřena.“

15. Musím teď, ač nerad, přerušit své listování albem vzpomínek. Dovolu mi přečíst spolu s vámi slova, která napsal velký nástupce apoštolů svatý Ignác z Antiochie, když doputoval z velké dálky do Kolosea, aby je pokřtil svou krví.

Obrátil se na Polykarpa, biskupa s vyvoleným jménem:

„Prokaž svou biskupskou službu dokonalou starostlivostí o tělo i ducha.

Zasazuj se o jednotu, neboť není nic lepšího.

Snášej všechny své bratry, jako Pán snáší tebe.

Všem buď laskavou oporou, jak to již činíš.

Bez přestání se modli.

Mluv s každým zvlášť; i Bůh se obrací na každého osobně.

Nes neduhy všech jako dokonalý atlet.

Kde je velká práce, bývá i velký zisk.“

Tato krásná a sugestivní slova svatého biskupa, určená jeho spolubratřím v biskupské službě, je vhodné ocitovat jako prorocká pro všechny biskupy všech dob. A jako nádherný program, realizovaný Janem Pavlem II. v průběhu velmi plodných pětadvaceti let jeho pontifikátu, prožitých k Boží slávě, k počtě Panny Marie a ve službě lidstvu.

⁷ Kardinál Carlo Maria Martini

Kněží, zasvěcený život a křesťanská povolání za pontifikátu Jana Pavla II.

Jeho Eminence kardinál Jean-Marie Lustiger, arcibiskup pařížský

(15. října 2003)

Souhrn podnětů Jana Pavla II. ohledně kněží, zasvěceného života a obecněji vzato povolání pokřtěných – tedy včetně povolání laiků – představuje tisíce stran. Chtěl bych se zde pokusit vyložit jejich vzájemné vztahy a jejich jedinečnost a ukázat na „ekonomii“ v tom smyslu, v jakém Otcové používali tohoto slova pro popsání ekonomie spásy, v níž je nám zjeveno tajemství Nejsvětější Trojice. V jejich různosti objevíme jak mnohé nejistoty života církve na konci 20. století, tak také odpovědi na ně, čerpající svou sílu v samotném tajemství Krista.

Velmi osobní vyznání, které papež uveřejnil v roce 1996 u příležitosti jubilea svého kněžského svěcení a které bylo publikováno pod titulem *Dar a tajemství*¹, vynikajícím způsobem toto téma osvětluje. Skutečně, v této útlé brožuře nám Jan Pavel II. nesděluje jen svůj duchovní životopis, ale ukazuje „cestu modlitby a kontemplace, která měla vést [jeho] kroky na dráze kněžství,² ale rovněž „ve všech událostech až do dnešního dne.“³ A připojuje: „Když se dívám zpět, musím konstatovat, že „vše jde“: dnes jako včera jsme ozařováni stejným tajemstvím s touž intenzitou.“⁴ Toto tajemství je samozřejmě nevyčerpatelným darem Krista Vykupitele. Je to také tajemství kněžství a dalších povolání v jejich organické různosti a církevní jednotě; je zde zahrnuto i křesťanské povolání laiků.

I. Jaké bylo duchovní pozadí v této věci před dvaceti pěti lety, když Jan Pavel II. pronesl svá první slova na veřejnosti: „Nebojte se. Otevřete dokořán své brány Kristu“?

¹ JAN PAVEL II. *Dar a tajemství*. Praha: Nové město, 1997.

² Srov. *tamtéž*, s. 100.

³ Srov. *tamtéž*, s. 87.

⁴ Srov. *tamtéž*.

1. Totalitní režimy uzavřely církve pod komunistickým jhem do úzkosti a ticha. Pro to málo, co jsme o nich věděli, jsme je podezřívali ze staromilství a ony zůstaly osamocené a neznámé.

Mladé asijské církve právě v té době objevovaly cestu ke katolickému myšlení. Mnozí západní teologové se u nich snažili rozpoznat místo „inkulturace“, odvolávající se tak na samu podstatu kněžství v jeho univerzalitě.

Na druhé straně Afrika, bohatá na křesťanské zkušenosti a vřelost víry, byla už otřásána lidskými dramaty, které tu a tam ještě dnes tvrdě zakouší.

Latinská Amerika musela čelit různým proudům „teologie osvobození“ s pokušením propůjčit se marxismu. V anglosaské Americe, ve Spojených státech a v Kanadě, se katolicismus stal kořistí enormní krize, kde byla zpochybněna role kněze a řeholního života, a důsledkem toho utrpěla i ostatní povolání a postavení laiků.

Konečně země „starého křesťanství“ západní Evropy byly zasaženy stejným syndromem, který postihl Severní Ameriku. Ale toto zlo bylo snad ještě vážnější než v Novém světě. Důvodem byly sociální zvraty vyvolané třiceti lety nepřerušného ekonomického růstu od konce druhé světové války a zvýšené urbanizace.

2. Nový papež si byl toho všeho velmi dobře vědom. Sedm let předtím, od 30. září do 6. listopadu 1971, se totiž jako krakovský arcibiskup účastnil druhého řádného sněmu biskupů v Římě, který měl jednat o kněžské službě a o spravedlnosti ve světě. Tisk oznamoval, že biskupové budou žádat Svatého otce o svěcení pro ženaté „viri probati“. Mnoho lidí navrhovalo nahradit slovo „kněžství“ a mluvit jen o „presbyterální službě“.

Víme, jakým způsobem byl tento synod z roku 1971 uzavřen. Papež Pavel VI. odvážně odolal všem těmto tlakům. Není blahorečení otce Maxmiliána Maria Kolbeho jako „katolického kněze“ jeho odpovědí na tyto otázky, které zatemňovaly podobu služebného kněžství? O to víc se krize a problémy, které jsem právě nastínil, tvrdě usadily na rozvinutém Západě.

Ti, kteří zažili toto období, jistě nezapomenou na krizi během 70. let, ani na otázky, vyplývající z množících se odchodů z kněžské služby a ze seminářů. Bylo tehdy učení II. vatikánského koncilu opravdu pochopeno? Ať je to jakkoli, problémy církve a všech v ní zainteresovaných lidí byly proniknuty pojetím spíše organizačním nebo socio-politickým než teologickým nebo mystickým. Na jedné straně zde můžeme rozpoznat

vlivy marxismu a na druhé straně jistého liberalismu. První zdůrazňoval pozici síly, druhý hodnotil všechno správním pohledem a sázel na osobní svobodu.

Čistota, chudoba, poslušnost a konečně i sama podstata kněžství a povolání, včetně křesťanského povolání laiků, byly jasně v rozporu s tímto uvažováním založeném na funkčnosti, vztahu k síle nebo účasti na moci, sociálním uvědomění, jehož jedinou mírou jsou peníze apod. Sociologie zaujímala na scéně první místo. Antropologie ve svých různých odvětvích zpochybňovala tradiční učení v oblasti sexuality, zatímco historie sloužila k tomu, aby pravidlo církevního celibátu odhalovala jako naprosto relativní.

Krátce řečeno, tři myšlenky zatemňovaly duchovní a svátostnou skutečnost služebního kněžství, a stejně tak řeholního i křesťanského povolání:

- Především se měla vymazat svátostná skutečnost kněžství před účelovostí úředních úkolů, o nichž se zdálo, že mohou být vykonávány bez kněžského svěcení. To je to, co někteří nazvali „odkněžstvení“.
- Dialektika moci dále vedla k přání svěřit moc demokratickému shromáždění věřících, což bylo tehdy nazváno „deklerikalizací“.
- A konečně, zrušením celibátu se očekávalo, že se musí dokončit „sekularizace“ křesťanství, které bylo pokládáno za příliš svázané se zastaralou kulturou.

Nicméně II. vatikánský koncil tyto potíže explicitně předvídal. Jak to uvádí konstituce *Gaudium et spes*: „Dnes žije lidstvo v novém údobí dějin, kdy se do celého světa postupně šíří hluboké a rychlé změny. Vyvolala je lidská vynalézavost a tvůrčí úsilí. Tyto změny však působí zpětně na člověka, ovlivňují jeho individuální i kolektivní úsudky a zájmy, jeho způsob myšlení i jednání jak vzhledem k věcem, tak vzhledem k lidem. Můžeme proto mluvit o skutečně společenské a kulturní přeměně, která se odráží také v životě náboženském.“⁵

3. Jaké ponaučení si mohl budoucí papež vzít z tohoto synodu z roku 1971? Pocházel z části Kristovy církve, která byla za železnou oponou konfrontována se státním ateismem a drcena stalinskou nadvládou.

⁵ II. Vatikánský koncil. Pastoralní konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 4. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995.

„Pokušení marxismu“ a sociologie moci u něho nemohly obstát. Mladý Karol Wojtyła sdílel s veškerým lidem, který byl podřízen jhu nejprve nacistickému a později marxisticko-leninskému, tragickou zkušenost ničení člověka člověkem. Tato zkušenost potvrdila jeho víru, že lidstvo nemůže překonat své rozpory a svá nihilistická pokušení jinak, než že přijme tajemství Vykupitele, Krista, jediného Velekněze. Svým kněžským působením přichází Kristus vysvobodit člověka z jeho hříchu a vrátit mu jeho skutečnou důstojnost, stejně jako jeho velikost.

Karol Wojtyła také pochopil, že jedině milost spásy může osvobodit rozum a kulturu, aby odolávaly lžím a ideologickým zmatkům, které byly založeny na sociologických, ekonomických a politických rozbořech, ať se jedná o komunistické nebo kapitalistické režimy.

Tuto svobodu myšlení s jejími pojmovými nástroji potkal budoucí Jan Pavel II. nejen v tradici církve (od Bible přes svatého Tomáše Akvinského až ke svatému Janovi od Kříže), ale také v dialogu s intelektuály disidenty (umělci, filosofové a vědci, kteří nebyli všichni věřící) a v kontaktu s proudem „personalismu“ ve střední Evropě, ve stopách Husserlovy fenomenologie, zvláště s Maxem Schelerem. To jsou „školy“, které Západ již po několik desetiletí pustil ze zřetele a které od té doby prokazovaly svou plodnost.

II. Jak má nový papež v roce 1978 odpovídat na otázky položené Pavlu VI. v roce 1971? Po jakých cestách má vést Kristovu církev, nad kterou má nadále bdít?

1. Není náhoda, že mladý arcibiskup z Krakova se podílel svými připomínkami na nejdůležitějších a nejbohatších formulacích konstituce *Gaudium et spes* a zvláště konstituce *Lumen gentium*. Je rovněž pochopitelné, proč, jakmile byl zvolen papežem, odmítl vstupovat do sporů a konfliktů založených na síle, aby je autoritativním způsobem řešil. Tehdy by totiž mínění Západu vnímalo jakýkoli zásah hierarchie jako prostředek vlastní nadvlády, jako odpověď na krizi vyvolanou sňahou omezit vše na ideologické spory. Jedna věta z knihy *Dar a tajemství* nám odkrývá skutečnost, která maří tuto past: „Kristus je mírou všech časů. V Kristu, v jeho božsko-lidském, kněžském ‚dnes‘ se od základů řeší celý, kdysi tolik diskutovaný, protiklad mezi ‚tradicionalismem‘ a ‚progresivismem‘.“⁶

⁶ JAN PAVEL II. *Dar a tajemství*. Praha: Nové město, 1997, s. 94.

Jan Pavel II. se tedy už nezabýval tolik věcmi disciplíny (vyjma nutných případů), tak jako Pavel VI. Ale podle učení II. vatikánského koncilu se snažil, abychom znovu zaujali místo v srdci tajemství, kde přijímáme naše bytí a naše povolání. Pozval všechny věřící – laiky, jáhny, kněze, biskupy, řeholníky a řeholnice – aby se dívali na věci tak, jak to přikazuje Kristus v evangeliu svatého Jana: „Nesudte podle zdání, ale sudte spravedlivě.“ (Jan 7,24; srov. Jan 8,15–16)

Činil to a dělá to i nadále v tom, co můžeme nazvat každodenní službou jeho řádného působení: středeční audience, přijímání různých skupin, návštěvy *ad limina*, cesty, publikace atd. Mezi těmito aktivitami jsou dvě, které zasluhují zvláštní zmínku: jsou to návštěvy církví na celém světě a každoroční dopis kněžím.

V každé zemi, kam se papež vydává, se setkává nejen s biskupy, ale také s kněžími, zasvěcenými osobami a s laiky. Je to pokaždé příležitost ke katechezi, k povzbuzení, k výzvě k dobrotě, ušlechtilosti a potřebě milosti, která je určena těm, jež jsou svým křtem a osobním povoláním zváni, aby z ní žili a aby ji sdíleli.

Od Zeleného čtvrtku roku 1979 papež píše kněžím celého světa. Činí to každý rok, kdy sdílí se svými bratry v kněžství své zkušenosti a vybíjí je k těmto.

Všechna jeho slova jsou určena k tomu, aby posílila, dotkla se srdcí a připravila Boží lid, aby všichni společně vstoupili do velikonočního tajemství spásy, každý podle svého povolání nebo podle svého vlastního stavu.

2. Jan Pavel II. ukotvil církev v ekonomii spásy tím, že ji paradoxně umístil do adventu. Od své první encykliky *Redemptor hominis* v roce 1979 mluví o „církví nového adventu“, o „novém adventu lidstva“.

„I my určitým způsobem žijeme v údobí nového adventu, jenž je dobou očekávání. „Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil Pán v minulosti k našim předkům skrze proroky. V této poslední době však promluvil k nám skrze svého Syna...“ to znamená skrze Syna-Slovo, jenž se stal člověkem a narodil se z Marie Panny. Tímto výkupným činem dosáhly dějiny člověka v plánu Boží lásky svého vrcholu. Bůh vstoupil do lidských dějin a jako člověk se stal i jejich ‚subjektem‘. Byl jedním z miliard lidí a současně i Jediným! Jeho vtělením dal Bůh lidskému životu onen rozměr, který mu hodlal dát již od samého počátku. Dal jej s konečnou platností – zvláštním a charakteristickým způsobem,

v duchu své věčné lásky a milosrdenství a zcela podle své božské svobodné vůle – a s takovou velkomyslností, že při pomýšlení na dědičný hřích, na celé dějiny poklesků lidstva, jakož i na chyby, jichž se dopustil lidský rozum, vůle a srdce, můžeme s úžasem opakovat slova posvátné liturgie: ‚Ó šťastná vina, pro kterou přišel Vykupitel tak vznešený a veliký!‘“⁷

V roce 1980 vychází encyklika *Dives in misericordia*, atentát v roce 1981, potom Svatý rok Vykoupení v letech 1983 – 1984 a v roce 1985 důležitý mimořádný synod u příležitosti 25. výročí ukončení II. vatikánského koncilu. V roce 1986 byla publikována encyklika *Dominum et vivificantem* jako uzavření tohoto prvního období jeho pontifikátu.

Deset let od zahájení pontifikátu Jana Pavla II. postupně vyšly tři apoštolské posynodální exhortace věnované povolání, kterými se nyní zabýváme: povolání laiků (*Christifideles laici*) v roce 1988, povolání kněží (*Pastores dabo vobis*) v roce 1992 a povolání řeholníků a řeholnic (*Vita consecrata*) v roce 1996.

Tento soubor tří encyklik následovaný třemi apoštolskými exhortacemi rozvíjí duchovní pedagogiku, která udivuje svou spojitostí, ačkoliv (což nám dosvědčují životopisci Svatého otce) všechny tyto části nebyly přísně plánovány. A tato soudržnost díla je ještě pozoruhodnější, jestliže si uvědomíme mnohé okolnosti a události, které stály v protikladu k tomuto vývoji. Papež určitým způsobem podněcuje lidi dnešní doby, aby následovali Krista, ať jsou to kněží, zasvěcené osoby nebo laici, tím, že jim ukazuje jejich místo v ekonomii spásy: v pojetí tohoto adventu člověk nachází sám sebe ve své nezcizitelné důstojnosti, která je účastí na Kristově kněžství. Tento zachráněný člověk může oslavovat svého Vykupitele a vstoupit do jeho díla spásy. Jan Pavel II., když ohlašuje zahájení Velkého jubilea roku 2000, píše: „Od mé první encykliky *Redemptor hominis* jsem se s neutuchající intenzitou snažil připravit duše všech, aby se k tomuto datu stali citlivými na působení Ducha.“ Jeho tři apoštolské exhortace mohly připravit mysl laiků, kněží, řeholníků a řeholnic, krátce řečeno všech, protože každý z nich je znovu postaven před zjevení Otce a Ducha, uskutečněné jediným Vykupitelem všech.

Tím, že papež vyhlásil toto poslední čtvrtstoletí druhého tisíciletí jako advent, umožnil všem, aby každý našel své místo v tajemství Vykou-

⁷ JAN PAVEL II. Encyklika *Redemptor hominis*, 1. Praha: Zvon, 1996.

pení. Taková byla ekonomie, do které nás Jan Pavel II. nechal vstoupit tím, že umístil každé povolání do tohoto adventu, času, kdy se blíží příchod Božího království, času příchodu Krista. Jak podtrhuje papež, advent je totéž, co čas neustálého Božího dnes a nyní.⁸

Knihy *Dar a tajemství* nám pomohla rozlišit a sledovat hlavní tok myšlenek. Byla uveřejněna na konci tohoto souboru tří encyklik a tří exhortací, o nichž byla řeč, a to v roce 1996, několik měsíců po *Vita consecrata*, a osvětluje nám jejich původ i význam, jehož aktuálnost zůstává živá a stále inspirující.

III. Jan Pavel II. se svým učením nejprve zaměřil na to, co je základem různých životních stavů a poslání v církvi, abychom pak poznali tajemství Krista.

To byla jistě dost radikální změna. Svatému otci se jednalo o to, aby poukázal na výzvy nové doby, vzal na vědomí skutečné potřeby (člověka) a aby přinesl odpovědi, které už nebudou brát jako kritérium politiku, sociologii či antropologii, ale obrácení se k člověku zraněnému a vykoupěnému tak, jak nám jej ukazuje víra. Tento realismus víry osvobozuje z vězení ideologie.

1. V knize *Dar a tajemství* čteme: „Po zvolení papežem mne můj prvotní duchovní impuls vedl ke Kristu Vykupiteli. Tak se také zrodila encyklika *Redemptor hominis*. Uvažují-li o celém tomto procesu, stále lépe vidím úzkou souvislost mezi touto encyklikou a tím, co dostává lidská duše účastí na Kristově kněžství.“⁹

Jinak řečeno vykoupění není jen to, co činí člověka přes jeho protiklady a jeho nihilistická a sebevražedná pokušení pochopitelného sobě samému. Ale tím, do jaké míry člověk chápe, že je milován Bohem, je mu také vyměřena jeho nekonečná důstojnost, která požaduje bezprostřední a konkrétní sjednocení s Kristovou obětí. Každé křesťanské povolání zde nachází svůj smysl a svůj obsah, které jsou ve své podstatě kněžské.

⁸ JAN PAVEL II. Encyklika *Redemptoris Mater*, 52. Praha: Zvon, 1995.

⁹ JAN PAVEL II. *Dar a tajemství*. Praha: Nové město, 1997, s. 90.

2. Toto všechno bude náležitě vyloženo a rozvinuto později, jak dále uvidíme. Ale ještě dříve Jan Pavel II. naváže na encykliku *Redemptor hominis* dvěma dalšími základními encyklikami, aby takto svému učení a svému počínání dal trinitární charakter, tzn. zakořenění v nejintimnějším tajemství samotného Boha.

Encyklika *Dives in misericordia* nás uvádí do tajemství Božího otcovství tím, že podtrhuje nezištnost lásky od stvoření až do záměru spasit člověka od hříchu a smrti, která je jeho důsledkem. Nelze skrývat, že postavu Otce není vždy lehké vystihnout. Známe ho skrze jeho Syna a díky jeho Duchu. To, co zůstává neuchopitelné v té největší hlubině každého života, obvykle vede – a to velmi oprávněně – k myšlence rozdílu (mezi Bohem a člověkem), který značí Boží velebnost. Encyklika z roku 1980 doplňuje tento pohled svou nezbytnou symetričností, a tím silně připomíná, že je to nejprve Otec, který se přibližuje k člověku a jehož milosrdenství nekonečně převyšuje pevně dané normy strohé spravedlnosti.

To je právě to, co je pro tuto účast na božském životě odpovědí na každé povolání, co je podstatnou orientací. *Dives in misericordia* nám připomíná hluboký smysl každého otcovství jak v církvi a ve světě, tak uvnitř Nejsvětější Trojice. Odstup zde není zrušen, ale vytváří prostor, kde se dar sebe samého může rozvinout tím, že se vepíše do dynamiky stvořitelské a vykupitelské lásky, jejíž milosrdenství je nevyčerpitelné.

V knize *Dar a tajemství* nám to papež nepřímou osvětluje, když mluví o roli, kterou v jeho kněžském povolání hráli na jedné straně jeho vlastní otec a na druhé straně budoucí kardinál Sapieha. Jeden i druhý pro něho zůstávají osobnostmi relativně vzdálenými, ale zato s rozhodujícím vlivem. Vzpomíná si, že se mu stávalo, že se v noci probudil a viděl svého otce na kolenou. A dodává: „Nikdy jsme spolu nemluvili o povolání ke kněžství, avšak jeho příklad pro mne byl jakýmsi prvním seminářem, jakýmsi domácím seminářem.“¹⁰ Sděluje také své pohnutí, když téměř každý den potkával milovaného krakovského „knížete-arcibiskupa“, který ve své rezidenci ubytoval ke konci nacistické okupace ilegální osoby, kandidáty kněžství.

3. Encyklika *Dominum et vivificantem* byla vydána v roce 1986, aby doplnila trinitární základ učení Jana Pavla II. Titul sám velice dobře vy-

¹⁰ *Tamtéž*, s. 30.

stihuje podstatu věci: Duch je Bůh a Pán; a je to on, kdo dává účast na životě Otce a Syna.

Dary Ducha Svatého byly jedním z „objevů“ koncilního období. Papež připomněl, že moc Ducha se neprojevuje jen ve zvláštních charismatech, ale oživuje celou církev v jejím vnitřním i svátostném životě, stejně jako v jejím vnějším působení. Je to on, Duch, který „usvědčuje svět“, jak o tom mluví evangelium svatého Jana (Jan 16,8). Je to také on, který „způsobuje každé posvěcení“, ať se jedná o „transsubstanciaci chleba a vína v Tělo a Krev Krista“ při mši, nebo při kněžském či biskupském svěcení – nebo ještě můžeme přidat i u řeholních slibů či v angažovanosti laiků.

IV. Dnes můžeme jasně chápat, jak papež chtěl, aby biskupský synod z roku 1971 nabral nový dech. Po třech nových synodech – nejprve o povolání laiků, potom o formaci kněží a nakonec o zasvěceném životě – požadoval, aby formulovaly očekávané odpovědi.

Zde byla metoda stejně důležitá jako závěry každého synodu. Delegovaní biskupové přinášeli postřehy biskupů a věřících, kteří byli předběžně dotazováni. Apoštolské exhortace tak vyjadřují skrze Petrovu autoritu kolegiální postoj všech biskupů.

A co víc, pořadí třech synodů je záměrné. To, že se začalo laiky, nám dovoluje vidět všeobecné povolání ve světle svatosti kněžského lidu. S tématem laiků synod rozhodl konstituce *Gaudium et spes* a *Lumen gentium* a vyslovil se o poslání církve naší doby. Následně se projednávalo svátostné kněžství, které se jasně jeví jako Kristem chtěný prostředek, aby byl živen svatý lid; radikální volání ke svatosti adresované kněžím prorocky osvětluje „velkou souvislost“ s kněžským celibátem. Ten musí být viděn v souvislosti se zasvěceným životem, který prorockým způsobem vyjadřuje určení lidí, jež je zde a nyní eschatologickým předjímáním.

Logika tří apoštolských exhortací ve světle tří velkých encyklik z počátku pontifikátu se rozvíjí na základě společného jmenovatele, kterým je myšlenka kněžství, jež je samo obsaženo ve vykoupení: „Kristus je knězem jako Vykupitel světa,“¹¹ můžeme číst v knize *Dar a tajemství*. Intuice a vzpomínky sepsané v tomto krásném textu nám budou moci

¹¹ *Tamtéž*, s. 89.

znovu posloužit jako průvodce nebo kontrapunkt, abychom si osvětlili nebo pochopili ten či onen aspekt povolání i přes jejich různost a jejich teologickou a mystickou jednotu.

1. Tajemství Vykupitele nabízí člověku možnost pochopit svůj vlastní stav: Kristus zjevuje lidstvu, že je zároveň zraněn i milovaný. Obětní dar ve své podstatě kněžský, který Kristus učinil ze sebe samého, lidstvo osvobozuje od zla, a tím mu dává odpuštění od jeho hříchů. Kněžství má nutně dimenzi oběti, jak to Jan Pavel II. stále připomíná při každé příležitosti, když cituje 7. kapitolu z *listu Židům*, Ježíš se nespokojuje s tím, že se přimlouvá, neboť „dokonalý Velekněz“ se obětoval sám jako „oběť neposkvřená“. Jeho vzkříšení neznamená jen to, že jeho oběť je příjemná, ale v jistém smyslu to, že Syn, který se stal solidárním až po nejkrajnější mez s lidstvem porušeným hříchem, je od věčnosti sjednocen se svým Otcem ve své poslušnosti a lásce. Ježíš ve velikonočním ránu ukazuje, že tato láska, která je jejich vlastním životem, je vítězem nad smrtí.

Pro člověka spočívá spása v tom, že se také on v Kristu obětuje Otcu skrze moc Ducha, aby ze své strany přispěl na rozšíření a sdílení tohoto milosrdenství. Křesťan je svým způsobem přivtělen ke Kristu, aby byl začleněn do jeho kněžského a vykupitelského působení. To je přesně to, co můžeme společně s II. vatikánským koncillem nazvat „společné kněžství všech pokřtěných“.

Posynodální apoštolský list *Christifideles laici* se v roce 1988 znovu zabývá tímto tématem, když připomíná všem pokřtěným dva rozměry jejich povolání: povolání ke svatosti a účast na poslání církve. Můžeme se domnívat, že právě zde je přinejmenším implicitně ukázán koncept „nové evangelizace“, která má své důležité místo v druhém desetiletí pontifikátu.

Tento termín byl občas špatně vykládán. Nejednalo se o neobratně vyjádřenou základní obnovu křesťanství, jak to chtěli chápat někteří západní pozorovatelé mimo církev, která by znovu oživovala proselytismus kvůli tomu, aby se církev pokoušela zvrátit sociokulturní hnutí sekularizace. Neboť ona „novost“ nespočívala jenom v nevyřčeném kontextu, který už byl projednáván na II. vatikánském koncilu, zvláště v rámci konstituce *Lumen gentium*, ale také v nutném pozvání učiněném laikům, aby na sebe vzali aktivní účast, která jim přísluší v poslání evangelizace, neboť ta náleží každému údu těla Kristova a ne jenom kněžstvu.

Tato angažovanost se zakládá na velikonočním tajemství a na kněžském rozměru křesťanského života uvnitř celého stvoření a běhu dějin. *Dar a tajemství* to vyjadřuje jasně: „Vykoupení, cena, která musela být zaplacená za hřích, nese v sobě také nový objev jakoby ‚nové stvoření‘ všeho, co bylo stvořeno: znovuobjevení člověka jako osoby, člověka, kterého Bůh stvořil jako muže a ženu, znovuobjevení všech lidských děl, lidské kultury, civilizace a všech lidských vymožeností a tvůrčích činů.“¹²

Jestliže jsou laici takto voláni, aby znovuobjevili pravdu o světě, aby o ní svědčili a aby ji uskutečňovali, pak to není zcela jisté z důvodu nějakého politického záměru, ale na základě jejich účasti na Kristově oběti, zpřítomňované každou mší svatou. V pohledu na svých padesát let života kněžství papež píše, že kněz „slavením svátostí, zvláště eucharistie, poučuje Boží lid o tom, že má účast na kněžství Kristově, a zároveň jej pobízí, aby je plně uskutečňoval.“¹³

2. Papež zdůrazňuje, že „kněz jako správce Božích tajemství je ve službě všeobecnému kněžství věřících.“

Zde vidíme, že Jan Pavel II. obnovil úzký vztah kněží a laiků, dvou rolí rozdílných a zároveň na sobě závislých. Právě tak, jak kladl důraz na skutečnost, že církevní poslání věřících laiků má svůj zdroj v jejich kněžské hodnosti a odvíjí se v jejich každodenních úkolech, ukázal, že ordinované služby mají svůj bezprostřední cíl v tom, aby uschopnily toto povolání každého pokřtěného v jeho naplnění.

Každé slovo zde má svou důležitost. Služebné kněžství nemá svůj původ v kněžství všeobecném. První je ve službě druhého, ale nevyplývá z něho. Jak nám sděluje kniha *Dar a tajemství*, poměr mezi nimi je takový, že „kněžství ve svých jediných kořenech je kněžstvím Kristovým“ a nikoho jiného.

Zůstává nám ještě vysvětlit rozdílnost a vzájemnou komplementaritu těchto dvou aspektů na úrovni jediného kněžství. To je právě to, co se mimo jiné očekávalo od synodu z roku 1990 a od apoštolské exhortace *Pastores dabo vobis*, uveřejněné o šestnáct měsíců později v roce 1992. Je potřeba mít na paměti, že tento synod měl především jednat o formaci kněží. Výsledkem byl jeden z nejdelších papežských dokumentů, který

¹² *Tamtéž*, s. 89.

¹³ *Tamtéž*, s. 87.

byl kdy vůbec uveřejněn (226 stran v původním vydání), a kde jsou řešeny mnohé otázky tím, že se jde do těch nehlubších a nejdůležitějších principů.

Nemůže zde být položena otázka jen po součtu všech prostředků, které nabízí *Pastores dabo vobis*. Avšak pro to, co se nás zde týká, budeme moci více než jednou v tomto dokumentu najít ozvěnu charakteristickou pro *Dar a tajemství*. „Mluví-li II. vatikánský koncil,“ píše Jan Pavel II., „o všeobecném povolání ke svatosti, u kněze je třeba hovořit o zvláštním povolání ke svatosti. Kristus potřebuje svaté kněze! Dnešní svět volá po svatých kněžích! Pouze svatý kněz se ve stále více sekularizovaném světě může stát průzračným svědkem Krista a jeho evangelia. Jen takový kněz se může stát vůdcem lidí a učitelem na cestě ke svatosti. Lidé, a zvláště mladí lidé, takového vůdce očekávají.“¹⁴

Pro tuto „zvláštní“ svatost se nerozhoduje kněz sám, ačkoli uplatňuje svou svobodu: je k ní povolán, ustanoven a posvěcen, aby mluvil a jednal *in persona Christi*. Toto povolání a poslání mu nemohou být dány nikým jiným než samotným Ježíšem a vyžadují specifický dar Ducha Svätého. Ve svém duchovním životopisu papež připomíná u příležitosti svého kněžského jubilea, že kněz přijímá od Krista spásná dobra, aby je rozdával, jak je potřeba, osobám, ke kterým je poslaný.

Jan Pavel II. klade důraz na okamžiky „úchvatné výměny“ mezi Bohem a člověkem. „Kristus přijímá své lidství, aby je mohl použít jako nástroj spásy. Kristus tento dar přijímá a činí z tohoto člověka téměř své druhé já.“¹⁵

Je to především sloužení mše svaté. „Lze lépe realizovat naše lidství? Moci každý den zpřítomňovat *in persona Christi* výkupnou oběť, tutéž oběť, kterou Kristus přinesl na kříži? V této oběti je jednak nehlubším způsobem přítomno samo tajemství Nejsvětější Trojice, jednak je v ní jakoby ‚shrnut‘ celý stvořený vesmír.“¹⁶

Na druhém místě je to, co papež nazývá „službou milosrdenství“. Neboť „kněz je svědkem a nástrojem Božího milosrdenství! Jak je v jeho životě důležitá zpovědní služba! Jeho duchovní otcovství se uskutečňuje nejlepším způsobem právě ve zpovědnici.“¹⁷

¹⁴ *Tamtéž*, s. 96n.

¹⁵ *Tamtéž*, s. 82.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 82.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 95.

Je zde možno vidět úzký vztah, který jsme před chvílí zmínili, když jsme mluvili o encyklice o nebeském Otci, mezi otcovstvím a milosrdenstvím. Ve své otcovské dimenzi kněžství předpokládá jistý rozdíl, odstup. V této perspektivě můžeme porozumět „zvláštnímu“ charakteru svatosti, ke které je výslovně voláný kněz.

Toto povolání nabývá jasné formy, kterou Jan Pavel II. v knize *Dar a tajemství* popisuje, když vysvětluje, že kněz je veden k tomu, aby si vybral život inspirovaný evangelním radikalismem.

Má žít zvláštním způsobem evangelní rady čistoty, chudoby a poslušnosti.

Takový požadavek se ospravedlňuje nerozlučitelným poutem mezi kněžstvím a obětí. Svatý otec, který vzpomíná na své vlastní svěcení, mluví o hlubokém znamení jednoho svátostného symbolu: budoucí kněz, jak píše papež, „se položí tváří k zemi na dlažbu chrámu a opírá se o ni čelem. Dává tak najevo svou naprostou ochotu přijmout službu, jež je mu svěřována.“¹⁸ A dále to komentuje: „Skutečnost, že jáhen leží před vysvěcením na zemi ve tvaru kříže, vyjadřuje nehlubší smysl kněžské spirituality: tak jako Petr přijmout Kristův kříž a stát se „dlažbou“ pro bratry.“¹⁹

Papež jasně zdůrazňuje, že se nejedná o žádné mrzačení osoby. Jen tak můžeme pochopit, „jak nějaký mladík může vůbec zaslechnout slova: ‚Následuj mě!‘ a dokáže se zřítci všeho pro Krista s jistotou, že na této cestě plně realizuje svou lidskou osobnost.“²⁰

3. Ale evangelní rady nás přivádějí rovněž na třetí biskupský synod, který se zabýval povoláními, když v roce 1994 jednal o řeholním životě, a také k apoštolské exhortaci *Vita consecrata*, vydané o šestnáct měsíců později v roce 1996.

V jejich závěrech Jan Pavel II. mezi jinými podtrhl potíže, které se objevily na konci 20. století nejen uvnitř četných řeholních společností, nýbrž i v celé církvi: jedná se o pokušení vše hodnotit v rámci požitkářských měřítek společnosti. Zsvěcený život, odpovídá papež, podléhá jiným zákonům, a to zvláště zákonu darování se, který je vlastní již lidskému stavu a zároveň potvrzený vtělením a křížem. Životy naprosto

¹⁸ *Tamtéž*, s. 51.

¹⁹ *Tamtéž*, s. 52.

²⁰ *Tamtéž*, s. 82.

zasvěcené Bohu a bez nároku na „odměnu“ zde na zemi pomáhají současné kultuře, aby se nad sebou zamyslela. V tomto světě pak také svědčí o příchodu Božího království, které je zde již přítomno.

Ale „evangelní radikalismus“ má v církvi také funkci „motoru“, a to nejen z důvodu četných služeb, které řeholníci a řeholnice vykonávají, ale hlavně díky příkladům a vzorům svatosti nabízených kněžími a pokřtěnými laiky, kteří složili sliby. A celý Boží lid, jak kněží, tak i prostí věřící, z toho čerpají sílu.

Dar a tajemství, který nám slouží jako průvodce, neobsahuje uspořádanou reflexi o zsvěceném životě. Nicméně i zde je přítomna v úchvatném přehledu postav, které patří jak do velkých řádů, tak do společenství, která vznikla nedávno a která směřovala a podněcovala mladého Karola Wojtylu na cestě jeho povolání. Zmíním namátkou svatého bratra Alberta, blahoslavenou sestru Faustinu Kowalskou, salesiány či karmelitány z Krakova, jezuitu z Říma, františkána svatého Maxmiliána-Maria Kolbeho...

Důvěrnost těchto setkání a zkušeností, kterých mu bylo dopřáno, ho obdivuhodně vede k tomu, že pro Jana Pavla II. zsvěcený život odráží jistým způsobem svobodu a hojnost Božích darů (tj. nejprve shromáždí a pak rozdělí), aniž by potlačoval jakýkoli z darů, které byly nenávratně uděleny, ale spíše naopak jimi podněcuje spojení stále obnovovaných povolání a aktivit, i přes jejich různorodost a bohatství.

Tento pohled dovoluje široce překlenout polemiky, které se objevily po vydání *Vita consecrata* ohledně překladu latinského *praecellens*. Hodilo by se rozumět tomu tak, že stav života řeholníků a řeholnic je „objektivně na vyšší úrovni“ než jiné?

Ve skutečnosti otázka není kladena ve smyslu, co je víc, zda život kněží a řeholníků, nebo prostých věřících. Ať tedy svatost, ke které je volán kněz a která obsahuje něco zvláštního, neubírá nic z pravé dokonalosti, ke které jsou pozváni též laici.

Samotná existence zsvěceného života v sobě zrcadlí logiku bezplatnosti a vzájemnou duchovní souvislost, která už v sobě obsahuje komplementaritu mezi „všeobecným kněžstvím“ a kněžstvím služebným, aniž by bylo možno mluvit o převaze jednoho nad druhým. „Evangelní radikalismus“ ukazuje jako pravdivé, že se vytváří ve vzájemné závislosti stejného druhu a s nutností stejného mystického řádu k dobru celého Božího lidu a světa, jehož Spasitelem je Kristus.

V. V přehledu, který byl právě nastíněn, mohlo být poukázáno pouze na několik bodů o významném učení a činnosti papeže za dvacet pět let v oblasti povolání, a to jen v hlavních tazích.

1. Na prvním místě se Jan Pavel II. tváří v tvář utkal s potížemi, s kterými se církve setkala v této oblasti v poslední čtvrtině dvacátého století. Přestože si uvědomoval všechny naše zkoušky a pokušení, založil svůj boj na tom, že přesunul svou pozornost jinam. Vyzval nás, abychom změnili způsob myšlení, který se odvíjel v termínech moci založené na institucích, a abychom se snažili pochopit drama lidského stavu, odhalené ve světle tajemství, které se nachází v srdci křesťanské víry: tajemství vykoupení.

Jinak řečeno, papež dokázal vše zaměřit na Krista, aniž by se bál, že nebude moderní. *Dar a tajemství* nám to více než jednou dává poznat. Týká se kněží, ale poznámka má cenu pro všechny věřící z důvodu solidarity stavů života v církvi a jedinečnosti všech povolání v Kristu.

Jan Pavel II. píše: „Jsem přesvědčen, že kněz vedle patřičné pastorální obnovy nesmí mít strach, že bude ‚nemoderní‘, protože lidské ‚dnes‘ každého kněze je napojeno na ‚dnes‘ Krista Vykupitele. Nejvyšším posláním každého kněze, a to v každé době, je denně spojovat toto své kněžské ‚dnes‘ s Kristovým ‚dnes‘, o němž mluví list Židům. Toto Kristovo ‚dnes‘ je jakoby ponořeno do celých dějin – do minulosti i do budoucnosti světa, každého člověka, každého kněze. ‚Ježíš Kristus je stejný včera i dnes i navěky.‘ (Žid 13,8)“²¹

2. Na druhém místě je vhodné poznamenat, že Svatý otec čerpal z bohatství svých osobních zkušeností, které pocházejí z církve – mučednice, a sesbíral bohatství tradice, a tak vyzvedl výzvy třetího tisíciletí. *Dar a tajemství* nám vypráví o vlivu jeho otce a kardinála Sapieha, stejně jako o vlivu řeholníků a řeholnic, kteří mu osvětlovali cestu jeho povolání.

Stejný text nám podává přinejmenším dvě další svědectví o tom, že Jan Pavel II. nás učí tomu, co sám zažil.

Především velmi brzy pochopil, jak velkou důležitost má poslání laiků. Říká: „V Římě,“ tj. na konci jeho studií, těsně po svěcení, „jsem však měl možnost lépe si uvědomit, jak je kněžství spojeno

²¹ *Tamtéž*, s. 93.

s pastorační a apoštolátem laiků. Mezi kněžskou službou a laickým apoštolátem je úzký vztah, ba vzájemná koordinace. Při úvahách o těchto pastoračních problémech jsem stále jasněji objevoval smysl a hodnotu služebního kněžství.“²²

Toto zjištění se ještě upevnilo během začátků jeho služby coby mladého kaplana, profesora a katechety a bylo rovněž potvrzeno na II. vatikánském koncilu. „Když II. vatikánský koncil,“ vzpomíná papež, „hovořil o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě, prožíval jsem velikou radost: co koncil učil, to odpovídalo přesvědčení, jež vedlo mou činnost od prvních let mého služebního kněžství.“²³

Zkušenost nacistické okupace a poté komunistické diktatury v Polsku mu z druhé strany dala přímo zakusit, co lidsky znamená oběť a jakým smyslem a plodností mohou být proniknuty i ty nejtragičtější události ve světle vykoupení. V knize *Dar a tajemství* píše: „Mé kněžství právě v této své první etapě bylo spojeno s velkou obětí mnoha mužů a žen mé generace. Mne Prozřetelnost ušetřila těch nejtěžších zkušeností; proto mám tím větší pocit dluhu vůči mně známým osobám, ale i vůči mnohem početnějším skupinám lidí – a to bez rozdílu národnosti a jazyka – které jsem neznal a kteří svou obětí na velkém oltáři dějin přispěli k tomu, že se uskutečnilo mé kněžské povolání. V jistém smyslu mě oni uvedli na tuto cestu, ve světle oběti mi ukázali nejhlubší pravdu Kristova kněžství.“²⁴

3. Mezi vzpomínkami, které zmiňuje při svém kněžském jubileu, Jan Pavel II. s dojetím vypráví příběh o jednom z jeho kamarádů z tajného semináře, který jednoho rána nepřišel jako obvykle, aby s ním sloužil při mši „knížete-arcibiskupa“. Tento mladý člověk, Jerzy Zachuta, byl v noci zatčen a brzy poté zastřelen. Papež se ještě po padesáti letech ptá: „Proč ne já?“ A odpovídá: „Dnes vím, že to nebyla náhoda. V kontextu velkého zla války směřovalo v mém osobním životě všechno k dobru, jímž bylo povolání.“²⁵ Už Izaiáš nám dal ve druhém zpěvu služebníka klíč k pochopení každého povolání: „Skryl mě ve stínu své ruky. Udělal ze mne výborný šíp, ukryl mě ve svém toulci.“ (Iz 49,2)

²² *Tamtéž*, s. 59.

²³ *Tamtéž*, s. 78.

²⁴ *Tamtéž*, s. 45n.

²⁵ *Tamtéž*, s. 44.

Dnes můžeme říci, že Karol Wojtyła byl svým povoláním unesen o mnoho dále, než si vůbec mohl představit, a že Prozřetelnost, která ho ušetřila před šedesáti lety, ho jistým způsobem zachovala, aby vedl celou církev a nechal ji překročit nebezpečný práh třetího tisíciletí křesťanské éry. Nemůžeme než vzdávat díky Bohu za jeho dary a stát v úžasu před jeho tajemstvím.

Neboť Jan Pavel II. nás věrně vede za Kristem-Knězem, který vykoupil svět tím, že nechal zrodit svatý lid. Všeobecné povolání ke svatosti osvětluje přirozenost duchovního boje v tomto novém tisíciletí dějin spásy. Toto povolání ke svatosti také odhaluje milost, kterou Bůh ve své církvi nechává rozpoznat velikou touhu po evangelních radách, které jsou radikálně žity kněžími, a také milost přijmout charisma zasvěceného života. Ať celá církev velkoryse odpovídá na poslání, které jí Kristus svěřil až do „svého příchodu ve slávě“.

Rodina za pontifikátu Jana Pavla II.

**Jeho Eminence kardinál Alfonso López Trujillo,
předseda Papežské rady pro rodinu**

(17. října 2003)

ÚVOD

Nadšené prohlášení evangelia rodiny a života za „vynikající zprávu“ a pojetí identity a poslání rodinné církevní komunity, svatyně života, jako pravdy, která zcela humanizuje manžele, děti i lidstvo, bezpochyby zaujímají privilegované místo v srdci pastýře světa.

Jakožto učitel víry se Jeho Svatost postavila za identitu rodiny a její funkci při šíření křesťanství, jako jediné instituce patřící k záměrům Stvořitele schopné celistvě utvářet člověka. Svou energii věnoval nejen tomu, aby hlásal, ale i osvobodil pravdu, a tak ji vyprostil z bouřlivé krize nemocné, odlidšťující společnosti. Jak praví svatý Pavel, pravda je svazována a rdoušena bezbožností a lží (srov. Řím 1,18.25).

Pokročilý proces sekularizace, který se pokouší vyhnat Boha ze společnosti, vytváří v člověku prázdnotu, urychluje jeho degradaci a zbavuje rodinu a život základních hodnot. Je to onemocnění ducha připraveného o pravdu, které mu bere jeho lidskost, jak se již domníval Romano Guardini. Hlásání pravdy a její osvobození se staly energickou obranou rodiny a života, dnes tak ohrožených.

Sjednocujícím motivem jeho učení je pravda o člověku, jeho tajemství, které se opravdu vyjasňuje pouze ve světle tajemství vtěleného Slova²⁶ a skrze toho, „kdo pronikl jedinečným a neopakovatelným způsobem do tajemství člověka a vstoupil do jeho ‚srdce‘.“²⁷ Papež vyzývá, aby se lidstvo otevřelo Kristu, který zcela odkrývá

---

²⁶ Srov. GS 22.

²⁷ RH 8.

člověku své tajemství. „Oku Božímu člověk nemůže uniknout, ale tím, že se chce před ním schovat, skrývá se sám před sebou.“²⁸

Díky zkušenostem pastýře v Krakově, akademickému myšlení věrnému lidské přirozenosti a otevřenému naději, které umožnilo dialog mezi kulturami, díky hojnosti a závažnosti svých děl a také díky oddanosti víře a službě duchovního výrazně oživil činnost církve v této důležité a pro budoucnost rozhodující oblasti.

Chtěl bych pouze v hrubých rysech načrtnout některé důležité aspekty toho, co ve věci Boží představoval plodný a prozřetelnost obdařený pontifikát Jana Pavla II. v průběhu dvaceti pěti let, které s radostí a vděčností slavíme.

Nejdříve se budu věnovat službě Svatého otce, nahlédnu do nitra církve a poté se zaměřím na význam jeho práce pro celou společnost, pro celé lidstvo.

I. SLUŽBA RODINĚ A ŽIVOTU V CÍRKVI

1. Rodina, srdce šíření křesťanství

Hlásání evangelia je zdrojem života křesťanské komunity, a proto v rámci jasné představy o šíření křesťanství vynaložil papež úsilí o obnovu identity rodiny, stvořené podle Božího záměru. Radostná zvěst vzbuzuje obdiv a je ve své originalitě nadšeně přijímána. Svatý otec byl *relator generalis* synodu o evangelizaci, který našel své vyjádření v apoštolské exhortaci *Evangelii nuntiandi* Pavla VI., jež měla na obnovu tak rozhodující a ojedinělý vliv.

Komunita věřících byla učením Jana Pavla II. významně obohacena v oblasti církevní doktríny a duchovního života. Především pak tímto triptychem, nepostradatelným zdrojem informací, který tvoří: 1. apoštolská exhortace *Familiaris consortio*, závěr synodu o rodině z roku 1980, prvního za jeho pontifikátu; 2. apoštolský list rodinám *Gratissimum sane* u příležitosti Mezinárodního roku rodiny, ve kterém se vrací k ústředním tématům týkajícím se identity rodiny a její misie a prohlu-

²⁸ BUBER MARTIN. *Cesta člověka podle chasidského učení*. Olomouc: Votobia, 1994.

buje je; 3. encyklika *Evangelium vitae*, nadšené hlásání a obrana evangelia života.

Bylo by třeba mnoho času, abych se mohl zmínit o dalších významných spisech, jako je *Mulieris dignitatem* – ve kterém zdůrazňuje nezapustitelnou roli ženy, jako manželky, matky a sestry, a požehnání, které přináší společnosti, do níž se bez diskriminace postupně začleňuje; *List dětem* – ve kterém vystupuje v dialogu plném něhy na obranu důstojnosti dítěte, tolikrát znevážené; „Katecheze lidské lásky“ sebrané pod titulem *Stvořil je mužem a ženou*. Několik svazků zabírají homilie, zvláště z pastoračních cest, stejně jako poselství a promluvy, které představují bohatý pramen učení. Bylo to období četných přínosů, které oživily oblast církevní doktríny a pastorační práce.

Zvláštní zmínku si zaslouží poselství a homilie pronesené u příležitosti světových setkání rodin v Roce rodiny v Římě (1994), v Riu de Janeiru (1997), u příležitosti Výročí rodiny (2000) a v televizním poselství z Manily (v lednu 2003). Tato světová setkání svolávaná papežem jsou církevními událostmi, v nichž rodiny pociťují milující blízkost následovníka sv. Petra a které představují jedinečnou příležitost s nadšením přijmout závazky a ponořit se do bohatství církevního učení, aby bylo možné s obnovenou silou „dát odpověď těm, kdo se ptají po důvodech naší naděje“ (srov. 1 Petr 3,15). Svatý otec svolal 5. světové setkání na rok 2006 do Valencie ve Španělsku.

Jeho Svatost tvrdí, že rodinná církevní komunita je evangelizována, je přetvářena vroucností evangelia a nabízí světu zjevenou pravdu. Sama se stává modelem, stylem života. Rozličné aspekty oddanosti a obrany života jsou tak silně upevňovány. „Žení se jako všichni a mají děti, ale neodhazují novorozence. Mají společný stůl, ne však lůžko.“²⁹ Původním a jedinečným způsobem tak slouží komunitě věřících při předávání víry, zvláště při účasti na liturgiích a při modlitbě. V rodinné modlitbě jsou sdíleny základy víry a srdce se otevírá Otcí.

Chtěl bych nyní podtrhnout pouze některé aspekty papežova učení, které mohou být, mezi jinými, považovány za konstantu, jež jedinečným způsobem oživuje teologickou reflexi a duchovní závazek. Tváří v tvář současným závažným a rostoucím problémům si církev se svým neohroženým učením udržela svěží nadšení a zodpovědnost založenou na neomezené energii, kterou Pán předává rodi-

²⁹ *List Diognetovi*, V.7. In: *Spisy apoštolských otců*. Praha, 1985.

nám, aniž by vzbuzovala neklid nebo zaujímala pesimistický či rezignovaný postoj.

Naprostá platnost rodiny založená na manželství a věrnost velké většiny, jakožto živé svědectví, jsou nejlepší odpovědí všem, kteří tvrdili, že tato přirozená instituce zaniká a že rozbitá na padrt' novými kulturními a politickými projekty bude nahrazena jinými modely a alternativami, které mění podstatu svátosti manželství.

2. Antropologicky závažné a objevné učení

Je zpochybňována pravda o člověku, „tajemství“ člověka, jeho poslání. V nebezpečí se nachází to „lidské“. Má se člověk bezmocně účastnit dramatu svého odlidštění, zbaven hodnot, které ho utváří k obrazu Božímu? Má kapitulovat před kulturou, která mu, ačkoliv ho zdánlivě velebí, bere lidskou důstojnost a zachází s ním jako s nástrojem či objektem? Jsme svědky „spiknutí“ mnoha jednání, nátlaku a pochybností všeho druhu, které povedou k vyhlášení odlišných lidských práv nahrazujících ta základní.

Rodina by se tak stala popřením svobody, místem otroctví pro ženy, jejich mateřské poslání by se stalo společensky podmíněnou překážkou v seberealizaci, děti těžkým břemenem, trvalost a věrnost manželské lásky chimérou, a ne základním dobrem pro člověka a společnost. Rodině se upírá její společenská důležitost, schopnost udělat šťastnými manžele i děti a propůjčit jim opravdovou lidskost.

Znesvěcuje se posvátnost a nedotknutelnost lidského života, což potvrzuje třetí článek *Deklarace lidských práv a svobod*, odvolává se na nesčetné a kruté výjimky, a k trestu smrti je odsuzována ta nejnevinější bytost, ještě „nenarozené dítě“. Tento celosvětový masakr jasně ukazuje k jaké degradaci směřuje kultura smrti.

Embryo je redukováno na objekt, na věc, na hmotu, s níž je možné manipulovat, je obětí všemožných pokusů, které narušují jeho nedotknutelnost, jako např. při technikách asistované reprodukce a při reproduktivním a pro léčebné účely určeném klonování, které pro lidstvo představuje vážné riziko. Opakuje se mýtus Medúzy: vše, co se střetne s jejím pohledem, se změní ve věc.

Papežovo učení pozvedává ducha, aby hledal a nacházel pravdu, jež vykupuje a osvobozuje. V *Gratissimam sane* vyzývá papež k pohoto-

vosti, když uvádí: „V podobné antropologické perspektivě (...) tak člověk přestává žít jako osoba a subjekt. Přes opačné záměry a prohlášení se z člověka stává pouze objekt.“ A dále upozorňuje: „Moderní racionalismus *nesnese tajemství*. Nepřijímá tajemství člověka, muže a ženy, nechce uznat, že plná pravda o člověku byla odhalena v Ježíši Kristu. Především netoleruje ‚velké tajemství‘ hlášené v listu *Efesanům* a radikálním způsobem ho potírá.“³⁰

Proti snahám rozbít na kusy strukturu rodiny představuje učení Svatého otce, jakožto uznávané autority, morální bariéru, a to i pro ty, kteří nesdílejí naši víru.

Svatý otec si vybral klíčový text II. vatikánského koncilu, na který mnohokrát odkazuje³¹: „Jak tvrdí koncil, člověk ‚je jediný tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého‘.“³²

Bůh miluje člověka jako stvoření sobě podobné, jako bytost. „*Persona significat quod est perfectissimum in tota natura*.“³³ Encyklika *Veritatis splendor* učí: „Právě ve světle důstojnosti lidské osoby, jež se potvrzuje sama sebou, rozum chápe zvláštní morální hodnotu některých dober, k nimž lidská osoba má přirozený sklon. V důsledku toho, že lidskou osobu nelze omezit na jakousi svobodu, která rozhoduje o sobě samé, a vzhledem k tomu, že lidská osoba má určitou duchovní a tělesnou strukturu a současně cítí i původní morální požadavek milovat a respektovat lidskou osobu jako cíl a nikoliv jen jako pouhý prostředek, stává se pak vnitřně nutným i respektování některých základních lidských dober.“³⁴ Tento člověk, všichni lidé, jsou Bohem stvořeni „pro sebe samé“³⁵. „*Aperta manu clave amoris, creaturae prodierunt*.“³⁶ „Nová lidská bytost je předurčena vyjadřovat v úplnosti svou lidskost, ‚projevovat se zcela‘ jako osoba.“³⁷ „Rodina je skutečně – více než jakákoliv jiná společenská realita – prostředím, ve kterém člověk může žít

³⁰ JAN PAVEL II. Apoštolský list rodinám *Gratissimam sane*, 19.

³¹ *Tamtéž*, 14.

³² *Tamtéž*, 9; GS 24.

³³ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Summa theologica*, I, q. 29, a. 3.

³⁴ JAN PAVEL II. Encyklika o základech morálního učení církve *Veritatis splendor*, 48. Praha: Zvon, 1994.

³⁵ Grat. san. 9.

³⁶ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Summa theologica*, II, Sent. Dist. 2 prol.

³⁷ Grat. san. 9.

„pro sebe samého“.³⁸ To je základní poznání, že člověk jako „obraz“ od okamžiku početí až do přirozené smrti nemůže být brán a využíván jako objekt, nástroj či „produkt“, což představuje velké pokušení pro technicko-vědeckou kulturu, která si chce zachovat absolutní nadvládu: „*Utilitarismus* je civilizací výroby a požitku, civilizací ‚věcí‘ a ne ‚bytostí‘, civilizací, ve které se bytosti používají jako věci (...). Žena se může stát pro muže předmětem, děti pro rodiče překážkou, rodina institucí bránící svobodě svých členů (...). Je zřejmé, že v podobné kulturní situaci se rodina nemůže necítit neohrožena, protože se strojí úklady proti jejím samotným základům.“³⁹

Pokud „byla rodina vždy považována za pravé a základní vyjádření *společenské povahy* člověka (...), nejmenší a nejzákladnější lidské společenství“,⁴⁰ „osobitě úzké společenství“⁴¹ ve společnosti, „je rodina, společenství osob, první lidskou ‚společností‘.“⁴² Toto je třeba chápat ve světle výsadního postavení člověka.

Člověk musí být „počátkem, nositelem i cílem všech společenských institucí“⁴³ a společenský řád a jeho rozvoj musí proto vždy upřednostňovat blaho člověka, neboť řád věcí musí být podřízen řádu lidí.⁴⁴

To vše by se mělo odrazit v realitě – v protestu proti programům *sociálního inženýrství*, které manipulují lidmi jako šachovými figurkami, proti *utilitarismu*, o němž jsem se již zmínil, proti individualistickému pojetí, které rodině upírá důstojnou roli *sociálního subjektu*. Rodina integruje své členy, rodiče i děti, nechápe je odděleně, na rozdíl od individualismu, jenž neodpovídá souboru mezilidských vztahů, které tvoří rodinu. V ní se významně a „spravedlivě uplatňují práva osob, které ji tvoří.“⁴⁵

Papež vše doporučil *Chartu práv rodiny*, obecně platný a cenný nástroj dialogu, který vychází z potvrzených morálních principů

³⁸ *Tamtéž* 11.

³⁹ *Tamtéž* 13.

⁴⁰ *Tamtéž* 7.

⁴¹ *Tamtéž* 10.

⁴² *Tamtéž* 7.

⁴³ GS 25.

⁴⁴ Srov. *tamtéž* 26.

⁴⁵ *Tamtéž* 17.

a upevňuje existenci instituce rodiny v společenském a právním řádu „velké“ společnosti.⁴⁶

Dalším aspektem hodným pozornosti je papežova obrana „*svrchovanosti*“ rodiny. „Rodina je jako společenství lásky a života pevně zakořeněnou společenskou skutečností, svým způsobem *svrchovanou společností*, ačkoliv je podmíněna rozličnými hledisky“,⁴⁷ a tím, že „se účastní kulturního dědictví národa, přispívá k *specifické svrchovanosti*, která pramení z vlastní kultury a jazyka.“⁴⁸ Zásahy státu ve vztahu k rodině by se měly týkat oblastí, ve kterých rodina není soběstačná, podle *principu subsidiarity* a s úctou k rodinným právům.

V klíčovém textu, který papež komentuje a podle kterého je člověk jediným tvorem na zemi *milovaným Bohem pro sebe samého*, je hlouběji rozvíjena myšlenka, kterou koncil dále zmiňuje, totiž že člověk „*může sám sebe nalézt jen v opravdovém darování sebe samého*.“⁴⁹

Tomuto tématu zasvětil nejen 11. část *Gratissimam sane*, ale i další cenné úvahy na různých místech.

Tento upřímný dar sebe sama, který umožňuje člověku, aby se plně projevil, způsobuje, že „v tomto vzájemném sebeodevzdání se projevuje *svatební povaha lásky*.“⁵⁰ Zavazuje silněji než jakékoliv koupené blaho a vštěpuje „logiku upřímného odevzdání se“⁵¹, jež vstupuje do života muže a ženy. Papežův závěr je důrazný: „Bez ní by manželství bylo prázdné.“⁵²

V manželské slibu – „Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost (...) až do smrti.“ – se zdůrazňuje naprostá věrnost, odevzdání se, které je svou povahou „*trvalé a neodvolatelné*“⁵³, otevřeně životu.

Na tomto opravdovém daru sebe sama se zakládají koncepty věrnosti, výjimečnosti, trvalosti až do smrti a otevřenosti životu, které byly v *Humanae vitae* vysvětleny s prorockým nadšením⁵⁴ a které Jan Pa-

⁴⁶ Srov. Grat. san. 17.

⁴⁷ *Tamtéž*.

⁴⁸ *Tamtéž*.

⁴⁹ GS 24.

⁵⁰ Grat. san. 11.

⁵¹ *Tamtéž*.

⁵² *Tamtéž*.

⁵³ *Tamtéž*.

⁵⁴ Srov. PAVEL VI. Encyklika o správném řádu sdělování lidského života *Humanae vitae*, 9. Praha: Scriptorum, 1991.

vel II. znatelně prohloubil z pohledu logiky sebeodevzdání. „Plodnost je ovocem a znamením manželské lásky, živým svědectvím oboustranného úplného sebeodevzdání manželů.“⁵⁵ Láska podmíněná, *ad tempus*, která se kvůli strachu, nedůvěře nebo hedonismu uzavírá před novým životem, je zradou upřímnosti a úplnosti sebeodevzdání. „Antikonceptí se z ní stává projev objektivně opačný, sebedarování neúplné. Tak přistupuje k odmítnutí otevřenosti pro život také *zfalšování vnitřní pravdy manželské lásky*, která je povolána k sebeodevzdání celé osoby.“⁵⁶

Jde o logiku dobra, které se přirozeně „šíří“ v náročné lásce, která v tajemství Krista, jenž se odevzdává až do konce, nachází pramen, ze kterého vyvěrá obdivuhodná energie. Skrze přítomnost Vzkříšeného se rodina nachází uprostřed této velké bitvy mezi dobrem a zlem a je pověřena, aby „osvobodila síly dobra, jejichž zdroj se nachází v Kristu, Spasiteli světa.“⁵⁷

3. Ve světle Kristova tajemství

Vše se vztahuje ke Kristu „jenž pronikl jedinečným a neopakovatelným způsobem do tajemství člověka a vstoupil do jeho srdce.“⁵⁸ Proto „manželé nacházejí v Kristu orientační bod své manželské lásky.“⁵⁹

Jeden z textů koncilu nejvíce studovaných papežem⁶⁰ je také ústředním tématem *Redemptor hominis*: „Člověk, který chce důkladně pochopit sám sebe (...) musí se přiblížit ke Kristu i se svým neklidem a nejistotou, se svou slabostí a hříšností, se svým životem a smrtí. Musí – abychom tak řekli – vstoupit, ‚proniknout‘ do Krista celou svou bytostí a vstřebat do sebe veškerou skutečnost jeho vtělení a vykoupění, aby tak znovu našel sám sebe.“⁶¹

⁵⁵ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio*, 28. Praha: Zvon, 1992.

⁵⁶ FC 32.

⁵⁷ Grat. san. 23.

⁵⁸ RH 8.

⁵⁹ Grat. san. 19.

⁶⁰ GS 22.

⁶¹ RH 10.

Proto by rodina měla plnit své životní poslání v prostředí modlitby, během rozhovoru s Pánem, který vždy projevuje svou lásku a vede k lepšímu pochopení vlastní přirozenosti a poslání.

V Kristu, který jde manželům vstříc, pravda o rodině „může být skutečně velkým ‚zjevením‘, *prvním objevením toho druhého*: vzájemným objevením manželů a potom každého syna nebo dcery, kteří se z nich narodí.“⁶² Velké tajemství obsažené v listu *Efesanům* (srov. 5,32) se také stává velmi důležitou církevní hodnotou, „není proto možné chápat církev jako Kristovo mystické tělo, jako znak úmluvy člověka s Bohem v Kristu, jako všeobecnou svátost spásy, bez toho, abychom se odvolávali na ‚velké tajemství‘ spjaté se stvořením člověka jako muže a ženy a povoláním obou k manželské lásce.“⁶³ Tato úvaha obohatila kontinentální synody, zvláště synod v Africe.

II. PASTORAČNÍ ASPEKTY

Svatý otec hovoří k biskupům: „První starost a péči o pastorační rodin v diecézi má biskup. Jako otec a pastýř musí obzvláště dbát o tento úsek pastorační, který je nepochybně na prvním místě. Proto mu musí věnovat zájem, péči a čas, nasadit lidi a vynaložit hmotné prostředky. Ale zejména je třeba, aby se osobně pro rodiny angažoval, jako i pro všechny, kdo mu v různých diecézních strukturách při jeho pastýřské službě rodinám pomáhají.“⁶⁴

To, co jako pastýř doporučuje, uskutečnil papež nejdříve v duchovní službě.

Poukazuje na oblast, která je pro pastorační bezpochyby prioritní. Evangelizace a budoucnost lidstva procházejí rodinou⁶⁵ stejně jako budoucnost církve, kterou bude Bůh doprovázet až do konce časů. Neopustí ji, ale obdaří ji hojností své milosti.

Hlavní povinností učitelů víry je rozdělovat chléb pravdy. Proto kněží doporučuje, aby jejich učení a rady byly vždy v souladu s autentic-

⁶² Grat. san. 20.

⁶³ *Tamtéž* 19.

⁶⁴ FC 73.

⁶⁵ Srov. FC 86.

kým učením církve a aby s veškerým úsilím dbali na jednotu svých názorů, a uchránili tak věrné před vnitřním neklidem.⁶⁶

Papež přikládá zvláštní důležitost přípravě pastýřů na různé velmi složité a náročné úkoly, a to v institucích akademicky a pastoračně odpovídajících takovému poslání.

Biskupské konference dnes uznávají a podporují prvořadé postavení rodinné pastorace a k jejich uspořádání patří Komise pro rodinu a sociální péči.

Papež doporučuje, aby v diecézích a biskupských konferencích byly orgány rodinné pastorace, které by koordinovaly a podporovaly tuto práci, počínaje samotnými rodinami, farnostmi a hnutími, což se projeví v posílení organické pastorace v jejich jednotlivých podobách.⁶⁷

V duchu renovačního přístupu synodu o rodině založil Svätý otec s hlubokou intuíci Papežskou radu pro rodinu, na Lateránské univerzitě Papežský institut studií o manželství a rodině nesoucí jeho jméno a později Papežskou akademii pro život.

III. SOCIÁLNÍ A POLITICKÁ POSLÁNÍ

Svätý otec věnoval zvláštní pozornost tomu, aby se rodina neuzavírala do sebe, ale aby se zcela otevřela společnosti, se kterou „je živě a organicky spojena“, neboť je jejím počátkem a základem, a jak připomíná *Familiaris consortio*, když cituje II. vatikánský koncil, je její „první a životodárnou buňkou.“⁶⁸

Synod o rodině připomněl, že „tímto se stává rodina (...) původním místem a *nejúčinnějším prostředkem zlidštění* a personalizace společnosti. Spolupůsobí svým vlastním a hlubokým způsobem při utváření světa, neboť umožňuje opravdu lidský život.“⁶⁹

⁶⁶ Srov. FC 73.

⁶⁷ Srov. *Slavnostní projev Svätého otce u příležitosti 10. plenárního sněmu Papežské rady pro rodinu*, 30.1.1993.

⁶⁸ Srov. FC 42; II. Vatikánský koncil. Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, 11. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995.

⁶⁹ FC 43.

Varuje před stále masovější a odosobněnou společností, která se stává nelidskou a znelidšťující.⁷⁰

Rodina je *nenahraditelnou formou společenského projevu* a poskytuje *jedinečný příspěvek*. Proto je dobro rodiny dobrem nepostradatelným, jehož se nelze vzdát. Rodiny se mají zasazovat o to, aby „státní zákony a nařízení nejen nezkracovaly práva a povinnosti rodiny, nýbrž aby je pozitivně podporovaly a obhajovaly.“⁷¹ Mnohé rodiny trpí neznalostí těchto práv a zákonů ze strany institucí.⁷²

Svätý otec je světovým obhájcem základních práv rodiny na velkých světových fórech, u vedoucích představitelů zemí, v parlamentech, v rozhovorech s politiky. Odhodlaně brání především práva chudých rodin, chudých národů vydaných na pospas svévolné politice mocných, kteří, aniž by respektovali jejich svrchovanost, na ně vyvíjejí nátlak a zahrnují je nepatřičnými požadavky odporujícími jejich kultuře a důstojnosti. Tak zazněl jeho autoritativní názor na mýtus přelidnění, který slouží jako prostředek pro nelidskou a život nerespektující kontrolu porodnosti, na politiky, které jsou nástrojem nových ideologií proti těm nejbezbrannějším.

Odmítá neomalthusiánskou koncepci, která vylučuje z hostiny života ty méně šťastné a upřednostňuje nadvládu a bohatství mocných. Zcela přijímá výzvu Promluvy Pavla VI. na Generálním shromáždění OSN (4.10.1965): „Vaším úkolem je zajistit hojnost chleba na stole lidstva a ne podporovat umělou kontrolu porodnosti za účelem snížení počtu účastníků hostiny života, což by bylo iracionální.“

Svätý otec Jan Pavel II. interpeloval vedoucí představitele států ve věci nesprávného stylu života, který se snažili nastolit na konferenci v Káhiře, a vyzval zákonodárce, aby nevytvářeli hanebné zákony, ale soubor zákonů, které by podporovaly a umožňovaly plnění poslání rodiny.

Papež odmítá rizika kultury smrti, která dosáhla vrcholu v rozsáhlém zmatení pojmů typickém pro nemocnou společnost, v němž je „delikt“ zaměněn za „právo“.⁷³

Tváří v tvář obrovským a dramatickým problémům svobody, míru a spravedlnosti ve světě křesťanská rodina „vytváří duchovní

⁷⁰ Srov. FC 43.

⁷¹ FC 44.

⁷² Srov. FC 46.

⁷³ JAN PAVEL II. Encyklika o životě, který je nedotknutelné dobro, *Evangelium vitae*, 11. Praha: Zvon, 1995.

energii, která působí, že mezi lidmi klíčí, šíří se a rozvíjí spravedlnost a smíření, bratrství a mír.⁷⁴ Vyzval k vytvoření *nového mezinárodního řádu*, který by odpovídal celosvětové dimenzi sociálních problémů.

Rodina, vědoma si své sociální a politické role, která představuje dobro pro lidstvo, je povolána, aby se stala srdcem civilizace lásky. Tato myšlenka se stala tématem Prvního světového setkání rodin v Římě 1994.

Je působivé, jak se papež vytrvale snaží, aby nepřátelství vůči rodině a životu bylo vnímáno jako systematické a plánované, jako ničící sociální strukturu a beroucí naději národům, které takto nemohou doufat v důstojnou budoucnost člověka. Proti postupnému zhoršování postavení rodiny vlivem nespravedlivé legislativy se učení Jana Pavla II. staví jako kritické svědomí opírající se o evangelium a zároveň vybízející k boji za vše, co skutečně humanizuje člověka. V tom spočívá hlavní zodpovědnost politiků.

Demokracie se nesmí změnit v diktaturu většin v parlamentech, otočit se zády k opravdovému společenskému dobru. Jde o určitou formu „politické pravdy“, která se svévolně prosazuje. Papež doporučuje respektovat ducha zákona. „To znamená, že zákony, ať už zákonodárce zasahuje nebo je nucen zasáhnout do jakékoliv oblasti, musí vždy respektovat a upřednostňovat lidské bytosti s jejich různými duchovními, materiálními, individuálními, rodinnými a společenskými potřebami. Proto zákon, který by nerespektoval právo na život lidské bytosti – od početí do přirozené smrti, ať už se člověk nachází v jakémkoliv stavu, je zdravý či nemocný, ještě v embryonálním stadiu, starý nebo v konečném stadiu života, by nebyl v sou-ladu s Božím záměrem.⁷⁵

V *Listu Diognetovi* čteme: „Čím je v těle duše, tím jsou ve světě křesťané.“⁷⁶ Evangelium rodiny by mělo znít světem a vzbuzovat „onen *původní úžas*, který ráno v den stvoření přiměl Adama zvolat před Evou: ‚Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla‘ (Gn 2,23).“⁷⁷ Opravdovost manželství, dědictví lidstva, byla Pánem

⁷⁴ FC 48.

⁷⁵ JAN PAVEL II. *Promluva při příležitosti Výročí vládnoucích činitelů, členů parlamentů a politiků*, 4. 11. 2000.

⁷⁶ *List Diognetovi*, VI.1. In: *Spisy apoštolských otců*. Praha, 1985.

⁷⁷ Grat. san. 19.

v hojnosti jeho lásky pozvednuta na nejvyšší důstojnost svátosti. Evangelium, které oživuje a zlidšťuje svět, zasvětil Jan Pavel II. to nejlepší ze svých drahocenných sil.

Svatý otče, za všechnu Vaši kazatelskou a duchovní službu, zvláště za to, co jste v průběhu těchto pětadvaceti let udělal a stále neúnavně děláte pro podporu rodiny a života, Vám chci jménem nás, kteří jsme v různých oblastech byli Vašimi statečnými společníky v historické bitvě za pravdu, znovu vyjádřit svoje uznání a vděčnost.

Ať Pán Ježíš Kristus, Pán rodiny a života, vždy ochraňuje Vaši Svatost a pomáhá Vám, svému zástupci na zemi, ve Vaší obětavé službě.

Ekumenismus a mezináboženský dialog za pontifikátu Jana Pavla II.

Jeho Eminence kardinál Nasrallah Pierre Sfeir,
maronitský patriarcha Antiochie

(17. října 2003)

Svatý otče, ctihodní bratři, drazí přátelé!

Když mě náš ctihodný děkan, Jeho Eminence kardinál Joseph Ratzinger, prefekt Kongregace pro nauku víry, požádal, abych přednesl tento referát o ekumenismu a mezináboženském dialogu za pontifikátu Jeho Svatosti Jana Pavla II., nepochyboval jsem o tom, že mi projevuje velkou čest. Věděl jsem však také to, že je to těžký úkol, jak to dobře vystihuje latinské úsloví: „Honor onus.“ Proto doufám, že ve chvíli, kdy se zhošťuji úkolu projevít našemu Svatému otci Janu Pavlu II. co nejsrdčnější blahopřání u příležitosti stříbrného jubilea jeho jedinečného pontifikátu, a zároveň ve chvíli díky Bohu, že dal své církvi takového otce všech věřících, bude ke mně toto shromáždění shovívavé.

Ve svém referátu budu samozřejmě vycházet z encyklik Jeho Svatosti, z jeho kázání, deklarací a setkání s představiteli různých náboženství během jeho pastoračních návštěv ve světě, které už přesáhly počet sta.

JAN PAVEL II. A EKUMENISMUS

I. Kristovou vůlí je jednota

Jednota křesťanů je tím největším přáním Krista. Vyjádřil to ve své poslední závěti, když krácel ke svému konečnému tragickému údělu: kříži. Ve své kněžské modlitbě říká: „Ať všichni jsou jedno. Jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, tak i oni ať jsou v nás, aby svět uvěřil, že ty jsi mě poslal.“ (Jan 17,21)

Jednota křesťanů je tedy podmínkou toho, aby svět uvěřil. Je to sám Pán, který to řekl. Z tohoto důvodu je rozdělení křesťanů těžkým pohor-

šením a kamenem úrazu pro nekřesťany. II. vatikánský koncil to jasně zdůraznil hned na začátku dekretu o ekumenismu, když řekl: „Toto rozdělení však zřejmě odporuje Kristově vůli, je pohoršením světu a poškozuje svatou věc hlásání evangelia všemu stvoření.“¹ Jan Pavel II. to hluboce prožívá ve svém srdci otce věřících od svého nástupu na Petrův stolec. A to ho také nutí, aby neúnavně pracoval ve prospěch této jednoty, tolik vytoužené Kristem. „Věřit v Krista znamená chtít církev; chtít církev znamená chtít společenství milosti, která po celou věčnost odpovídá Otcovu plánu. A to je význam Kristovy modlitby: *„Ut unum sint“*.“²

Co víc, ekumenické hnutí může nalézt své místo jen v rámci misie církve, která spočívá v tom, že nese evangelium světu. Jednota a misie jsou od sebe neoddělitelné. Nebyla poslední Pánova slova před tím, než opustil tuto zemi, aby se připojil ke svému Otci, právě tato: „Jděte tedy, získajte za učeníky všechny národy, křtíte je ve jméno Otce i Syna i Ducha Svatého“ (Mt 28,19)? Po tom všem máme jednoho Pána, jednu víru, jeden křest; jednoho Boha a Otce všech (srov. Ef 4,5–6). Je to hluboké zranění a velká bolest, že se nemůžeme účastnit jediné eucharistie.

Podle Jana Pavla II. „celý život křesťanů je tak charakterizován starostí o ekumenismus a křesťané jsou povoláni k tomu, aby se jí nechali jakoby přetvářet.“³ A připojuje: „To vše je pro ekumenickou činnost nesmírně důležité a má to pro ni zásadní význam. Nesporně z toho vyplývá, že ekumenismus, hnutí podporující jednotu křesťanů, *není jen nějakým „přívazkem“* k tradičním činnostem církve. Naopak, je organickou součástí jejího života a působení, a v důsledku toho jí musí být zcela proscena, neboť ekumenismus má být plodem zdravého a zkvétajícího stromu, rostoucího ke své plnosti.“⁴ Dokonce kanonické právo, jak západní tak východní, zavazuje křesťany, aby přispívali k růstu této jednoty. Východní kodex říká: „Východní katolické církve mají zvláštní úkol, aby podporovaly jednotu mezi všemi východními církvemi, na prvním místě modlitbou, příkladem života, náboženskou věrností vzhledem ke starým tradicím východních církví, spoluprací a bratrskou úctou.“ (CCEO can. 903)

¹ II. Vatikánský koncil. Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, 1. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995.

² JAN PAVEL II. Encyklika o ekumenismu *Ut unum sint*, 9. Praha: Zvon, 1995.

³ UUS 15.

⁴ *Tamtéž* 20.

II. Prostředky činnosti podporující růst ekumenismu

1. Papežská rada pro jednotu křesťanů

Od svého zvolení podporoval papež Jan Pavel II. Sekretariát pro sjednocení křesťanů vzniklý po II. vatikánském koncilu, který se stal za jeho pontifikátu v roce 1988 Papežskou radou pro jednotu křesťanů. Tato rada hrála, a stále ještě hraje, důležitou roli ve prospěch jednoty křesťanů. Na jedné straně pomáhá v uskutečňování učení II. vatikánského koncilu o ekumenismu v katolické církvi a v šíření ducha ekumenismu; na druhé straně slouží biskupským konferencím a biskupům ve všem, co se týká oblasti jednoty. Sekretariát pro jednotu v roce 1967 uveřejnil *Ekumenický direktář*, aby poukázal na praktické prostředky pro aplikaci této jednoty. V roce 1993 uveřejnil *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, který je revizí toho prvního. Rada uveřejňuje kromě toho časopis *Informační služba*, který je vydáván třikrát za rok, a který je zdrojem informací o ekumenismu. Pravidelně uveřejňuje projevy Svatého otce, které se týkají ekumenismu a deklarace představitelů církevních nekatolických společností.⁵ Papežská rada udržuje úzké vztahy s velkým počtem nekatolických církví a s jinými mezinárodními organizacemi, které se zabývají otázkou jednoty křesťanů. Rada již vedla plodný mezinárodní dialog téměř se všemi nekatolickými církvemi a církevními společnostmi; dialog, který vyústil oboustrannými dohodami.

V ekumenickém dialogu můžeme partnery katolické církve rozdělit do pěti tříd, jak to bylo zachyceno v jednom zvláštním čísle *Informační služby*. Na prvním místě to jsou patriarcháty z Alexandrie, Antiochie, Moskvy, Rumunska, Gruzie a autokefální církev z Řecka. Na druhém místě to jsou východní pravoslavné církve: koptská patriarchální církev, církev etiopská, syrská, malankarská, arménská nazývaná katolikát z Etchmiadzine, katolikát z Kilikie založený v Libanonu a východní asyrská církev. Na třetím místě přicházejí na řadu církve a církevní společnosti západního původu. Jsou to anglikánská sdružení, Světová luteránská federace, Světová reformovaná aliance, Světová metodistická rada, Světová baptistická aliance, Křesťanská církev (Učedníci Kristovi), „letničáři“ a „evangelíci“. Jako čtvrté jsou brány mezikonfesní me-

⁵ Srov. *The bishop and his ministry*, s. 290.

zinárodní organizace. A na pátém místě stojí judaismus. Můžeme říci, že vzájemný dialog s těmito církvemi nebo církevními společnostmi je již značně rozvinutý. Cílem církve je uskutečnit viditelnou jednotu, plné společenství v apoštolské víře a svátostném životě. Někteří partneři katolické církve v ekumenickém dialogu, jako pravoslavní, anglikáni, metodisté a luterská federace, jsou téhož názoru.⁶

2. Hlavní je modlitba

Katolická církev udržuje skrze Papežskou radu pro jednotu křesťanů vztahy se Světovou radou církví, které není členem. Vzájemná setkání se uskutečňují pravidelně každý rok a kromě toho vždy, když je potřeba. Od šedesátých let společně připravují texty pro Týden modliteb za jednotu křesťanů, který je stanoven na dobu mezi 18. a 25. lednem každého roku. Existuje mezi nimi i personální výměna v různých oblastech, jakou je také častá spolupráce v oblasti ekumenismu.

Bez pochyby Týden modliteb za jednotu křesťanů učinil všechny zainteresované strany citlivějšími na vážnost jejich vzájemného rozdělení. Přesvědčil je, že jedině modlitba může způsobit, že padnou předsudky, změní se srdce, postojte budou otevřenější a že se uskuteční smíření, bez kterého se nemůžeme odvolávat na Krista. Neřekl snad Kristus: „Přinášš-li tedy svůj dar k oltáři a tam si vzpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech tam svůj dar před oltářem a jdi se napřed smířit se svým bratrem, teprve potom přijď a obětuj svůj dar“ (Mt 5,23–24)? Podle Luigiho Accattoli, autora knihy *Když papež prosí o odpuštění*, se Jan Pavel II. veřejně asi stokrát zachoval podle této Kristovy rady v otázkách jdoucích od inkvizice až po špatné jednání se ženami. Nikdy před tím nemělo období to, když přiznal hrabivost církve, navzdory jistým námitkám a zdráháním projevovaným v některých katolických kruzích.⁷

3. Ekumenismus a obrácení

Jan Pavel II. v encyklice *Ut unum sint* cituje dekret II. vatikánského koncilu *Unitatis redintegratio*: „Toto obrácení srdce a svatost života spolu se soukromými i veřejnými modlitbami za jednotu křesťanů je

⁶ Srov. *The Bishop and his ministry*, s. 291.

⁷ Srov. *When a Pope asks forgiveness*, s. 68.

třeba považovat za duši celého ekumenického hnutí a právem je nazývat duchovním ekumenismem.“ A dále připojuje: „Láska je tvůrcem společenství mezi lidmi a mezi společenstvími. Pokud se milujeme, tůhneme k prohlubování našeho společenství a k dosažení jeho dokonalosti.“⁸ Platí, že bez vnitřního obrácení nemůže být řeč o ekumenismu ve vlastním slova smyslu.⁹

4. Ekumenický dialog

Po modlitbě přichází na řadu dialog ve svých nejrůznějších podobách. „Dialog je na cestě k *naplnění člověka jako jedince i každého lidského společenství* povinností (...), není jen jakousi výměnou názorů. Určitým způsobem je vždy jistou ‚výměnou darů‘.“¹⁰ „Od počátku dialogu *musí každá strana u svého protějšku předpokládat vůli po smíru a po sjednocení v pravdě*.“¹¹

Kromě toho má ekumenický dialog charakter společného hledání pravdy, zvláště v otázkách týkajících se církve. Z jedné strany je modlitba podmínkou dialogu, z druhé strany se stává jejím ovocem. Tento „*dialog plní také a současně funkci zpytování svědomí*.“¹²

A co víc, tento dialog se mění v *dialog obrácení* neboli „dialog spásy“. „Právě tím se v bratřích žijících ve společenstvích, která mezi sebou nemají plné společenství, utváří onen vnitřní prostor, v němž může Kristus, pramen jednoty církve, účinně působit s veškerou mocí svého Duha, Parakleta.“¹³ Dialog je také přirozeným nástrojem pro konfrontaci nejrůznějších úhlů pohledu a hlavně pro zkoumání rozporů, které činí překážky plnému společenství křesťanů mezi sebou. Požaduje, abychom „spolu s odloučenými bratry báдали o božských tajemstvích, postupovali s láskou k pravdě, s křesťanskou láskou a pokorou.“¹⁴ Potom nastupuje spolupráce mezi všemi křesťany, která „vyjadřuje živým způsobem spojení, které je již navzájem sjednocuje, a staví do plnějšího světla tvář

⁸ UUS 21.

⁹ Srov. *tamtéž* 15.

¹⁰ *Tamtéž* 28.

¹¹ *Tamtéž* 29.

¹² *Tamtéž* 34.

¹³ *Tamtéž* 35.

¹⁴ Srov. *tamtéž* 36.

Krista Služebníka,“ jak o tom mluví dekret *Unitatis redintegratio*. „Touto spoluprací se mohou všichni, kteří věří v Krista, snadno naučit, jak se navzájem lépe poznávat a mít se více v úctě a jak připravit cestu k jednotě křesťanů.“¹⁵

5. Ekumenická formace

Ekumenický direktář klade důraz na ekumenickou formaci podtrhující nutnost a účelnost ekumenismu a poukazující na ekumenické přizpůsobení se v konkrétních situacích osobám, prostředkům a příznivým prostředím. Klade důraz na formaci těch, kteří pracují v pastorační službě, zvláště na ordinované služebníky. Ukazuje důležitost speciální formace v dialogu, roli katolických univerzit, specializovaných ekumenických institutů a nutnost neustálé formace. A zvláště říká, jestliže je to vhodné, ať se využívá různých způsobů duchovních setkání, protože „účasť členů různých církví a církevních společenství na těchto setkáních může napomoci růstu vzájemného porozumění a duchovního společenství.“¹⁶

6. Svatý otec, ekumenický poutník

Pro Jana Pavla II. je ekumenismus neodmyslitelnou aktivitou katolické církve. Ujistil všechny zástupce církví a církevních společností o „svém pevném rozhodnutí jít kupředu na cestě jednoty (...) a nezastavit se dříve, než se dojde do cíle, (...) kterým je tato jednota, jež si Kristus pro církev přál.“ „Tato angažovanost katolické církve v ekumenickém hnutí, slavnostně vyhlášená na II. vatikánském koncilu, je nezvratná.“ Ba dokonce, pro koncil je ekumenismus v srdci církve: „Je to pastorační priorita, kterou církev nemůže opustit.“¹⁷

Vybudovat osobní kontakty s nejrůznějšími představiteli církví nebo společenství vždycky zaujímalo své místo v programu pastoračních návštěv Jana Pavla II. Podnikl mnoho dlouhých cest, které ho přivedly

¹⁵ *Tamtéž* 40.

¹⁶ PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, 91. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995.

¹⁷ *New Catholic Encyclopedia*, s. 71.

téměř do všech zemí světa. Měl radost, že potkal různé představitele náboženství, jak je patrné v několika jeho encyklikách. V encyklice *Ut unum sint* z roku 1995 nezapomněl připomenout toto setkání. Říká zde: „Mluvíme-li o římské církvi a ekumenickém patriarchátu v Konstantinopoli, proces, o němž jsme se právě zmínili, se započal díky vzájemné otevřenosti papeže Jana XXIII. a Pavla VI. na straně jedné a ekumenického patriarchy Athenagora I. a jeho nástupců na straně druhé. Výsledná změna nalezla své historické vyjádření v církevním aktu, kdy byla ‚z paměti a středu církve odstraněna‘ vzpomínka na exkomunikace, které se před devíti sty lety, roku 1054, staly symbolem schizmatu mezi Římem a Konstantinopolí.“¹⁸ Zrovna tak si papež vybavuje setkání, které se uskutečnilo mezi Pavlem VI. a patriarchou Athenagorem I. v Jeruzalémě v roce 1964, na kterém jsem měl tu čest osobně být jako mladý biskup, doprovázející kardinála patriarchu Méouchiho, mého předchůdce. Dva roky poté to byla výměna návštěv mezi Pavlem VI. a patriarchou Athenagorem. A dva roky po nástupu na Petrův stolec Jan Pavel II. navštívil nástupce patriarchy Athenagora Dimitrije I. ve Phanaru (Istanbul). A dialog pokračoval mezi katolickou církví a všemi pravoslavnými církvemi v kanonickém společenství se sídlem v Konstantinopoli. Mezi těmito dvěma církvemi (Řím a Konstantinopol) vznikl zvyk vzájemně se účastnit svátků svatých apoštolů Petra a Pavla v Římě a svatého Ondřeje ve Phanaru.¹⁹ Jan Pavel II. v této věci zmiňuje dvě události, které mají svůj význam vzhledem k ekumenismu: jubileum roku 1984 pro oslavu jedenáctistého výročí evangelizačního díla Cyrila a Metoděje, spolupatronů Evropy, a prohlášení svatého Benedikta rovněž patronem Evropy. Takto dialog mezi těmito dvěma církvemi, tou ze Západu i tou z Východu, stále pokračuje.²⁰

Ekumenismus je součástí každodenní služby Jana Pavla II. Zmiňuje se o něm ve svých deklaracích, při svých středečních generálních audiencích, ve svých nedělních promluvách při *Anděl Páně*, během návštěv biskupů *ad limina*, stejně tak i na svých soukromých audiencích, když přijímá hosty různých církví a církevních společností, a také při pověření nových diplomatů pracujících na ambasádách u Svatého stolce. 9. května 1999 v Rumunsku během slavnostní eucharistické bohoslužby

¹⁸ UUS 52.

¹⁹ Srov. *tamtéž* 52.

²⁰ Srov. *tamtéž* 53.

za přítomnosti patriarchy Theoctista uzavřel svou homilii těmito slovy: „Mé největší přání je, aby Ježíšova modlitba ve večeradle – ‚Otče, ať všichni jsou jedno‘ (Jan 17,21) – zůstávala stále na vašich rtech a nepřestala nikdy tlouci ve vašich srdcích.“²¹

III. Výsledky v oblasti ekumenismu

V encyklice *Ut unum sint* Jan Pavel II. věnoval druhou kapitolu výsledkům dialogu. Spokojím se s tím, že budu citovat názvy jednotlivých oddílů, které jsou samy o sobě velmi příznačné: znovunalezené bratrství, solidarita ve službě lidstvu, sblížování v Božím slově a v bohoslužbě, oceňovat stávající dobra u ostatních křesťanů, růst společenství, dialog s východními církvemi, obnovené kontakty, sesterské církve, pokrok v dialogu, vztahy se starými církvemi Východu, dialog s dalšími církvemi a církevními společenstvími na Západě, církevní vztahy, výsledky spolupráce. Tato kapitola má rozsah asi čtyřiceti stran. Během rozvíjení tohoto tématu Svatý otec píše: „Někdy se nám konečně zpečetění tohoto ‚skutečného, přestože ještě ne plného‘ společenství jeví blíže než dříve. Kdo by ještě před sto lety na něco takového jen pomyslel?“²²

1. S pravoslavnými církvemi

Dokument *Ut unum sint* ukazuje, že ohledně pravoslavných církví a církve katolické již můžeme mluvit o postupném vzájemném objeování sesterských církví. Termín *sesterské* zde má hluboký teologický smysl. Odkazuje na rozpoznání druhé církve jako té, která má v apoštolské posloupnosti tutéž sakramentální strukturu ve vztahu k eucharistii, ke kněžství a k episkopátu.²³

Dále vznikly bratrské vztahy mezi církví katolickou a východními pravoslavnými církvemi, které odmítly dogmatické formulace koncilů z Efezu a z Chalcedonu. Tyto pravoslavné církve jsou: církev koptská, syrská, etiopská, arménská a malankarská. Jejich vedoucí představitelé

²¹ *New catholic Encyclopedia*, s. 71.

²² UUS 45.

²³ *The Bishop and his ministry*, s. 294.

konečně deklarovali „naši společnou víru v Ježíše Krista, pravého Boha a pravého člověka“.

Tato prohlášení vznikla postupně za Pavla VI. s patriarchou Jacobem III., představitelem syrské pravoslavné církve, v roce 1971; s patriarchou Schenudou III., představitelem koptské pravoslavné církve, v roce 1973. Za papeže Jana Pavla II. patriarcha Mar Ignatius Zaka II., představený syrské pravoslavné církve, učinil totéž v roce 1984. Potom to byl v roce 1993 patriarcha Abouna Paulos, představitel etiopské pravoslavné církve. Ve stejném roce byla podepsána Balamandská deklarace v Libanonu, kde bylo zastoupeno devět pravoslavných autokefálních a autonomních církví. Za katolickou stranu zde bylo přítomno 24 členů komise. Tato deklarace zvláště prohlašuje, že „to, co Kristus svěřil své církvi – tj. apoštolské vyznání víry, účast na jedněch svátostech, hlavně na jediné oběti Kristově, a apoštolskou poslušnost biskupů – nemůže být považováno jako výlučné vlastnictví jedné z našich církví.“²⁴ A v roce 1994 to byl Mar Dinkha IV., představitel asyrské pravoslavné církve, kdysi známé pod jménem Nestoriánská církev.

2. S církvemi vzešlymi z reformace

Můžeme předeslat, že vztahy s reformovanými církvemi se rozvinuly způsobem více či méně uspokojivým. Vzpomeňme na federaci luterských církví. Dialog, který se odehrával během téměř jedné třetiny století od II. vatikánského koncilu, vedl k jisté dohodě ohledně podstatného obsahu nauky o ospravedlnění vírou. Nemůžeme popřít, že stále existuje několik odlišností, které ovšem církev nerozdělují. „31. října 1999 katolická církev a Světová luteránská federace podepsali společné prohlášení, představující základní shodu dosaženou jednou i druhou církví po dlouhých letech ekumenických setkávání a teologických diskusí ohledně nauky o ospravedlnění. V jednom článku z ledna 2000 Jeho Eminence kardinál Walter Kasper, předseda Papežské rady pro jednotu křesťanů, zdůraznil význam luteránsko-katolické deklarace, „aniž by zakrýval stále existující rozdíly“.²⁵

Nicméně Jan Pavel II. vytyčil témata, která mají být prohloubena, aby bylo dosaženo opravdové shody ve víře:

²⁴ D.C. 1994 N 2100, s. 782.

²⁵ D.C. 2001 N 2247, s. 411.

1) Vztahy mezi Písmem svatým, nejvyšší autoritou v oblasti víry, a svatou Tradicí, nezbytným prostředkem interpretace Božího slova.

2) Eucharistie, svátost Těla a Krve Kristovy, oběť chvály Otci, svátostná památka a skutečná přítomnost Krista, posvěcující vylití Ducha Svatého.

3) Ordinace jako svátost; v trojí službě: biskupské, kněžské a jáhenské.

4) Učitelství úřad církve, svěřený papeži a biskupům ve společenství s ním, chápaný jako odpovědnost a autorita ve jménu Krista pro učení a ochranu víry.

5) Panna Maria, Matka Boží a ikona církve, duchovní Matka, která se přimlouvá za Kristovy učedníky a za celé lidstvo.

3. Problém služby Svatého otce

Jan Pavel II. je první, kdo znovu od roku 1984 upozornil na tento problém před Ekumenickou radou církví v Ženevě; jak připomíná ve své encyklice *Ut unum sint*, kde říká: „přesvědčení katolické církve, že v úřadu římského biskupa si zachovala, při věrnosti apoštolské tradici a víře otců, viditelné znamení a záruku jednoty, působí obtíže většině ostatních křesťanů, jejichž paměť je poznamenána jistými bolestnými vzpomínkami. Připojuji se proto ke svému předchůdci Pavlu VI. a prosím o odpuštění všude tam, kde za tuto bolest neseme zodpovědnost.“²⁶ Papež se raduje z toho, že se tento problém stal již předmětem zkoumání. Připomíná to, co na toto téma říká sv. Augustin, který ukázal, že Kristus je „jediný Pastýř, v jehož jednotě jsou všichni jedno,“ a dále připojuje: „Kéž jsou všichni pastýři takto jedno v jediném Pastýři; kéž dají slyšet jen jediný hlas Pastýře; kéž ovce slyší tento hlas a následují svého Pastýře, ne toho či onoho pastýře, ale toho jediného; kéž v něm nechají zaznívat jediný hlas, a nikoli vřavu hlasů, (...) hlas prostý všech rozdělení, čistý od všech bludů, který ovce uslyší.“²⁷ A co víc, Jan Pavel II., který cítí tíhu své služby, přiznává: „Je to bezbřehý úkol, který nesmíme odmítnout a který nesmím uskutečňovat sám. Nebylo by možné, aby reálné, i když nedokonalé společenství, které mezi námi existuje, přesvědčilo církevní představitele i jejich teology, aby se se mnou spojili

²⁶ UUS 88.

²⁷ UUS 94.

v trpělivém a bratrském dialogu na toto téma, dialogu, v němž bychom upustili od neplodných sporů a naslouchali jeden druhému, v němž bychom měli před sebou pouze Kristovu vůli pro jeho církve a nechali se hluboce pohnout Kristovou výzvou ‚ať všichni jsou jedno, (...) aby svět uvěřil, že ty jsi mě poslal‘ (Jan 17,21)?“²⁸

Když nás Svatý otec přijal 29. září 1998 na audienci, poté, co nám připomněl několik myšlenek, které jsem právě citoval z encykliky *Ut unum sint*, obrátil se na nás, pět katolických východních patriarchů, těmito slovy: „Je to především na vás, abyste spolu s námi hledali ty nejlepší způsoby, aby tato jednota sloužila lásce, která je zjevná všem. Žádám vás, abyste papeži poskytli tuto pomoc ve jménu odpovědnosti ve znovu vybudování plného společenství s pravoslavnými církvemi; odpovědnosti, která vám přísluší na základě skutečnosti, že jste patriarchové církví, které sdílejí s pravoslavnými velkou část teologického, liturgického, duchovního a právního dědictví.“²⁹

4. Dvě významné události

Především od II. vatikánského koncilu učinila církve velký pokrok v oblasti ekumenismu. Pro představu, jaký kus cesty jsme ušli a o co jsme dál od ovzduší, které převládalo před půl stoletím přinejmenším u nás na Blízkém východě, dovolte mi připomenout jednu vzpomínku ze semináře z doby konce čtyřicátých let. Byli jsme ve Východním semináři, který byl v té době součástí Univerzity svatého Josefa v Bejrútu. Za rektora jsme měli jednoho otce jezuitu, který pocházel z pravoslavné rodiny. Bohoslovci se ptali, zda se mohou účastnit v pravoslavném kostele modliteb. Profesor morální teologie, který byl dotazován, byl toho názoru, že je možno se účastnit modliteb; ne však jako klerici v chóru, ale v lodi kostela jako prostí věřící. Současně nám připomněl svůj výklad ohledně „communicatio in sacris“, které např. zakazovalo pravoslavnému varhaníkovi, aby hrál v katolickém kostele na varhany. Zrovna tak bylo zakázáno zvonit umíráčkem v katolickém kostele, když zemřel pravoslavný věřící. A následovala série podobných zákazů.

²⁸ UUS 96.

²⁹ D.C. 1998, s. 952.

Nebo jiná událost, která vyvrcholila veřejným pozdvižením. Bylo to přibližně v padesátých letech. Dnes by to bylo považováno jako skandální. Zemřel jeden významný maronitský věřící. Jako obvykle byli svoláni pravoslavní věřící z bejrútské čtvrti, kde bydlel i onen nebožtík. Tradice požaduje, aby věřící přišli v čele se svým farářem. Tedy tento pravoslavný duchovní přišel se svými věřícími a na pozvání maronitského faráře šel do chóru, aby tam zaujal místo. Ale maronitský biskup, který předsedal liturgii, nechal pravoslavnému faráři vzkázat, že nemůže zůstat v chóru. Načež tento duchovní, vnitřně velmi dotčený, odešel z kostela a s ním všichni jeho věřící; jedni nadávali, druzí vyhrožovali. Naštěstí je tato doba navždy za námi. Všude na světě je postoj věřících různých církví o mnoho více tolerantní.

Jak se časy změnil! *Direktář k provádění ekumenických principů a norem* říká ohledně sdílení svátostného života, zvláště eucharistie, se členy různých východních církví: „V případě potřeby či v zájmu ryzího duchovního prospěchu a za předpokladu, že je vyloučeno nebezpečí omylu či lhostejnosti, je legitimní, aby kterýkoli katolík, pro kterého je fyzicky nebo morálně nemožné obrátit se na katolického kněze, přijal svátost smíření, eucharistie a pomazání nemocných od kněze některé východní církve.“³⁰

V jednom proslovu z roku 1980 na sekretariátu pro jednotu křesťanů Jan Pavel II. prohlásil: „Jsem přesvědčený, že znovusjednocení starých východních a západních tradic a vyvážená výměna, ze kterých pramení znovunalezené plné společenství, může hrát velmi důležitou roli při uzdravování rozkolů, které vznikly na Západě v 16. století.“³¹

Ostatně Jan Pavel II. v *Ut unum sint* dobře poznamenává, když podtrhuje, že se „prohlubuje vědomí společné příslušnosti ke Kristu“. A dodává: „Častokrát jsem to mohl osobně konstatovat při ekumenických slavnostech, které patří k významným událostem na mých apoštolských cestách po různých částech světa, nebo při setkáních a ekumenických slavnostech, které se konaly v Římě.“ O něco dále ještě říká: „Křesťané se jedním slovem obracejí k bratrské lásce, do níž jsou zahrnuti všichni Kristovi učedníci.“³²

³⁰ *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, 123.

³¹ D.C.1980, s. 223.

³² UUS 42.

Závěrem tohoto referátu můžeme s Mons. Radanem, odpovědným za západní sekci Papežské rady pro jednotu křesťanů, říci, že „angažovanost katolické církve ve prospěch ekumenismu je jasně daná a nezvratitelná z toho důvodu, že Pánova modlitba, která požaduje, aby jeho učedníci ‚byli jedno‘, je věčná. Důležité kroky byly učiněny směrem k jednotě. Mnoho dalších však ještě zbývá, aby byly učiněny na každé církevní úrovni, místní i univerzální.“³³

JAN PAVEL II. A MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG

Rozkvět mezináboženského dialogu nastal po II. vatikánském koncilu, který mu věnoval deklaraci *Nostra aetate*, která se zabývá otázkou nekřesťanských náboženství. Tato deklarace říká, že „od pradávna až dodnes nalézáme u různých národů jakési vnímání tajemné moci, která je přítomna v běhu věcí a v událostech lidského života, někdy i uznání nejvyššího Božství nebo i Otce.“³⁴ Pozastavuje se nad hinduismem, buddhismem, judaismem a islámem. Z nedostatku času se omezím jen na pár slov o islámu a judaismu.

I. Islám

Nostra aetate zvláště říká, že „církev se dívá s úctou také na muslimy, kteří se klanějí jedinému Bohu, živému a o sobě jsoucím, milosrdnému a všemohoucímu, stvořiteli nebe a země, který promluvil k lidem. Jeho rozhodnutím, i tajemným, se snaží podrobit celou duší, jako se Bohu podrobil Abrahám, na něhož se islámská víra ráda odvolává. Ježíše sice neuznávají jako Boha, ale uctívají jako proroka; ctí jeho panenskou matku Marii a někdy ji i zbožně vzývají. Kromě toho očekávají den

³³ *The Bishop and his Ministry*, s. 296.

³⁴ II. Vatikánský koncil. Deklarace o poměru k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate*, 2. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995.

soudu, kdy Bůh vzkřísí všechny lidi a odplatí jim. Proto si váží mravního života a Boha uctívají zejména modlitbou, almužnami a postem.“ Mimoto koncil všechny vybízí, „aby zapomněli na to, co bylo, aby se upřímně snažili o vzájemné porozumění a aby společně chránili a podporovali sociální spravedlnost, mravní hodnoty, mír a svobodu pro všechny lidi.“³⁵

1. Aplikace II. vatikánského koncilu

Jan Pavel II. si dal úkol, že bude uskutečňovat rozhodnutí, která dal II. vatikánský koncil. V roce 1988 povýšil Sekretariát pro nekřesťany, založený v roce 1964 Pavlem VI., na Papežskou radu pro mezináboženský dialog. *Pastor Bonus* v článku 159 definuje kompetence této rady těmito slovy: „Rada podporuje a řídí vztahy se členy nebo skupinami nekřesťanských náboženství a také s těmi, kteří jsou tím či jiným způsobem podněcováni jakýmkoli náboženským cítěním.“ Během svých pastoračních návštěv mu záleželo vždy na tom, aby udržoval vztahy s muslimskými osobnostmi a skupinami. Navštívil dokonce i muslimské země, kde ve svých promluvách nešetřil důrazem na mírové soužití muslimů a křesťanů. Zrovna tak nezapomněl podtrhnout společné kořeny, které ve svém původu spojují židovství a křesťanství.

2. Poselství u příležitosti ramadánu

V roce 1979 se Jan Pavel II, rok poté, co se ujal své služby otce všech věřících, obrátil na africké biskupy, shromážděné na řádném jar-ním setkání v Římě těmito slovy: „Křesťané a muslimové by mohli v dnešním světě společně veřejně svědčit o své víře v Boha, Stvořitele a Pána dějin. Laicizace sociálního života neústupně tlačí na svobodu člověka, který musí sám bránit svůj život prožívaný ve víře.“³⁶

Každý rok u příležitosti ramadánu, svátku, kdy se přeruší půst, sekretariát, který se později stal Papežskou radou pro mezináboženský dialog, přijal zvyk obracet se na muslimský svět s poselstvím, ve kterém vyjadřuje své sympatie a přání.

³⁵ NAe 3.

³⁶ D.C.1979, s. 761.

3. Návštěvy zemí s muslimskou většinou

Do tohoto rámce můžeme zařadit návštěvy uskutečněné Svatým otcem v muslimských zemích:

– Turecko v roce 1979, kde připomněl učení II. vatikánského koncilu ohledně islámu.³⁷

– Maroko v roce 1985, kde se obrátil na mladé muslimy, aby jim mimo jiné řekl: „Věřím, že my, křesťané i muslimové, musíme s radostí rozpoznávat náboženské hodnoty, které máme společné a děkovat za to Bohu.“³⁸

– Súdán, Benin a Uganda v roce 1993. Ohledně Súdánu, kde papež strávil jeden den, říká: „Je potřeba také mluvit o problémech, které se zabývají našimi vztahy s učedníky velkého náboženství, kterým je islám, tím, že budeme s otevřeným srdcem hledat možná řešení těchto problémů.“³⁹

– Egypt v roce 2000, návštěva, při které jsem měl tu čest osobně být a kde Svatý otec po svém příjezdu do Káhiry deklaroval: „Příchod islámu s sebou přinesl lesk v oblasti umění i vědy a měl rozhodující vliv v arabském světě i v Africe.“⁴⁰

– Sýrie v roce 2001, kde navštívil mešitu v Damašku a kde se obrátil na muslimy těmito slovy: „Jako členové lidské rodiny a jako věřící máme povinnosti, které se týkají společného dobra, spravedlnosti a solidarity. Mezináboženský dialog povede k různým formám spolupráce, a zvláště bude odpovědí na naši povinnost starat se o chudé a slabé.“⁴¹

4. Učení Svatého otce

Dovolil bych si poukázat na jeden výňatek z papežova osvětlujícího učení, které hlásá islámsko-křesťanské soužití v apoštolské exhortaci *Nová naděje pro Libanon*, kde říká: „Poté, co křesťané a muslimové v Libanonu žili bok po boku dlouhá století, ať už v míru a spolupráci, nebo ve střetu a různých konfliktech, musí nutně nalézt v uctívém a cit-

³⁷ *Tamtéž* 1979, s. 1052.

³⁸ *Tamtéž* 1985, s. 945.

³⁹ *Tamtéž* 1994, s. 102.

⁴⁰ *Tamtéž* 2000, s. 261.

⁴¹ *Tamtéž* 2001, s. 479.

livém dialogu osob a různých společenství cestu ke společnému soužití a budování společnosti.“ Papež také zdůraznil přítomnost delegátů z muslimského světa na zvláštním shromáždění biskupského synodu pro Libanon, který se uskutečnil v Římě v roce 1995. Říká: „Děkuji bratřím muslimům a družům, delegátům, za jejich přítomnost na synodním shromáždění a za jejich aktivní účast v dialogu.“⁴²

5. Dva dny modliteb v Assisi

V rámci mezináboženského dialogu Jan Pavel II. vyzval dvakrát, v roce 1986 a 1999, ke dni modliteb v Assisi. I já jsem měl tu možnost účastnit se obou dní.

V prvním případě se shromáždilo asi sto třicet zástupců patřících do všech křesťanských společenství a všech nekřesťanských náboženství, kteří byli hosty u papeže v Assisi, aby se modlili a postili za mír. Tento den byl prožíván také ve světě velkým počtem věřících.⁴³

V druhém případě se sešlo kolem dvou stovek účastníků dvaceti různých náboženských tradic. Ve svém projevu Jan Pavel II. podtrhl, že: „Každé použití náboženství usilující zvětšit násilí, je zneužitím náboženství. Náboženství není a nesmí se stát záminkou ke konfliktům, zvláště tehdy, když se náboženská, kulturní a etnická identita lidí shoduje. Náboženství a mír jdou společně: způsobit válku ve jménu náboženství je očividný protiklad.“⁴⁴

II. Židovství

Stejně jako vůči islámu vyjádřil II. vatikánský koncil svou úctu i vzhledem k židovskému náboženství. Zvláště říká, že „církev Kristova totiž uznává, že počátky její víry a jejího vyvolení sahají podle Božího tajemství spásy až k patriarchům, Mojžíšovi a prorokům. Vyznává, že všichni, kdo věří v Krista, jsou Abrahámovými dětmi podle víry, že jsou zahrnuti v povolání tohoto patriarchy a že odchod vyvoleného národa ze

⁴² *Tamtéž* 1997, s. 533.

⁴³ *Tamtéž* 1986, s. 1065.

⁴⁴ *Tamtéž* 1999, s. 1090.

země otroctví je tajemným předobrazem spásy církve.“ A připojuje: „Třebaže židovští předáci se svými stoupenci přivodili Kristovu smrt, přece nelze to, co bylo spácháno při jeho umučení, přičítat všem Židům bez rozdílu, ani tehdejšími ani dnešními.“⁴⁵

Tato pasáž, kterou si nyní připomínáme, rozpoutala ve své době bouři protestů v muslimském světě, hlavně u Palestinců, kteří jsou už více než půl století v krvavém konfliktu s Izraelity.

Brzy po II. vatikánském koncilu, v roce 1967, Svatý stolec založil úřad pro vztahy mezi katolíky a židy, ze kterého se později stala Komise pro náboženské vztahy s židy. V roce 1974 byla tato komise začleněna do Papežské rady pro jednotu křesťanů. Ve stejném roce tato komise vydala průvodce a návody pro aplikaci *Nostra aetate*, které sloužili jako základ pro dialog s židovstvím. V roce 1985 uveřejnila „Poznámky pro správnou prezentaci židů a judaismu v kázání katolické církve“. V závěru zde čteme: „Naše dvě tradice jsou tak spřízněny, že to nelze přehlížet. Je potřeba podporovat vzájemné poznávání na všech úrovních.“

1. Citlivost židovské otázky

Od svého nástupu na Petrův stolec projevila Jan Pavel II. svou vůli být věrný učení koncilu. Podle názoru některých životopisců Svatého otce měl Jan Pavel II. již od svého dětství, které prožil ve své vlasti v Polsku, vytříbenou citlivost pro židovskou otázku z důvodu přátelství, která uzavřel s některými židovskými krajany.

Pro širokou katolickou veřejnost zaznamenal tento pontifikát dvě velmi silná symbolická gesta: Prvním byla návštěva velké synagogy v Římě v dubnu 1986. Druhým gestem byla modlitba u Zdi nářků v březnu 2000. Čtrnáct let dělí tyto dvě události. Přesně uprostřed nich uvádí historikové třetí: „základní dohodu“ podepsanou mezi Svatým stolicem a Státem Izrael v prosinci 1993.⁴⁶

Jako odpověď vrchnímu rabínovi z Říma Eliu Toaffovi ve svém projevu během své návštěvy ve velké římské synagoze Jan Pavel II. zdůraznil tři zásadní body:

⁴⁵ NAe 4.

⁴⁶ *Lumier et Vie* 2003, s. 22.

1. Kristova církev objevuje své „pouto“ k židovství tím, že „zkoumá své tajemství“.

2. Židům jako lidu nemůžeme přičítat žádnou kolektivní vinu zděděnou po předcích za to, co se stalo během Ježíšova utrpení. Tento bod je zvláště zdůrazněn koncilem.

3. Navzdory vědomí, které má církev o své vlastní identitě, není dovoleno říci, že židé jsou „zavržení nebo zlořečení“, jak to bylo vykládáno nebo mohlo být odvozováno z Písma svatého.⁴⁷

Během své velmi zdařilé pouti do Svaté země v roce 2000 zakusil Svatý otec velmi dojemné chvíle, zvláště v okamžiku meditace před západní zdí Jeruzalémského chrámu. Přistoupil ke zdi úplně sám a uzavřel svou meditaci tím, že vložil do škvíry ve stěně tuto modlitbu:

Bože našich Otců,
Ty sis vybral Abraháma a jeho potomstvo,
aby tvé jméno bylo přineseno národům.
Jsme hluboce zarmoucení chováním těch,
kteří jim během dějin působili utrpení,
těm, kteří jsou tvými syny.
Prosíme tě o odpuštění a
zároveň se ze všech svých sil chceme snažit
skutečně žít jako bratři s lidem Smlouvy.
Skrze Ježíše Krista, našeho Pána.
Amen.

Neděle 26. března 2000

Jan Pavel II.⁴⁸

Mezi křesťany a židy je ovšem několik kontroverzních argumentů. Vzpomeňme například osvětimský Karmel, který byl nahrazen židovským studijním centrem v roce 1992; postoj Pia XII. vůči vyhlazování židů i přes to, že toto vyhlazování odsoudil; kanonizace Edity Steinové, sestry Terezie Benedikty od Kříže, v roce 1998; dokument Komise pro náboženské vztahy s židy datovaný z března 1998, který je reflexí na

⁴⁷ D.C. 1986, s. 437 – 438.

⁴⁸ *Tamtéž* 1998, s. 952.

Shoah, který byl „jistě nejhorším utrpením ze všeho“.⁴⁹ Po tom všem nemůžeme opomenout tragédii, která se odehrává už více než půl století ve Svaté zemi mezi Židy a Palestinci a která je základem destabilizace celého Blízkého východu.

ZÁVĚR

Chtěl jsem v tento den oslav pontifikátu Jeho Svatosti Jana Pavla II., podporovaného nejen kardinálským sborem, jehož členové přijeli ze všech končin země, ale také modlitbou věřících na celém světě, ukázat, jak se zasloužil o církev a o lidstvo, kterým i za cenu svého zdraví stále vytyčoval cestu. Nejedná se o jinou cestu než o tu, o níž řekl Pán: „Já jsem cesta, pravda a život.“ (Jan 14,6)

---

⁴⁹ *Tamtéž* 1998, s. 337.

Dvacet pět let pontifikátu ve službě míru

Jeho Eminence kardinál Angelo Sodano, státní sekretář

(18. října 2003)

Drazí spolubratři!

Jeden a týž hranol má různé strany. Když jsme se zpětně zahleděli na dvacet pět let pontifikátu našeho papeže Jana Pavla II, zaobírali jsme se některými aspekty této historické skutečnosti.

Naše analýza by však zůstala neúplná, kdybychom se alespoň krátce nepozastavili nad přínosem Jana Pavla II. pro světový mír v posledních třech desetiletích strastiplného 20. století a na úsvitu třetího křesťanského tisíciletí.

Papež je samozřejmě na prvním místě především pastýřem všeobecné církve. Jemu Kristus světil náboženské poslání, jímž je řízení jeho církve, pro kterou je ustanoven učitelem, knězem a pastýřem.

Tváří v tvář dramatům lidstva papež silně pocítil svou povinnost být dobrým samaritánem na cestě světa. Jde o morální úsilí hluboce spojené s pastorační činností a také z ní vycházející, po příkladu Ježíše, který na potřeby lidu své doby reagoval zvoláním: „*Misereor super turbam.*“ (Mk 8,2)

1. Ve stopách předchůdců

Tímto jednáním pokračoval Jan Pavel II. v rozvíjení díla svých předchůdců, především papežů tragického 20. století, kteří byli nuceni řídit Petrovu loďku v době rozvrácené dvěma světovými konflikty: válkou let 1914–1918 a válkou let 1939–1945.

Při pomýšlení na tolik prolité krve, nelze nezpomenout na papeže Benedikta XV., který již roku 1917 definoval první světovou válku jako „zbytečný masakr“, a Pia XII., který před hrozbou druhého konfliktu 24. srpna 1939 směřoval svůj hlas představitelům národů: „Nic není

ztraceno mírem. Vše může být ztraceno válkou.“⁵⁰ Jan XXIII. věnoval tématu míru svou poslední encykliku *Pacem in terris* a Pavel VI. ve své promluvě k OSN 4. října 1965 řekl: „Již nikdy více válku!“, nebo, jak řekl přesně ve francouzštině: „Jamais plus les uns contre les autres, jamais, plus jamais!“⁵¹

Papež Jan Pavel II. se vydal po stopách svých předchůdců a cítil jako jeden ze svých pastýřských úkolů přispět k míru ve světě.

2. Ve světě se dvěma póly

Na počátku svého pontifikátu našel Jan Pavel II. svět ještě stále rozdělen na různé zóny vlivu, jak bylo rozhodnuto v Jaltě, na břehu Černého moře, v únoru roku 1945 vítěznými mocnostmi druhé světové války. Jak známo, nedlouho po onom tragickém konfliktu, se dva velcí vítězové, Spojené státy a Sovětský svaz, začali vzájemně obviňovat z nedodržování Jaltských dohod: Sovětský svaz a jeho spojenci se zabarikádovávali za tím, co Churchill nazval „železnou oponou“. Roku 1948 pak přichází „Pražský převrat“⁵² a zablokování Berlína. Započalo nové napětí, které známý americký novinář Walter Lippman začal nazývat „studenu válkou“, „*Cold War*“. Byla to „studená válka“, která trvala až do roku 1989, do pádu berlínské zdi a návratu k demokratickým vládním systémům v zemích střední a východní Evropy.

Prvních jedenáct let pontifikátu Jana Pavla II. se odehrálo v bipolárním světě, zkoušeném těžkým soupeřením. Je pravda, že roku 1978 už pomínil hrůzný přízrak atomové bomby, ale existovala ještě „rovnováha hrůzy“. Různé lokální konflikty nebyly než prodloužené ruce dvou mocností. V této situaci se papežovo dílo projevilo jako velmi důležité, aby znovu připomnělo osobám odpovědným za mezinárodní život nutnost respektování lidských práv a spravedlnosti, abychom mohli žít v mírové době.

⁵⁰ Srov. PIUS XII. *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII.* Ed. Poliglotta Vaticana, díl I., s. 306.

⁵¹ Srov. PAVEL VI. *Insegnamenti di Paolo VI.* Ed. Poliglotta Vaticana, díl III., 1965, s. 511.

⁵² U nás známý jako „Vítězný únor“ – pozn. red.

3. Pád komunistických režimů

A právě toto neustávající a odvážné dílo pracovalo v životech národů a ve svědomí lidí a připravovalo samotný pád komunismu a příchod nové svobodné doby a období vnitřního míru pro tolik národů, až do té doby pokořených břemenem nemilosrdných režimů.

Pád berlínské zdi nebyl ničím jiným než symbolem pádu zdi duchovní, daleko vyšší než je zeď hmotná. Hmotná zeď rozdělila samotné německé hlavní město na dvě části bariérou dlouhou 153 km, ale daleko delší byla zeď duchovní, která byla zbořena i díky neúnavné činnosti Jana Pavla II., který nikdy nepřestal volat proti absurditě onoho systému a hájit právo národů na svobodu, a tudíž na společenský mír.

Dílo papeže Jana Pavla II. ve prospěch míru ve střední a východní Evropě je dnes již uznáno mnohými historiky a toto dílo zůstane jednou z největších zásluh nynějšího pontifikátu.

4. Vztah mezi spravedlností a mírem

Již v první encyklice svého pontifikátu *Redemptor hominis* ze 4. března 1979 ukázal papež na to, že respektování lidských práv je jedinou cestou k zajištění míru mezi národy. „Mír totiž,“ napsal papež, „v jádře znamená respektování neporušitelných lidských práv – mír je dílem spravedlnosti – zatímco válka vzniká právě z porušování těchto práv.“⁵³

Toto spojení mezi spravedlností a mírem, jako mezi příčinou a důsledkem, se stalo hlavním bodem papežovy činnosti při budování míru ve světě, ať už v lokálním a regionálním prostředí, nebo v celosvětovém měřítku.

Jistě, již předchůdci Jana Pavla II. vykročili na tuto cestu. II. vatikánský koncil pak vytyčil cestu k následování, aby pomohl lidstvu vstoupit do nové doby míru. Je to cesta, na níž ukazuje pastorální konstituce *Gaudium et spes* ve známe kapitole „*Mír a společenství národů*“.⁵⁴

Jan Pavel II. pak s novým důrazem rozvinul principy dané II. vatikánským koncilem, aby křesťanskou zvěst učinil co nejvíce jasnou podle různých lokálních situací.

⁵³ RH 17.

⁵⁴ GS, část II., kap. 5.

5. Intervence učitelského úřadu církve

V tomto tématu bychom mohli rozlišit dva aspekty papežovy činnosti: jeho učitelství a jeho praktickou činnost k vyhnutí se konfliktům a prosazování míru

Učitelství papeže je opravdu mnohostranné. Na prvním místě bych chtěl zmínit všech jeho dvacet pět poselství ke Světovému dni míru, který se slaví každý rok 1. ledna. Jde o dvacet pět výzev k povinnosti míru, k jeho základům i plodům, až po vyznačení cesty k jeho dosažení. Každý rok dal papež světu jiný „leitmotiv“, aby tak zdůraznil základní principy všeobecného míru. V prvních letech pontifikátu se zabíral hlavními tématy: „Pro dosažení míru je třeba k míru vychovávat“ (1979), „Pravda jako síla míru“ (1980), „Abys sloužil míru, respektuj svobodu“ (1981), aby pak přešel krok po kroku i k jiným aspektům, jako v roce 1992: „Věřící sjednoceni v budování míru“.

Velký ohlas pak měla poslední dvě poselství, to z roku 2002 se zabíralo přímo aktuálními dramaty: „Není míru bez spravedlnosti, není spravedlnosti bez odpuštění“. Poselství z roku 2003 zpečetilo předešlá poselství velkým tématem: „Pacem in terris: trvalé úsilí“.

Brzy vyjde sbírka všech těchto pětadvaceti poselství, která se obrací ke katolíkům a všem lidem dobré vůle. Jde o poselství, která jsou téměř křesťanským slabikářem míru, který je možný jedině tehdy, jestliže je respektován řád, který Bůh dal lidem a národům.

Druhou linií učitelství úřadu Jana Pavla II. jsou jeho projevy k diplomatickému sboru u Svatého stolce. Jak známo na začátku každého roku před velvyslanci zde zastoupených států, načrtne papež několik základních principů jednání podporujících mírové mezinárodní soužití.

Tyto projevy dávají poznat touhu pastýře všeobecné církve přispět k podpoře míru, spravedlnosti a solidarity mezi národy.

Papežská rada pro spravedlnost a mír se již postarala o jejich vydání. Vyšly nedávno pod titulem *Giovanni Paolo II e la famiglia dei popoli*.⁵⁵

Je zajímavé si všimnout, že se v těchto projevech papež obrací nejen na státy, ale skrze ně i na národy a obyvatele. V politickém slova smyslu náleží svrchovanost státům, ale ta pramení ze svrchovanosti morální

⁵⁵ JAN PAVEL II. *Giovanni Paolo II e la famiglia dei popoli*. Editrice Vaticana, 2002. (*Jan Pavel II. a rodina národů* – pozn. red.)

a kulturní, která náleží národům a která je odvozena z jejich kultury, a v podstatě tedy ze svrchovanosti lidské osoby.

6. Praktická činnost

V těchto posledních pětadvaceti letech pontifikátu je učitelství papeže doprovázeno mnohotvárnou činností k podpoře nové mírové doby ve světě. Zde má své místo činnost Státního sekretariátu a papežských zastupitelstev rozptýlených po celém světě. Ale v první řadě zde má své místo osobní dílo papeže. Mezi všemi činnostmi můžeme uvést jeho mezinárodní cesty doprovázené setkáními s hlavami států a vlád, představiteli kultury a různými představiteli občanské společnosti, ba dokonce doprovázené projevy k národním parlamentům.

Během 102 cest mimo Itálii navštívil papež 129 zemí: já sám jsem měl to potěšení ho doprovázet na 51 z těchto cest a mohu osobně potvrdit, jak tyto cesty zapůsobily na mnoho lidí dobré vůle, aby je přivedly k ještě většímu úsilí ve prospěch svornosti mezi lidmi.

Mezi těmito cestami byly zvláště důležité cesty do sídla OSN v New Yorku a do různých institucí OSN, UNESCO v Paříži, sídla FAO v Římě a specializovaných úřadů v Ženevě. Důležitým bylo i poselství přednesené parlamentnímu shromáždění Evropské rady ve Štrasburku 8. září 1988, stejně tak jako poselství Evropské komisi a Evropskému soudu pro lidská práva. I před tímto shromážděním slavnostně prohlásil, že na prvním místě stojí lidská práva a pak až „státy, které jsou odpovědné bdít nad jejich dodržováním.“ „Jsou to práva,“ zdůraznil papež, „která přesahují samotné národní hranice.“⁵⁶

Aby mohl být papež v kontaktu s představiteli států, podpořil vznik nových apoštolských nunciatur, chápaných jako opravdové domy mezinárodního dialogu. Stačí připomenout ty, jež vznikly ve střední Evropě, v zemích bývalého Sovětského svazu a na Balkáně. Tam, kde neexistovala žádná oficiální zastoupení Svatého stolce, bylo ustanoveno 26 papežských zastupitelstev: od Vilniusu po Tiranu.

82 zemí navázalo během těchto pětadvaceti let pontifikátu Jana Pavla II. diplomatické styky se Svatým stolicí a přidalo se tak k 92

⁵⁶ JAN PAVEL II. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*. Ed. Vaticana, díl XI., 3, s. 1080–1083.

předešlým, takže dnes je to 174 zemí, se kterými Svatý stolec udržuje oficiální vztahy. Jde o kontakty, které se neustále potvrzují jako důležité pro podporu mezinárodní spolupráce.

7. Ohniska válek

Když už se mluví o praktických krocích, jak přispět k míru ve světě, mohli bychom se zastavit u některého z konkrétních příkladů, i když je velmi těžké mezi nimi vybrat. Pro stručnost tohoto příspěvku poukážu pouze na čtyři typické a všem dobře známé oblasti papežova díla: Svatou zemi, Balkán, střední Afriku a Irák.

Vím dobře o mnoha dalších případech, kde se projevila činnost Svatého stolce. Připomínám konkrétně několik konfliktů, které vypukly v Latinské Americe a které jsem osobně velmi důkladně sledoval.

Mezi těmito bych rád připomenul nebezpečí vypuknutí války mezi Argentinou a Chile na konci roku 1979, kterému se nakonec podařilo vyhnout díky zprostředkování Jana Pavla II. Šlo o letitý spor o Beagľův průplav na jižní hranici obou zemí. Díky trpělivé práci zesnulého kardinála Samorého obě zainteresované vlády, vláda Buenos Aires a santiagská vláda, byly vybídnuty k překonání protichůdných postojů.

Zprostředkovatelské dílo bylo dlouhé a trpělivé, ale po čtyřech letech jednání, 18. října 1984, bylo možno podepsat v Římě dohodu o míru a přátelství mezi Argentinou a Chile, která trvá dodnes a úspěšně se rozvíjí.

8. Pro mír ve Svaté zemi

Jak známo, dnešní těžké napětí mezi Izraelci a Palestinci se zrodilo ustanovením Státu Izrael roku 1948 a prohloubilo se válkou v šedesátém sedmém roce, známou jako válka sedmi dní, která rozvrátila rovnováhu na Středním východě.

V momentě, kdy Jan Pavel II. usedl na Petrův stolec, ocitl se před bolestnou situací trvající po celou dobu dvaceti pěti let jeho pontifikátu. Během těchto let těžkého historického období udržoval papež úzké vztahy se zainteresovanými stranami a podnikl mnoho iniciativ, bylo by však zdlouhavé je zde rozebírat. Ve zkratce se postoj Svatého stolce dá shrnout do následujících bodů:

- 1) usnesení OSN je třeba respektovat, především známé usnesení 242 z 22. listopadu roku 1967, týkající se návratu Izraele z okupovaných území;
- 2) oba národy, izraelský a palestinský, mají právo na vlastní stát s přesně definovanými hranicemi;
- 3) město Jeruzalém musí mít zvláštní statut s mezinárodní zárukou;
- 4) humanitární drama palestinských utečenců musí být vyřešeno podle pravidel spravedlnosti a mezinárodní solidarity.

Během Velkého jubilea roku 2000 chtěl Svatý otec podniknout návštěvu Svaté země a při této příležitosti požádal obě zúčastněné strany, aby našly cestu smíření a míru.

„Tato oblast světa,“ podotkl papež na počátku této jubilejní pouti, „je plná těžkých a naléhavých otázek, týkajících se spravedlnosti, práv lidí a národů, které musí být vyjasněny pro dobro všech zúčastněných a jako podmínka trvalého míru. I když je proces hledání míru tak těžký a dlouhý, musí pokračovat. Bez míru v této oblasti není možný opravdový rozvoj, ani lepší život pro zdejší lidi. (...) Vytvoření mírové budoucnosti vyžaduje stále zralejší pochopení a stále konkrétnější spolupráci mezi národy, které uznávají jediného, pravého, neviditelného Boha, Stvořitele veškerého tvorstva. Tři historická monoteistická náboženství řadí mír, dobro a respektování lidské osoby mezi své důležité hodnoty.“⁵⁷

Již v tomto projevu se Svatý otec ukázal, jak zdůraznil o několik dní později anglický týdeník *The Economist*, jako „papež pro všechny národy“, schopný přinést „ušlechtilé zprávy Svaté zemi pro její neklidné posluchače, kteří mu všichni rádi naslouchají, židy, muslimy a křesťany.“⁵⁸ Když Jan Pavel II. přistál na betlémském letišti, vrátil se opět k tématu spravedlnosti a míru a potvrdil: „Betlémská zpráva je radostná zvěst o smíření mezi lidmi a míru na všech stupních vztahů mezi jednotlivci a národy. Betlém je universální křižovatkou“ k realizaci příchodu světa, který bude hoden člověka. A tak, když se papež dovolával „míru pro palestinský lid, míru pro všechny lidi této oblasti,“ připomenul, jak „Svatý stolec vždycky uznával, že palestinský lid má přirozené právo na

⁵⁷ JAN PAVEL II. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.* Ed. Vaticana, díl XXIII, 1, s. 388.

⁵⁸ *The Economist*, 25. března 2000, s. 47.

svou vlast a právo na život v míru a pokoji s ostatními lidmi této oblasti.“⁵⁹

V Jeruzalémě Svatý otec při setkání se státními i náboženskými představiteli Státu Izrael svými slovy a gesty dokončil dílo míru a smíření tím, že řekl: „Církev odsuzuje antisemitismus a každou formu rasismu, neboť jsou v rozporu s křesťanskými principy. (...) Dějiny, jak říkali Otcové, jsou *magistra vitae*, učitelkou života. Právě proto se musíme odhodlat uzdravit rány minulosti, aby se již vícekrát neopakovaly. Musíme pracovat pro novou dobu smíření a míru mezi židy a křesťany. Má návštěva je zástava toho, že katolická církev udělá vše pro to, aby se nejednalo jen o sen, ale o realitu.“ Když Jan Pavel II. navštívil památník *Shoah*, mimo jiné řekl: „Církev odmítá veškeré formy rasismu, neboť jsou negací obrazu Stvořitele, náležejícího každé lidské bytosti (srov. Gen 1,26)“ A protože si přeje lepší vztahy mezi židy a křesťany, řekl: „Nikdy více antisemitské nálady mezi křesťany či antikřesťanské nálady mezi židy, ale raději vzájemné respektování, které se žádá od těch, kteří se klanějí jedinému Stvořiteli a Pánu.“⁶⁰

Součástí dějin se stala gesta vysoké symbolické hodnoty, kterými Jan Pavel II. doprovázel svá slova o míru mezi národy Svaté země svým osobním příkladem; s pokorou, respektem a duchem dialogu navštívil symbolická místa dvou bojujících národů, Palestinců a Izraelců: palestinský utečenecký tábor *Dheisheh*, mauzoleum *Yad Vashen* (památník holokaustu), chrámové nádvoří a západní zeď (tzv. Zeď nářků). Zároveň, tak jak Svatý stolec činí už po pět desetiletí, se Jan Pavel II. neúnavně obracel jak na obě strany ještě dnes v konfliktu, Izraelce a Palestince, tak i na mezinárodní instituce a poukazoval na potřebu přiznat Jeruzalému, symbolickému městu míru, zvláštní statut, mezinárodně garantovaný: „Oprávněně,“ řekl Svatý otec ve svém projevu k diplomatickému sboru u Svatého stolce (11. ledna 1999), „není již možné odkládat téma statutu Svatého města Jeruzaléma, ke kterému věřící tří mono-teistických náboženství pozvedají svůj zrak. Zainteresované strany se musejí zaobírat těmito záležitostmi s pronikavým smyslem jim svěřené odpovědnosti.“⁶¹

⁵⁹ JAN PAVEL II. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.* Ed. Vaticana, díl XXIII, 1, s. 407.

⁶⁰ JAN PAVEL II. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.* Ed. Vaticana, díl XXIII, 1, s. 439.

⁶¹ JAN PAVEL II. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.* Ed. Vaticana, díl XXII, 1, s. 37.

9. Pro mír na Balkáně

Druhým důležitým momentem v papežově mírovém díle je jeho činnost pro mír na Balkáně.

Hned od počátku krize v bývalé Jugoslávii, která propukla po politických volbách roku 1990 nejprve válkou v Chorvatsku (1991) a hned nato další ničivou válkou v Bosně a Hercegovině (1992), papež důrazně připomněl etické a právní principy zakotvené v *mezinárodním právu*: na jedné straně mělo Chorvatsko a Slovinsko právo zvolit si svou budoucnost, právo potvrzené samotnou konstitucí Socialistické federativní republiky Jugoslávie, na druhé straně bělehradská vláda měla právo sledovat takovou situaci, ovšem bez možnosti sáhnout po zbraních proti svým vlastním lidem. Jak Svatý stolec stále zdůrazňuje, válka nemůže být nikdy považována za způsob, jak vyřešit spory mezi národy.

Již na počátku této obrovské politické krize v srdci Evropy, která se brzy projevila jako válka s etnickým pozadím, Jan Pavel II. zakročil s velkou razantností, aby připomenul respektování práv každé osoby a každého národního společenství. Vyzval pak představitele jednotlivých republik bývalé Jugoslávie, aby hledali spravedlivá a mírová řešení. Svatý otec si byl však vědom toho, že v oné výbušné atmosféře, bylo důležité poskytnout pokoj lidským myslím léčbou ran, způsobených nenávistí a protiklady etnické a náboženské podstaty, mnohokrát se obrátil přímo na všechny věřící v Boha a náboženské představitele tří komunit přítomných v republikách balkánské oblasti, a tedy na komunitu katolickou, pravoslavnou a muslimskou. Jen v rozmezí necelého jednoho roku – od 30. ledna 1991 do 13. ledna 1992, zasáhl Svatý otec v první fázi jugoslávské krize třicet sedmkrát.

„V těchto dramatických okamžicích utrpení a beznaděje v některých částech světa a též ve vaší vlasti,“ prohlásil Jan Pavel II. 30. ledna 1990 na počátku krize, když se obrátil na skupinu chorvatských poutníků přítomných na generální audienci, „vás vyzývám k modlitbě za mír, k odmítnutí pokušení beznaděje a předstihování se, k respektování základních lidských práv, k respektování důstojnosti a práv národů. K budoucnosti totiž přivádějí vzájemný respekt, dialog a jednání o sporných bodech, spolupráce a solidarita.“⁶² Pevnou výzvu k zastavení používání síly, k vytvoření podmínek umožňujících vrátit se k dialogu, vy-

⁶² JAN PAVEL II. *Jugoslávská krize. Pozice a činnost Svatého stolce* (1991–1992). In: *Quaderni de L'Osservatore Romano*, č. 18, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 1992, s. 29.

jádril Svátý otec ve třech prohlášeních zaslanych 28. června 1991 ministerskému předsedovi Socialistické federativní republiky Jugoslávie, Ante Marković, prezidentu Chorvatské republiky, Franjo Tudjmanovi, a prezidentu Republiky Slovinsko.⁶³ Při *Anděl Páně* v neděli 21. července z papežského paláce Castel Gandolfo, když zdůraznil potřebu „podpořit mírové hnutí mezi chorvatským a srbským obyvatelstvem“, papež velmi jasně a s předvídavostí řekl: „Větší ozbrojený konflikt mezi těmito dvěma národy by se stal zbytečnou katastrofou pro Jugoslávii, která by mohla mít závažné odezvy v Evropě.“⁶⁴

K zamezení tohoto zla můžeme nakonec připomenout alespoň další dvě iniciativy Svatého otce, a to jeho dlouhý bratrský dopis zaslany patriarchovi srbské ortodoxní církve a svolání modlitebního a postního setkání v Assisi (9.–10. ledna 1993) „pro vyprošení si míru v Evropě a konkrétně na Balkáně“.

Tak jako již během války v Bosně s jejími tragickými „etnickými čistkami“, tak i při podobném konfliktu v Kosovu Jan Pavel II. nepřestal pozvedat svůj hlas, aby přivedl obě strany k rozumu. Například 22. dubna 1999, když v Sala del Concistoro přijal delegaci Nobelovy ceny za mír, řekl: „Jak bychom mohli obnovit důraznou výzvu k ukončení etnických konfliktů na Balkáně a ozbrojených srážek, k návratu k dialogu a respektování důstojnosti všech lidí a lidských společenství ve jménu základních lidských práv!“⁶⁵

Několik dní předtím (18. dubna 1999) napsal Jan Pavel II. osobní dopis Alexiji II., patriarchovi Moskvy a celé Rusi, u příležitosti jeho chystané návštěvy v Bělehradu (20. dubna 1999). Když papež vyjádřil svou solidaritu se všemi oběťmi konfliktu a ujistil svou modlitbou za mír, napsal: „Je povinností všech, kteří vyznávají evangelium pokoje, aby jednohlasně hlásali, že každé násilí, etnická čistka, deportace lidí a vyloučení lidí ze společenského života, nemohou být považovány za prostředky k civilizovanému řešení problémů, které nelze vyřešit jinak, než cestou respektující zákony; příliš často se násilí zdá nejjednodušším způsobem, jak vyřešit těžké situace.“⁶⁶

⁶³ *Tamtéž*, s. 32–34.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 36.

⁶⁵ JAN PAVEL II. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.* Ed. Vaticana, 1999, díl XXII., 1, s. 803.

⁶⁶ JAN PAVEL II. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.* Ed. Vaticana, 1999, díl XXII., 1, s. 774.

Dva roky předtím navštívil Svátý otec „mučednické“ město Sarajevo (12.–13. dubna 1997). Tato objektivně nebezpečná a odvážná pouť se stala nejvyšší a nejvýstižnější symbolickou chvílí jeho dlouhé a protrpěné účasti na balkánském válečném dramatu, který vyvedl z rovnováhy balkánskou oblast Evropy. Touto návštěvou, během níž v polorozbořeném městě pokračovaly boje, zviditelnil Svátý otec svá slova tolikrát opakovaná během desetiletí „etnické čistky“ uskutečněné v Bosně a Hercegovině: „Nejste opuštěni, jsme s vámi a budeme stále a stále více s vámi.“

Ve stejném duchu „mírové poutě“, tak vlastní evangelické postavě „dobrého pastýře“, starostlivého lékaře ran svého stáda, navštívil Svátý otec naposledy Chorvatsko (2.– 9. června 2003). Již předtím navštívil Slovinsko (v květnu 1996 a září 1999). Při těchto setkáních vyjádřil dvě základní myšlenky: vzájemné odpuštění a smíření. Na těchto základech se nyní znovu buduje spořádaný společenský život v pěti republikách zrozených z rozpadu bývalé Jugoslávie. V Srbsku a Černé Hoře, Chorvatsku, Slovinsku, Bosně a Hercegovině a Makedonii.

10. Pro mír ve střední Africe

Třetím mezinárodním scénářem, ke kterému se obrátilo mírové dílo Jana Pavla II., je střední Afrika. Ve skutečnosti jedním z nejtěžších problémů, který otrásl africkým kontinentem především v posledním desetiletí, se stal konflikt etnického rázu v oblasti Velkých jezer (Rwanda, Burundi, Demokratická republika Kongo [Zair]). Hrůza bratrovražedné války mezi *Tutsii* a *Hutui* započala 7. dubna 1994, hned po zavraždění prezidentů Rwandy a Burundi. Válka, vedená bohužel z velké části křesťany, způsobila hrůzostrašnou krvavou koupel s téměř milionem mrtvých a dvěma miliony uprchlíků: opravdový masakr v několika málo měsících, zatímco válka pokračovala za obecného nezájmu a pasivity mezinárodního společenství – což je fakt sám pro sebe skandální! – Svátý otec pozvedal častokrát svůj hlas na znamení nesouhlasu a pozvání k míru mezi populacemi zaslepenými nepochopitelnou etnickou nenávisť. Poprvé tak učinil při opravdu nevšední události, při slavnostním zahájení zvláštního shromáždění biskupského synodu pro Afriku 10. dubna 1994. Při homilii během mše svaté sloužené ve vatikánské bazilice Svátý otec řekl: „Tragické zprávy, které přicházejí z Rwandy,

vzbuzují v duších nás všech veliké utrpení. Nové nepopsatelné drama. Vražda představitelů států Rwandy a Burundi a jejich doprovodu; ubití předsedy rwandské vlády i s rodinou, vraždění kněží, řeholníků a řeholnic. Všude nenávisť, pomsty, prolitá bratrská krev. Ve jménu Krista vás prosím, složte zbraně, nečiňte zbytečnou cenu Vykoupení, otevřete srdce příkazu pokoje Vzkříšeného.“

V samotné posynodální exhortaci *Ecclesia in Africa*, zveřejněné 14. září 1995, vyjádřil Jan Pavel II. všechny své obavy z válečné tragédie drásající Afriku. Spolu se synodními otci zvláštního afrického synodu byl Svatý otec nucen zdůraznit, že kontinent „je již mnoho let svědkem bratrovražedných válek, které ničí populace a jejich přírodní a kulturní bohatství.“ „Bolestivý jev,“ pokračoval papež, „má kromě mimoafrických příčin i příčiny vnitřní, jako jsou tribalismus, nepotismus, rasismus, náboženská intolerance, touha po moci, extrémní totalitních režimů, které se beztrestně vysmívají lidské důstojnosti a lidským právům. Ponížené a umlčené populace podstupují, jakožto nevinné a odevzdané oběti, všechny tyto nespravedlivé situace.“ Mezi „vnější“ příčiny, které daly vzniknout africké tragédii bratrovražedných válek, řadí jasně *Ecclesia in Africa* obchod se zbraněmi: „Ti, kteří podporují války v Africe obchodem se zbraněmi, jsou komplici ohavných zločinů proti lidskosti.“⁶⁷

Z četných intervencí Jana Pavla II. v dramatu ve střední Africe mohu, omezen nedostatkem času, připomenout jen několik dalších. V době, kdy se situace obzvláště zhoršila a stala se ničivou v provincii Kivu (východní Zair), kde se několik set tisíc uprchlíků „ztratilo“ v nehostinných pralesích v oblasti Velkých jezer, Svatý otec 12. prosince 1996 u příležitosti uvítání jedenácti nových velvyslanců akreditovaných u Svatého stolce, mezi nimiž i nového velvyslance Rwandy, zdůraznil „neodkladnou potřebu“ zasadit se o znovuzbudování soužené africké země.

O něco víc než dvacet dní poté, na závěr slavnostní eucharistické bohoslužby Narození Páně, v projevu *Urbi et Orbi*, papež řekl: „Právě ve svém srdci, v oblasti Velkých jezer, tento mladý kontinent prožívá, v obecném nezájmu mezinárodního společenství, jedno z nejkrutějších lidských dramát své historie. Tisíce a tisíce osob – našich bratrů a sester – bloudí vystaveno strachu, hladu a nemocím a nemohou zakusit radost Vánoc. Nikdo nemůže zůstat klidným tvářím v tváři této nepřítomnosti,

⁶⁷ *Ecclesia in Africa*, 117.

kteřou slova a obrazy dokáží popsat jen nedokonale. Smířit se s podobnou krutostí a nespravedlností by znamenalo příliš velké odmítnutí radosti a naděje, kterou nám Vánoce dávají. Bůh se stává člověkem a opakuje, že je možné zvítězit nad nenávisť a že je krásné milovat se bratrskou a sesterskou láskou.“

Ve zkratce, v africkém případě bylo papežovo dílo vybidnutím všech zúčastněných národů k opuštění cesty nenávisť a vybidnutím mezinárodního společenství, aby pomohlo tomuto kontinentu znovu najít cestu mírového soužití.

11. Pro mír v Iráku

V této krátké ukázce papežova díla ve službě míru, ať už přímého, nebo konaného skrze jeho spolupracovníky, bych chtěl nakonec krátce poukázat na to, co bylo učiněno při snaze předejít nedávnému konfliktu v Iráku a pak pro uspíšení jeho ukončení, když už averze vypukla.

Činnost Svatého otce k předejití a zdolání tohoto druhého konfliktu v Iráku, odehrávajícího se od minulého jara, a ještě tak dalekého obnovení míru, byla přesná a neumdlévající. Jan Pavel II. sledoval vývoj situace den po dni. S odvahou proroka se snažil o přímé prostřednictví posláním svých zástupců kardinála Roger Etchegaraye do Bagdádu a kardinála Pio Laghiho do Washingtonu, aby doručili mírová poselství příslušným prezidentům, Saddamu Husseinovi a Georgi W. Bushovi, kterými je vyzýval, aby před Bohem a vlastním svědomím promysleli možné cesty urovnání sporu, aby bylo zachráněno prvořadé dobro míru, založené na spravedlnosti mezinárodního práva.

Jasně „ne“ válce jako takové zdůraznil Jan Pavel II. ve svém projevu na počátku tohoto roku k představitelům diplomatického sboru u Svatého stolce, které přijal při audienci v Klementinském sále (13. ledna 2003) u příležitosti tradiční výměny novoročních přání. „Válka není nikdy něčím nepodstatným, je vždycky porážkou lidstva. Mezinárodní právo, poctivý dialog, solidarita mezi státy a vznešená služba diplomacie jsou prostředky hodné člověka a národů k řešení jejich sporů. Říkám to a myslím na ty, kteří ještě skládají svou důvěru v nukleární zbraně a na příliš četné konflikty, které sužují naše bratry v lidství.“ V zamyšlení se nad konkrétním případem Iráku vyjádřil pak Svatý otec jasně „ne“ válce v zemi, kterou nazval „zemí proroků“: „Nikdy nemůže být válka pova-

žována za prostředek jako každý jiný, používaný k řešení sporů mezi národy. Jak připomíná Listina Organizace spojených národů a mezinárodní právo, nelze se uchýlit k válce, i když jde o zajištění obecného dobra, než jako k poslední možnosti a v respektování přísných podmínek, aniž by byly přehlédnuty důsledky, které [válka] přináší civilnímu obyvatelstvu během vojenských operací a po jejich ukončení.⁶⁸

Vývoj situace je dost dobře znám, než aby zde byl připomínán. V noci 20. března 2003 započalo bombardování Bagdádu. „Válečné bláznovství“ uvolnilo veškerou svou ničivou sílu. Tato noc dala světu „smutný den“. Bolest Svatého otce ze „spálení“ zbylého prostoru pro mír byla patrná z vatikánského tiskového prohlášení z 20. března:

„Svatý stolec se s hlubokou bolestí dozvěděl o průběhu posledních událostí v Iráku. Na jedné straně lituje, že irácká vláda nepřijala usnesení OSN a samotnou papežovu výzvu, která požadovala odzbrojení země. Na druhé straně pak lituje, že cesta jednání, podle mezinárodního práva, k mírovému řešení iráckého dramatu, byla přerušena. V takové situaci jsme se dozvěděli se zadostičiněním, že různé katolické instituce pokračují ve své asistenční činnosti obyvatelům. K podpoře této solidarity i apoštolská nunciatura, řízená arcibiskupem Mons. Fernandem Filonim, zůstane v tomto období otevřena ve svém sídle v Bagdádu.“

Uběhlo šest měsíců od konce konfliktu a vývoj situace v Iráku dokazuje, že jestliže není těžké vyhrát válku, není tak lehké porazit příčiny míru a spravedlnosti. Zůstává však něco, co je hodno pozornosti, což zdůraznili mnozí pozorovatelé mezinárodní politiky: opakované, promyšlené a procítěné zásahy Svatého otce proti válce v Iráku byly příčinou toho, že i mezi arabským obyvatelstvem a příslušníky islámu, nebyla tato válka vnímána jako „válka“ křesťanů proti muslimům a že se nejednalo ani o válku západního náboženství proti muslimskému světu.

---

⁶⁸ JAN PAVEL II. *L'Osservatore Romano*, 13.–14. ledna 2003, s. 6.

ZÁVĚR

V posledních dvaceti pěti letech hlásal papež světu evangelium míru a pracoval konkrétně na jeho uvedení do praxe. Ve svém příspěvku jsem poukázal na papežovo dílo ve čtyřech válečných konfliktech. Mohl bych citovat další iniciativy učiněné v případech mnoha jiných konfliktů. V časopise *La Civiltà Cattolica* se nedávno objevil článek s titulem „Le guerre dimenticate“.⁶⁹ Píše se tam o dvou desítkách znepokojujících konfliktů na různých kontinentech. Možná jde o konflikty zapomenuté veřejným míněním, ale nikoli církví. Všem opakuje církev papežovým hlasem: „*Opus iustitiae pax*“ a ještě více „*Opus amoris pax*“! Pro toto dílo pracuje církev každý den. Za to se modlí ke svému Pánu slovy liturgie: „*Domine, dona nobis pacem!*“

---

⁶⁹ *La Civiltà Cattolica*, 2003, III, 498n. („Zapomenuté války“ – pozn. red.)

Misie za pontifikátu Jana Pavla II.

Jeho Eminence kardinál Ivan Dias,
arcibiskup Bombaje

(18. října 2003)

Považuji za nesmírnou čest, že mohu oslovit toto důstojné shromáždění, které se sešlo, aby s pokorou děkovalo Bohu za dar papeže Jana Pavla II. nejen církvi, ale i celému světu. S upřímnou oddaností blahopřejeme Jeho Svatosti ke stříbrnému jubileu jeho pontifikátu.

Hlavní náplň této konference před námi otvírá nekonečný horizont misijního poslání, které církev obdržela od svého zakladatele, našeho Pána Ježíše Krista: „Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu!“ (Mk 16,15) Toto pověření bylo nelehkým úkolem pro církev již od jejího založení, tím obtížnější se stává v posledních letech, kdy se vlivy sekularizace a globalizace šíří po celém světě jako nikdy předtím a hrozí napadnout posvátnou instituci samotné církve.

Misijní poslání Kristovy církve je pokračováním poslání, které Kristus sám obdržel od svého Otce, „neboť tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (Jan 3,16) Ježíš, Otcův posel, vyslal své učedníky, aby pokračovali v jeho Božím a spasitelném poslání: „Jako Otec poslal mne, tak i já posílám vás.“ (Jan 20,21) Třebaže je toto poslání jedinečné a výhradní,¹ papež Jan Pavel II. ho rozdělil do tří oblastí: „missio ad gentes neboli první evangelizace“ těch, kteří ještě plně neobdrželi radostnou zvěst Ježíše Krista; „pastorační péče“ o ty, kteří přijali Ježíše jako Boha a Spasitele; a „nová evangelizace“ pro již evangelizované, kteří si ale potřebují obnovit a prohloubit své křesťanské kořeny.² Všechny tři projevy misijního poslání můžeme občas nalézt společně v jednom konkrétním prostředí. Mluvíme-li například o evropském kon-

¹ Srov. JAN PAVEL II. Encyklika o stálé platnosti misijního poslání *Redemptoris missio*, 15. Praha: Zvon, 1994.

² Srov. II. Vatikánský koncil. Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes*, 6. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995; *Redemptoris missio*, 31.

tinentu, Svatý otec ve své posynodální exhortaci *Ecclesia in Europa* uvádí: „V různých částech Evropy je zapotřebí prvního hlásání evangelia: roste počet nepokřtěných osob, a to jak pro značnou přítomnost přistěhovalců patřících k jiným náboženstvím, tak proto, že děti rodin křesťanské tradice neobdržely křest buď kvůli komunistické nadvládě, nebo kvůli rozšířené náboženské lhostejnosti. Vždyť Evropa se už řadí mezi ta tradičně křesťanská místa, kde kromě nové evangelizace je v některých případech nutná evangelizace první. (...) Také na ‚starém‘ kontinentě jsou rozsáhlé společenské a kulturní oblasti, v nichž je nutno rozvinout skutečnou a opravdovou ‚missio ad gentes‘.“³

Kromě těchto tří tradičních náplní evangelizace, papež ukazuje nové oblasti, které překračují všechna geografická, kulturní a sociální rozdělení. Nazývá je „aeropagus“ a uvádí je jako svět kultury a výzkumu, svět přistěhovalců a chudoby, dále sociální komunikaci a mezinárodní vztahy podtrhující význam informační technologie a médií ve všech svých formách, mírové závazky, rozvoj a osvobození národů, práva jednotlivců a skupin, zvláště menšin, posílení postavení žen ve společnosti a vzdělávání dětí, ekologická ochrana stvořeného světa. Všechny tyto oblasti, říká papež, musí být ozářeny světlem evangelia a tudíž zahrnuty do misijní kompetence církve.⁴ Ve všech z nich musí církev pokračovat v Kristově Božím a spasitelném poslání, následkem čehož církev vždy bude *in statu missionis*.⁵

Pokud se zde chceme zamýšlet nad tímto obsáhlým tématem „misí“ jak v teorii, tak v praxi během pontifikátu papeže Jana Pavla II., musíme se zaprvé obecně podívat na současný misijní stav církve v zemích, kde je poprvé hlášáno evangelium, za druhé musíme zvážit misijní náplň bezpočtu apoštolských návštěv našeho Svatého otce a za třetí v krátkosti nastínit misijní vizi dnešní církve, jak byla odhalena v magisteriu.

³ JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská exortace o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu, *Ecclesia in Europa*, 46. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2003.

⁴ Srov. *Redemptoris missio*, 37.

⁵ Srov. *tamtéž*, 20.

I. Misijní stav církve v zemích, kde je poprvé hlásáno evangelium

Tyto země se nacházejí převážně, ne však výhradně, v Africe a Asii. Je vskutku potěšující, že misijní činnost na těchto dvou kontinentech zaznamenala za posledních pětadvacet let významný a nepřetržitý vývoj. Pokud porovnáme nejnovější statistiky vydané Svatým stolcem v roce 2001 se statistikami z počátku pontifikátu papeže Jana Pavla II. (1978), zjistíme, že počet pokřtěných vzrostl o 148 % v Africe (z 53 na 135 milionů) a o 71 % v Asii (z 63 na 108 milionů). Počet biskupů se v Africe zvýšil o 43 % (z 432 na 616) a v Asii o 28 % (z 519 na 665), přičemž většina z nich jsou rodilí Asiáté či Afričané. Konference katolických biskupů Indie (The Catholic Bishops Conference of India, CBCI) se svými třemi církvemi *sui juris* a téměř dvěma sty biskupů, včetně těch na odpočinku, je čtvrtá největší na světě, hned za Brazílií, Itálií a Spojenými státy americkými. Diecézní a farní duchovenstvo vzrostlo o 65 % v Africe (z 16 926 na 27 988) a 60 % v Asii (z 27 000 na 46 446). Počet řádových sester se zvýšil o 49 % v Africe (z 35 473 na 52 695) a 54 % v Asii (z 91 585 na 140 826), u řádových bratrů se jedná o nárůst o 38 % v Africe (z 5245 na 7249) a 23 % v Asii (z 6508 na 7972). Kandidáti kněžství a řeholních povolání zaznamenali nárůst o 273 % v Africe (z 5636 na 20 094) a 136 % v Asii (z 11 536 na 27 265). Tento chvályhodný vzestupný trend počtu kněží, duchovních a bohoslovců v Africe a Asii kontrastuje s prudkým poklesem zaznamenaným na zbývajících třech kontinentech. Kromě toho se zde církev výrazněji podílí na školství a zdravotnictví, stejně tak jako se zapojuje do programů sociálního a lidského rozvoje.

Celkem vzato se zdá, že misijní tažení církve v Africe a Asii postoupilo velmi významně kupředu během pontifikátu papeže Jana Pavla II. a je předzvěstí dobré budoucnosti. Tento optimismus zazněl i v papežových posynodálních exhortacích. V *Ecclesia in Africa* Svatý otec píše: „Pán navštívil svůj národ Afriky. Tento kontinent nyní vskutku zažívá to, co nazýváme *znamením doby, dobou příhodnou, dnem spasení*. Zdá se, že *hodina Afriky* přišla, příznivý čas, který naléhavě vyzývá Kristovy následovníky, aby se vydali na hlubinu a spustili síť k lovení (srov. Lk 5,4).“⁶ V exhortaci *Ecclesia in Asia* papež říká: „Spolu s církví po celém světě překročí církev v Asii práh třetího

⁶ *Ecclesia in Africa*, 6.

křesťanského milénia žasnouc nad vším, co Bůh vykonal od jejích počátků až dosud. A s pevným vědomím toho, že stejně tak jako byl kříž zasazen do půdy evropské během prvního milénia a obou Amerik a Afriky během milénia druhého, můžeme se modlit, aby během třetího křesťanského milénia byla *převeliká úroda víry* sklizena na tomto rozlehlém a živoucím kontinentě.“⁷

II. Jan Pavel II. : „misijní“ papež

Za bezpočet pastýřských návštěv do farností v Římě, diecézí v Itálii a četných zemí po celém světě se Svatému otci oprávněně dostalo označení „misijní papež“. Ve skutečnosti projel celý svět a držel vysoko zdvižený prapor evangelia jako zvěstovatel míru a neochvějný obránce lidské důstojnosti a nezcizitelných práv člověka. Během svých 102 mezinárodních návštěv sám papež urazil asi 1 200 000 kilometrů, což je trojnásobná vzdálenost Měsíce od Země, nebo devětadvacetinásobek obvodu Země. Svatý otec vysvětlil misijní náplň svých cest: „Ode dne, kdy jsem byl zvolen římským biskupem, 16. října 1978, Ježíšovo přikázání: ‚Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu!‘ (Mk 16,15) se rozléhalo v hloubi mého srdce se zvláštní silou a naléhavostí. Cítil jsem tedy jako svou povinnost následovat vzor apoštola Petra, který ‚se vydal na okružní cestu‘ (Sk 9,32), aby svou věrností Božímu slovu a službou pravdě vybudoval a upevnil životaschopnost církve; aby jim všem řekl, (...) že Bůh je miluje, že církev je miluje, že papež je miluje a chce od nich také přijmout povzbuzení a příklad jejich dobroty, jejich víry. Apoštolské cesty více zdůraznily konkrétní rozměr kněžského úřadu Petrova nástupce jako ‚trvalý a viditelný princip a základ jednoty víry a společenství‘ (LG 18).“⁸

III. „Misie“ v učení papeže Jana Pavla II.

Vize Svatého otce o „misijním poslání“ dnešní církve je pokračováním učení II. vatikánského koncilu a encykliky papeže Pavla VI. *Evangelii nuntiandi*. Jan Pavel II. rozpracoval parametry „misie“ v mnoha

⁷ *Ecclesia in Asia*, 1.

⁸ 12. června 2003, u příležitosti své sté návštěvy.

dokumentech a proslovec, především však v encyklikách *Redemptor hominis* a *Redemptoris missio*, kde slavnostně potvrzuje, že počátkem i koncem všech misí církve je náš Pán Ježíš Kristus. Toto učení je znovu opakováno v posynodálních apoštolských exhortacích.⁹

1. Kristus Vykupitel: začátek i konec všech misí

Redemptor hominis (4. března 1979)

Svatý otec slavnostně prohlašuje, že „Ježíš Kristus je trvalý princip a stálý střed poslání, které sám Bůh svěřil člověku“ a vybízí všechny křesťany, aby se „uvědoměle spojili k plnění onoho velkého poslání, kterým je zjevovat Krista světu, dopomáhat každému člověku, aby v něm našel znovu i sám sebe, pomáhat současným generacím našich bratří a sester, národům, státům a celému lidstvu vůbec, nevyvinutým i bohatým zemím, prostě pomáhat všem poznávat ‚nevystižitelné Kristovo bohatství‘, protože toto bohatství je určeno každému člověku a je jeho dobrem.“¹⁰

Papež odvážně vztahuje k člověku to, co náleží Kristu, a prohlašuje, že člověk chápaný jako konkrétní osoba i jako člen společenství „je cesta, kterou musí církev jít při plnění svého poslání. (...) Člověk je první a základní cestou církve, cestou, kterou stanovil sám Kristus a která bez jakékoliv jiné možnosti vede skrze tajemství vykoupění a vtělení. (...) Tento člověk je cestou, kterou se ubírá církev a která je určitým způsobem základem všech těch cest, jimiž musí církev projít, protože člověk – a to každý, bez jakékoliv výjimky – byl Kristem vykoupěn, poněvadž s člověkem – a to opět s každým člověkem bez výjimky – je Kristus jistým způsobem spojen, i když si to onen člověk neuvědomuje: ‚Kristus, jenž pro všechny zemřel a vstal z mrtvých, dává člověku – to znamená každému člověku a všem lidem – skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl odpovědět na své nejvyšší poslání‘.“¹¹

⁹ *Ecclesia in Africa* (14. září 1995), *Ecclesia in America* (22. ledna 1999), *Ecclesia in Asia* (6. listopadu 1999), *Ecclesia in Oceania* (22. listopadu 2001), *Ecclesia in Europa* (28. června 2003).

¹⁰ RH 11.

¹¹ RH 14; Jan 14,6: „Já jsem cesta, pravda a život.“ Již ve Skutcích apoštolů je pojem „cesta“ používán pro církev, pravděpodobně na základě Lk 20,21; srov. také Sk 9,2; 16,17; 18,25.26; 19,9.23; 22,4; 24,14.

Z tohoto důvodu musíme věnovat velkou pozornost našemu významu „misie“ a být hluboce vděční za pokrok učiněný lidstvem během historie co se týče kultury a náboženství.

„Přistupujeme k nim s onou úctou, respektem a šetrností, kterými se již od apoštolských dob vyznačoval *misijní duch a postoj misionáře*. Stačí, vzpomeneme-li na sv. Pavla a např. jeho řeč na Areopagu v Athénách.“¹² Zájem církve o pokrok humanity má u svých kořenů Krista. A právě v tomto kontextu zaměřuje papež Jan Pavel II. své rozsáhlé učení na práci a mír, na spravedlnost a osvobození, na přednostní lásku k chudým.

Redemptoris missio (7. prosince 1990)

Encyklika *Redemptoris missio* je napsána v kulturním a duchovním rámci, který se zabývá výzvou „postupné sekularizace spásy“¹³, podle níž Boží synovství je zapomenuto a lidé, často svedeni na scestí učením New Age, jsou nuceni věřit, že nadpřirozené věci jsou nepodstatné a že úkol spasení sebe sama spočívá na jejich osobním úsilí. Papež varuje před jakousi formou teologického relativismu, což později zdůrazní v *Dominus Iesus*,¹⁴ a upozorňuje na to, že „jedinečné a univerzální prostřednictví Ježíše Krista (...) je Bohem stanovenou cestou“¹⁵ a že není možné „oddělení Slova a Ježíše Krista.“¹⁶ Novým prvkem encykliky je otevřené přijetí toho, že jedinečné a univerzální prostřednictví Ježíše Krista může být připraveno skrze prostředníky. Duch Svátý je hlavním činitelem misí, vane, kam chce, a dokonce se nachází za hranicemi církve, nicméně jeho činy budou vždy směřovat k hlásání Krista jako Spasitele všeho tvorstva.¹⁷

¹² RH 12.

¹³ RH 11.

¹⁴ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. Deklarace o jedinečnosti a spásonosné univerzalitě Ježíše Krista a církve *Dominus Iesus*, 4. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2000.

¹⁵ *Redemptoris missio*, 5.

¹⁶ *Tamtéž*, 6.

¹⁷ *Tamtéž*, 29. Podobné výroky můžeme nalézt v *Redemptoris missio*, 10, 28. Opakují a vysvětlují učení II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes*, 22; *Ad gentes*, 7; po této encyklice bude na toto téma opět navázáno v *Dialogo e Anuncio*, 35.

Taková vize otevírá brány mezináboženského dialogu. Nesetrvává na nekompromisní výlučnosti, právě naopak, uznává náboženské prvky jiných vyznání, které vedou k poznání a pochopení našeho Pána nebe i země. To vysvětluje mezináboženská setkání v Assisi a také ducha, který vedl Svatého otce k návštěvě židovské synagogy a muslimské mešity a také k zapojení se do širokého spektra mezináboženských dialogů se světovými náboženskými představiteli. Papež vysvětluje v *Redemptoris missio* důvod, který je základem těchto činů, a znovu zdůrazňuje to, co už dříve řekl v Manile, Tokiu (1981) a v Madrase (1986): „Úcta před člověkem, který hledá odpověď na nejhlubší otázky života, a úcta před působením Ducha v člověku.“¹⁸

2. Misie: důsledky a nesnáze

Čtyři významné důsledky logicky vyplývají z faktu, že poslání církve je založeno a směřováno k hlásání Ježíše Krista jako jediného Spasitele všeho lidstva.

A. Církev – jako jedna a v každé ze svých částí – „existuje právě proto, aby hlásala evangelium.“¹⁹ „Především se objevuje nové povědomí: *misijní poslání platí pro všechny křesťany*, pro všechny diecéze a farnosti, pro církevní instituty a společenství.“²⁰ Toto je předzvěstí „nového jara křesťanství“²¹ a je to historický krok misijního dynamismu, ve kterém se všichni pokřtění musí zapojit různorodostí svého charismatu, které jim pomůže překonat všechny geografické i kulturní překážky.

B. Křesťané musí vydat autentické svědectví své identity. Velký indický myslitel Mahátma Gándhí, který hluboce obdivoval křesťanství, o něm jednou řekl: „Miluji Krista, ale nemiluji křesťany, protože nedělají to, co jim Kristus přikázal.“ Svědectví křesťanského života je první a „nenahraditelnou formou misii“²² a musí šířit pří-

¹⁸ *Redemptoris missio*, 29.

¹⁹ PAVEL VI. Apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi*, 14. Praha: Zvon, 1990.; srov. *Redemptoris missio*, 44.

²⁰ *Redemptoris missio*, 2.

²¹ *Tamtéž*, 2.

²² *Tamtéž*, 42.

tomnost a znamení „svatosti: ta je podstatným předpokladem pro ryzí hlásání evangelia. (...) Nestačí totiž, aby pravda a milost byly nabízeny hlásáním slova a slavením svátostí; je nutné, aby byly přijaty a žity v každém konkrétním okamžiku, ve způsobu života křesťanů a církevních společenství. Toto je jedna z největších výzev, které očekávají církve (...) na počátku nového tisíciletí.“²³ Svatý otec také důrazně opakuje to, co řekl již papež Pavel VI.: „Dnešní člověk raději naslouchá svědkům než učitelům a učitelům naslouchá jen tehdy, jsou-li zároveň svědky.“

C. Křesťané musí být formováni v misijním vědomí. „Dnes je více než kdy jindy nezbytné misijní vědomí každého křesťana, počínaje biskupy, kněžími, jáhny, zasvěcenými osobami, katechety a učiteli náboženství.“²⁴ Misijní formování nebo cvičení v zápalu pro misijní činnost musí mít privilegované postavení v rámci církevních programů. Může mít různou formu co se týče metodologie, může se odlišovat podle kulturních norem těch, pro které je misie určena, schopností účastníků, ale cíl tohoto programu je společný pro všechny: připravit „věrohodné hlasatele evangelia, z jejichž života vyzáří krása evangelia.“²⁵

Zde je nutné se zmínit o *roli laiků*. Historické setkání mnoha laických skupin církve se Svatým otcem na Svatopetrském náměstí v předvečer svatodušních svátků v roce 1999 bylo znamením, že hodina laiků přišla spolu s příchodem třetího tisíciletí a že Duch Svatý urychlil zralost mnoha laiků z řad mužů i žen, společenství, církevních hnutí a nových sdružení a vyslal je jako nepostradatelné pomocníky biskupů, kněží a zasvěcených osob při evangelizaci světa pro Krista. Dnešní církve potřebuje obhájce, ne obránce, jinými slovy nepotřebuje lidi, kteří jsou staženi v obraně, ale ty, kteří umějí obhájit svou víru, protože znají dogmata křesťanské nauky a étos své katolické identity a jsou schopni „obhájit se před každým, kdo se (...) ptá po důvodech (...) [jejich] naděje“²⁶.

²³ *Ecclesia in Europa*, 49.

²⁴ *Tamtéž*.

²⁵ *Tamtéž*.

²⁶ 1 Petr 3,15.

D. Prvenství hlásání víry. Ať už je nástrojem evangelizace kdokoliv, laik, člen církevní instituce, kněz nebo biskup, hlásání evangelia musí zaujímat čestné místo. Stále si ještě živě vzpomínáme na obraz našeho Svatého otce, který na počátku Velkého jubilea roku 2000 překročil práh Svaté brány baziliky sv. Petra a držel vysoko nad hlavou knihu evangelia. Papež sám vysvětluje toto misijní gesto ve své exhortaci *Ecclesia in Europa*: „Pozvedl jsem před církví a před světem do výše knihu evangelia. Toto gesto vykonané každým biskupem v různých katedrálách světa ať ukáže na úkol, který očekává církev (...) dnes a stále.“²⁷

„Pozvednout evangelium“ je vskutku symbolické gesto, které spojuje všezahrnující a náročnou povahu naší křesťanské identity. Znamená to, že kdekoliv se církev nalézá, je všude volána k tomu, aby odhalila lásku Boha, našeho Otce, aby prohlásila Ježíše Krista jediným prostředníkem mezi Bohem a lidstvem a výhradním Vykupitelem světa, aby přiměla lidi k setkání s láskou Boží, která se rozlévá skrze Ducha Svatého. To znamená, že křesťané jsou poslové naděje pro všechny, že musí prosazovat kulturu života bránice ho od jeho počátku až do jeho přirozeného konce, musí obhajovat důstojnost a nezczitelná práva všech mužů, žen a dětí. To znamená, že křesťané považují přednostní lásku k chudým jako nezbytnou součást své lásky ke Kristu a služby evangeliu, že věří, že Bůh je přítomen a spolupodílí se na chodu církve a historie lidstva. To ukazuje jejich odhodlání podporovat harmonické společenství a vybudovat civilizaci lásky, která je hodna člověka stojícího na pevných základech spravedlnosti, pravdy, svobody a solidarity.²⁸

3. Cesty misijního hlásání

Evangelizace je prací Ducha Svatého, jehož cesty jsou různé, někdy *přímé*, jindy *nepřímé*. Duch Svatý začal s hlásáním radostné zvěsti již ve chvíli, kdy se Kristus, náš Pán, narodil v Betlémě. Učinil tak *přímou* skrze anděly zvěstující radostnou zprávu Ježíšova narození pastýřům, kteří

²⁷ *Ecclesia in Europa*, 65.

²⁸ Tato témata jsou dopodrobna vypracována v učení papeže Jana Pavla II. Některá jsou přímo zmiňována v posynodální apoštolské exhortaci *Ecclesia in Europa*, 20–21, 27, 84–86, 96–98.

té noci hlídali svá stáda, a oznamující jim, kde ho mohou najít, což pak učinili. A *nepřímou* pomocí hvězdy, která vyšla na východě a vedla Tři krále se vzácnými dary k Ježíši, nově narozenému Králi a Spasiteli světa. Tři králové se nemohli dočkat, až najdou Ježíše a položí poklady k jeho nohám a budou se mu moci klanět. Toto je konečný výsledek jak *přímé*, tak i *nepřímé* evangelizace: Duch Svatý vede všechny k jednomu, některé již zde na zemi, jiné po smrti, aby uznali Ježíše jako Spasitele lidstva. Co se týče *nepřímé* evangelizace, Duch Svatý využívá tří hlavních nástrojů: inkulturace, ekumenické a mezináboženské dialogy a v neposlední řadě sociální práce a práce lidského rozvoje. Tyto prostředky jsou zvláště užitečné v zemích, kde probíhá první evangelizace. Je tedy patrné, proč je Svatý otec zmínil ve svých posynodálních apoštolských exhortacích pro Afriku, Asii a Oceánii. Je samozřejmé, že žádná z těchto tří nástrojů plně nevyčerpává misijně-evangelizační činnost církve. Navzájem se doplňují, a pokud jsou mezi sebou správně zapojeny, mohou ukázat, jak církev pokračuje v Božím poslání dávat život všem a dávat ho v hojnosti.²⁹

A. Inkulturace

Inkulturace je pokračováním tajemství vtělení, pomocí něhož se „Slovo stalo tělem a přebývalo mezi námi“ (Jan 1,14). Pravá inkulturace způsobí, že se evangelium „stane tělem“ v rozličných kulturách, takže křesťanská víra se může projevit v nich a skrze ně. Výzvou pro církev je evangelizovat kultury a včlenit do nich evangelium tak, aby se do jejich povědomí dostalo, že „přítomnost a působení Ducha se dotýká nejen jednotlivců, ale také společnosti a dějin, národů, kultur a náboženství. (...) Je to Duch, který rozsévá ‚semena slova‘, která jsou tu v ritech a kulturách, a který je připravuje k dozrání v Kristu.“³⁰ Tento důležitý postřeh odráží Ježíšovo slavnostní prohlášení: „Nemyslete, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky. Nepřišel jsem je zrušit, ale naplnit.“ (Mt 5,17)

Papež Jan Pavel II. potvrzuje tento názor ve svém učení a na svých pastoračních návštěvách, neboť považuje inkulturaci za „naléhavou potřebu v životě jednotlivých církví“³¹. Zmínil se o tom v encyklice *Slavo-*

²⁹ Srov. Jan 10,10.

³⁰ *Redemptoris missio*, 28.

³¹ *Ecclesia in Africa*, 49.

*rum apostoli*³², kde vzdává chválu svatým Cyrilu a Metodějovi jako průkopníkům dobře vedené inkulturace mezi Slovany. Papež se dotkl tohoto tématu v posynodálních exhortacích *Ecclesia in Africa*³³, *Ecclesia in Asia*³⁴ a *Ecclesia in Oceania*³⁵ a jasně zde nastínil pojem inkulturace jako pokračování tajemství vtělení a spasení. Aby se církev mohla „stát tělem“ v různých kulturách podle evangelia, uplatňuje dvojí přístup: „Předává jim své vlastní hodnoty a sama přijímá, co je v těchto kulturách dobré, a obnovuje je zevnitř.“³⁶ Jako v podobenství o rozsévání semena evangelia zapustí hluboké kořeny v dané kultuře po vstřebání prvků shodných se základem země, kde je zasazena. Poté vypučí odnože, větve a listy, aby nakonec vydala ovoce, které záleží na kvalitě místní půdy a příznivých nebo nepříznivých podmínkách.³⁷ Papež povzbuzuje teology, aby „vytvořili teologii inkulturace, zvláště co se týče kristologie (...) věrné Písmu svatému a Tradici, s upřímnou oddaností magisteriu a s vědomím pastorační skutečnosti (...) s cílem upevnění lidské víry. Zkouškou pravé inkulturace je, zda se lidé začnou více angažovat pro svoji křesťanskou víru, protože ji vnímají zřetelněji z pohledu své vlastní kultury.“³⁸ Inkulturace se tedy stává výrazem víry dané kultury a kulturním výrazem křesťanské víry.

Inkulturace je velice důležitý a potřebný nástroj evangelizace zvláště v zemích, kde je hlásáno evangelium poprvé, a sice aby se zamezilo riziku, že křesťanství zde bude zredukováno na jakýsi druh zakrslé bonsaje a bude považováno jen za cizí element, nebo dokonce za vetřelce v místní kultuře. Církev se vždy obohatí, když se evangelium „stane tělem“ v dané kultuře a přijme její zdravé hodnoty. Stane se tak opravdu „sponsa ornata monilibus suis“, „nevěsta, která se kráší svými šperky“.³⁹

³² *Slavorum apostoli*, 9–13.

³³ *Ecclesia in Africa*, 55–67.

³⁴ *Ecclesia in Asia*, 20–22.

³⁵ *Ecclesia in Oceania*, 16.

³⁶ *Redemptoris missio*, 52; *Ecclesia in Africa*, 50.

³⁷ Srov. Mt 13,3–23.

³⁸ *Ecclesia in Asia*, 21.

³⁹ Srov. Iz 61,10.

B. Ekumenický a mezináboženský dialog

Snaha o přiblížení se pomocí dialogu může čerpat svou inspiraci z Ježíšových setkání se samařskou ženou, s Nikodémem, Natanaelem, Zacheem a dalšími. Magisterium ohledně misijní činnosti klade velký důraz na „dialog“. *Ekumenický dialog* v první řadě není nic jiného než „společné putování ke Kristu“ a k viditelné jednotě, kterou si on přál, (...) aby jeden šel vstříc druhému a aby křesťané putovali společně.“⁴⁰ Takový závazek je založen na přesvědčení, že „evangelizace a jednota, evangelizace a ekumenismus jsou spolu nerozlučitelně spjaty.“⁴¹

Co se týče *dialogu mezi různými náboženstvími*, Svätý otec jej považuje za „součást poslání církve k hlásání evangelia. Je-li chápán jako metoda a prostředek k vzájemnému poznání a obohacení, nestojí v protikladu vůči misii ad gentes, ale naopak, má na ni zvláštní návaznost a je přímo jejím zvláštním výrazem.“⁴² Toto prohlášení uzavírá období, kdy proti sobě stála misie a dialog, a naopak přivádí dialog do rámce misie. Mezináboženský dialog „nevzniká z taktiky nebo ze sobeckého zájmu. (...) Vzniká z hlubokého respektu přede vším, co způsobil v člověku Duch, který vane, kam chce. V něm se snaží církev objevit ‚semeno slova‘ a ‚paprsky pravdy, které osvěčují všechny lidi‘ – semena a paprsky, které se nacházejí v osobách a náboženských tradicích lidstva.“⁴³

V různých dokumentech a projevech papež navrhuje, jak by mohl být dialog mezi náboženstvími účinně prováděn. V exhortaci *Ecclesia in Asia* papež zdůrazňuje hodnotu „osobního kontaktu“, který představí křesťanskou víru spíše jako způsob života než jako souhrn dogmat. Dále doporučuje používat „pojmy, které jsou srozumitelné asijskému myšlení a kultuře a které jsou zároveň věrné Písmu svatému a Tradici.“⁴⁴ Tato *asijská tvář Krista* může být podávána jako plnost a zralé uskutečňování těch „semen Boží moudrosti, která jsou již přítomna

⁴⁰ *Ecclesia in Europa*, 30, 54.

⁴¹ Projev na ekumenické slavnosti Božího slova v katedrále v Paderbornu, 22. ledna 1996.

⁴² *Redemptoris missio*, 55.

⁴³ *Tamtéž*, 56.

⁴⁴ *Ecclesia in Asia*, 20; např. „Ježíš, učitel moudrosti, léčitel, osvoboditel, duchovní vůdce, Ježíš osvícený, soucitný přítel chudých, dobrý samaritán, dobrý pastýř, Ježíš poslušný.“

v životech, náboženstvích a národech Asie“⁴⁵ a která jim umožňují, aby snadněji přijali univerzální hodnotu spasení Ježíše Krista. Například ve starověkých hinduistických posvátných knihách můžeme nalézt výrazy hluboké touhy lidského srdce krásně vyjádřené v upanišadě: „Od lži ved' mne k pravdě, ze tmy mne ved' ke světlu, od smrti mne ved' k nesmrtnosti.“⁴⁶ Víme, že jedině Ježíš Kristus může plně uspokojit tuto touhu, aby nás vyvedl „ze tmy ke světlu“, neboť On je cesta a světlo; „od lži k pravdě“, neboť On je pravda; „od smrti k nesmrtnosti“, neboť On je život, a to život v plnosti. Stejně jako na setkání představitelů katolické církve s představiteli jiných světových náboženských tradic, které se konalo 27. října 1986 v Assisi, papež žádá každého věřícího, aby se, aniž by se vzdával své tradice, zapojil do modliteb a práce pro mír a dobro lidstva. Křesťané musí ze své strany přinést do dialogu pevné přesvědčení, že plnost spásy přichází výlučně skrze Krista a že církevní společenství, do kterého patří, je obyčejný prostředek spásy.⁴⁷

V exhortaci *Ecclesia in Africa*⁴⁸ uvádí Svatý otec různá doporučení, jak vést plodný ekumenický dialog⁴⁹, zvláštní pozornost a povzbuzení věnuje trpělivému dialogu s muslimy dobré vůle⁵⁰. Papež dále vyzývá, aby se všichni zapojili s „velkou vážností a úctou“ do „poklidného a rozvážného dialogu“ s tradičními africkými náboženstvími, „aby tak podporovali vstřebávání pozitivních hodnot, které obsahují.“⁵¹ Můžeme je vnímat jako „přípravu na evangelium, protože obsahují drahocenná

⁴⁵ Tamtéž, 20.

⁴⁶ *Brihadaranyaka Upanishad*, 1.3.28.

⁴⁷ Srov. *Redemptoris missio*, 31.

⁴⁸ *Ecclesia in Africa*, 65–67

⁴⁹ Např. obecný překlad Bible, prohloubení teologického kontextu jejich vlastní víry, podání obecného svědectví hodnot evangelia ohledně spravedlnosti, míru a respektu pro lidskou důstojnost.

⁵⁰ *Ecclesia in Africa*, 66: „Zvláštní pozornost bude proto třeba věnovat tomu, aby islámsko-křesťanský dialog respektoval na obou stranách princip náboženské svobody se vším, čeho se týká, tedy včetně vnějších a veřejných manifestací víry. Křesťané a muslimové jsou voláni k zapojení se do propagace dialogu, který bude zbaven jakéhokoli nebezpečí falešného mírotvorství či militantního fundamentalismu, dále k pozvednutí hlasu proti nečestné politice a jejím praktikám, stejně jako proti nedostatku reciprocity ve věcech náboženské svobody.“

⁵¹ „Jako je víra v Nejvyššího Boha, který je Věčný, Stvořitel, prozřetelný a spravedlivý Soudce, hodnoty, které jsou již v souladu s obsahem víry.“

semina Verbi, což může přivést (...) větší počet lidí k tomu, aby se otevřeli plnosti zjevení Ježíše Krista skrze hlásání evangelia.“⁵²

Také v exhortaci *Ecclesia in Oceania* Svatý otec trvá na „pečlivém studiu tradičních náboženství domorodého obyvatelstva, abychom mohli efektivněji navázat dialog, který je zapotřebí ke křesťanskému hlásání evangelia. Hlásání evangelia spolu s dialogem, každé samo o sobě, jsou dílčí prvky a autentické formy společného evangelizačního poslání církve. Oba prvky jsou orientovány k tomu, aby předaly spasitelnou pravdu.“⁵³

Dovolu mi na závěr této úvahy o ekumenickém a mezináboženském dialogu připomenout slova papeže Jana Pavla II., která pronesl ve Vigyan Bhawan v New Dillí (7. listopadu 1999) u příležitosti setkání představitelů různých náboženství s ostatními křesťanskými vyznáními: „Dialog nesmí být nikdy pokusem vnucovat naše vlastní názory druhým, neboť takový dialog by se stal nástrojem duchovní a kulturní nadvlády. To však neznamená, že bychom se vzdali našeho přesvědčení. Naopak, držíce se pevně toho, čemu věříme, s respektem nasloucháme druhým snažíce se rozeznat vše, co je dobré a svaté, vše co dává přednost míru a vzájemné spolupráci.“

C. Společenský a lidský rozvoj

Také skrze společenský a lidský rozvoj církev uskutečňuje své misijnářské pověření a zachovává Ježíšovo přikázání: „Tak ať vaše světlo svítí lidem, aby viděli vaše dobré skutky a velebili vašeho Otce v nebesích.“ (Mt 5,16) Církev tak následuje vzor Ježíše Krista: On „šel konat dobro“ a byl naplněn a veden Duchem Svatým, aby „nesl radostnou zvěst pokorným, poslal mě obvázat rány zkroušeným srdcem, vyhlásit zajatcům svobodu a vězňům propuštění.“ (Iz 61,1–2) Jan Pavel II. v duchu *Evangelii nuntiandi* papeže Pavla VI. prohlašuje, že „evangelizace a povznesení člověka – jeho rozvoj a osvobození – jsou opravdu úzce spojeny. Jsou to pouta antropologické povahy (...) i teologického řádu, (...) mají však i vyhraněně evangelijní ráz.“⁵⁴ Závazek sociální a lidské podpory má několik aspektů: rozvoj každého člověka a celého

⁵² *Ecclesia in Africa*, 67.

⁵³ *Ecclesia in Oceania*, 25.

⁵⁴ *Evangelii nuntiandi*, 31; *Ecclesia in Africa*, 68.

člověka, obrana důstojnosti každého člověka, oddanost spravedlnosti a mírovým otázkám, veřejné odsouzení toho, co ponižuje a ničí člověka, propagování celosvětové solidarity, budování důstojného světa pro člověka. Musíme zde zmínit především přednostní lásku k chudým a podporu kultury života. Církev se takto zapojuje v oblasti vzdělání, zdravotní péče a dalších programů společenského a lidského rozvoje, což je uznáváno a oceňováno po celém světě. Např. v Indii tvoří křesťané necelých 2,3 % z celkového počtu obyvatelstva (což je více než miliarda lidí), katolíků je zde 1,8 %, a přesto zajišťují 20 % celkového základního vzdělání v zemi, 10 % programů zaměřených na gramotnost a zdravotní péči, 25 % péče o sirotky a vdovy a 30 % péče o tělesně a mentálně postižené, malomocné a nemocné AIDS.

ZÁVĚR

Šťastné okolnosti, kvůli kterým jsme se zde dnes shromáždili, nás přivedly k zamyšlení nad velkou náplní misijního poslání církve během pontifikátu papeže Jana Pavla II. Jako biskup Říma papež obratně spojil Petrovo apoštolství a Pavlovo charisma, obecně známé jako „fides Petri et cor Pauli“. Pomocí „fides Petri“ upevňuje své bratry v neochvějně víře církve založené na Petrovi jako na skále, jehož je nástupcem. „Cor Pauli“ ho přivedlo do všech koutů světa držícího vysoko zvednutou planoucí pochodně radostné zvěsti Ježíše Krista v duchu Apoštola národů: „Že hlásám evangelium, tím se chlubit nemohu; to je mi uloženo jako povinnost, a *běda, kdybych ho nehlásal.*“ (1 Kor 9,16)

Kristus, Spasitel lidstva, stojí ve středu misijní činnosti a učení Svatého otce. Biblický obraz, se kterým papež začíná svůj apoštolský list *Novo millennio ineunte*, v němž byl Petr vyzván, aby zajel na hlubinu (*duc in altum*), je výrazem apoštolské naděje, se kterou papež vybízí křesťany, aby se stali rybáři lidí. „Kristus, kterého jsme kontemplovali a kterého jsme si zamilovali, nás znovu vyzývá k tomu, abychom se dali na cestu: ‚Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého‘ (Mt 28,19). Misijní poslání nás uvádí do třetího tisíciletí a vybízí nás ke stejnému nadšení, jaké bylo vlastní prvotním křesťanům. Můžeme počítat se silou téhož Ducha, který byl seslán o Letnicích a dnes nám dovoluje znovu vyjít v síle naděje,

‚která neklame‘ (Řím 5,5). Na začátku tohoto nového století se musí náš krok na cestách světem zrychlit. (...) Na této cestě nás doprovází Největější Panna. (...) V těchto letech jsem o ni často mluvil a vzýval ji jako ‚Hvězdu nové evangelizace‘. I nyní na ni ukazuji jako na zářící jitrku a bezpečnou vůdkyni na naší cestě.“⁵⁵

Toto důstojné setkání není jenom okamžikem projevu vděčnosti Bohu za dvacet pět let pontifikátu papeže Jana Pavla II., ale je to také příležitost k bližšímu uvědomění si *misijní* identity církve. Připomíná nám to zvuk polnice, kterým Svatý otec v roce 1978 zahájil svůj úřad Kristova náměstka na zemi a který znovu zopakoval ve své encyklice *Redemptoris missio*: „*Všechny národy, otevřete dveře Kristu!* Jeho evangelium nijak nezmenšuje svobodu člověka, ani neupírá náležitou pozornost jiným kulturám, nečiní újmu tomu, co je pozitivní v každém náboženství. Přijmete-li Krista, otevřete se věčně platnému Božímu Slovu, v němž se Bůh dává plně poznat a v němž nám ukázal cestu.“⁵⁶ Kéž dobrý Bůh dá všem národům světa odvalu přijmout tuto naléhavou výzvu, která prýští ze srdce „misijního“ papeže Jana Pavla II.

⁵⁵ JAN PAVEL II. Apoštolský list na závěr Jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte*, 58. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001.

⁵⁶ *Redemptoris missio*, 3.

Seznam použitých zkratk

FC	Apoštolská adhortace Jana Pavla II. o úkolech křesťanské rodiny v současném světě <i>Familiaris consortio</i>
Grat. san.	Apoštolský list Jana Pavla II. rodinám <i>Gratissimam sane</i>
GS	Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě <i>Gaudium et spes</i>
LG	Věřoučná konstituce o církvi <i>Lumen gentium</i>
NAe	Deklarace o poměru k nekřesťanským náboženstvím <i>Nostra aetate</i>
RH	Encyklika Jana Pavla II. <i>Redemptor hominis</i>
UUS	Encyklika Jana Pavla II. o ekumenismu <i>Ut unum sint</i>

Seznam dokumentů vydaných v této ediční řadě

1. X. světový den mládeže, Manila 1995 (1994)
2. Oficiální projevy během papežské návštěvy v ČR (1995)
3. 25. výročí pontifikátu papeže Jana Pavla II. (2004)

OBSAH

Předmluva <i>Miloslav Vlk, kardinál, arcibiskup pražský a primas český</i>	1
Svěřte se jeho lásce! <i>Homilie Jana Pavla II. při mši svaté k 25. výročí jeho pontifikátu</i>	3
Poselství kardinálského sboru Svatému otci	6
Řeč Svatého otce Jana Pavla II. ke kardinálům, patriarchům, předsedům biskupských konferencí a účastníkům sympozia uspořádaného kardinálským sborem	8
Úvod sympozia kardinálského sboru <i>Joseph Ratzinger, děkan kardinálského sboru</i>	10
Služba Petrova nástupce a jednota společenství biskupů <i>Bernardin Gantin, emeritní člen sboru kardinálů</i>	12
Kněží, zasvěcený život a křesťanská povolání za pontifikátu Jana Pavla II. <i>Jean-Marie Lustiger, kardinál, arcibiskup pařížský</i>	32
Rodina za pontifikátu Jana Pavla II. <i>Alfonso López Trujillo, kardinál, předseda Papežské rady pro rodinu</i>	49
Ekumenismus a mezináboženský dialog za pontifikátu Jana Pavla II. <i>Nasrallah Pierre Sfeir, kardinál, maronitský patriarcha Antiochie</i>	62
Dvacet pět let pontifikátu ve službě míru <i>Angelo Sodano, kardinál, státní sekretář</i>	81

Misie za pontifikátu Jana Pavla II.

Ivan Dias, kardinál, arcibiskup Bombaje 96

Seznam použitých zkratk 112

Seznam dokumentů vydaných v této ediční řadě 113